

The Project Gutenberg eBook of Hallimajan nuoret: Kuvaus nykyajalta, by Selma Anttila

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Hallimajan nuoret: Kuvaus nykyajalta

Author: Selma Anttila

Release date: March 6, 2014 [EBook #45062]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HALLIMAJAN NUORET: KUVAUS NYKYAJALTA ***

E-text prepared by Johanna Kankaanpää and Tapio Riikonen

HALLIMAJAN NUORET

Kuvaus nykyajalta

Kirj.

SELMA ANTTILA

WSOY, Porvoo, 1907.

SISÄLLYS:

Hallimaja.
Veronika.
Nuorten juhla.
Kaikkien koti.
Rautatievaunussa.
Hallimajassa.
Vetehisen tanssi.
Taistelua.
Helsingissä.
Melun häät.
Isku.
Yksin.
Härmälän tädin nälkäkirjat.
Kotiin.
Myrsky.

HALLIMAJA.

Sisäveden rannalla harjujen piirittämässä laaksossa on Hallimajan tehdas. Se on ollut laakson valtiaana vasta kolme vuosikymmentä. Sitä ennen aaltoili laakson lakeilla pelloilla kellertävä vilja, ja apila levitti huumaavaa tuoksuaan; ojat kuljivat suorina viivoina laakson halki ja poikki ulottuen järven hiekkarantaan saakka. Hallimajan kaksikerroksinen, punaiseksi maalattu talo oli seudun ylpeys, ja sen tiloilla eli torppareita ja mökkiläisiä vuosikymmenet sovussa ja rauhassa.

Laakson rauhan rikkoivat kumajavat paukkeet, kun sen etuvartiot, harjun kovat kalliot, murrettiin ruudilla ja dynamiitilla. Rautatie leikkasi pitkät sarat keskeltä poikki ja suuntasi reittinsä laakson niskasta kauas sisämaahan. Junien vihellys kiljahti kallioitten välissä, kimposi harjujen kylkiin ja takaisin rauhaisaan laaksoon.

Rautatie riisti ihmisiltä vanhat, perityt tanhuat, pakotti siirtymään loitommaksi metsään, raivaamaan uutta asumusalaa. Rautatie oli aulis auttaja, se toi aineita, rakentajia ja uusia asukkaita. Mäkien rinteille ilmestyi mökki mökin viereen. Metsä pakeni ja harveni; peltotilkkujen laidalla hohtivat vastaveistetyt tupaset, saunat ja navetat. Ja tupasien akkunoissa keilerti monta pientä pellavapäätä. Siitä nousi väkevä raatajajoukko, joka sitte pitensi sarat, syvensi ojat, laajensi pirtit, rakensi kamarit ja esituvat, uudet navetat, aitat ja meijerit.

Korpi on viisas saituri: se tietää, mistä suurimman koron saa, ja antaa ihmisille lapsia, kasvattaa niitä rautaisin kourin tuntien omat vaatimuksensa, ettei sen takkuiseen kamaraan pysty hellät kädet, eikä sen villeyttä kesytä maitoiset mielet. Mutta kun korpi on kerran kesytetty, muuttuu se leppeäksi, on ainaisesti uskollinen. Sen kellertävät vainiot houkuttelevat luokseen, pyytelevät asumaan, jäämään ja viihtymään, sitovat kodin pauloilla.

Korpi on saita, mutta sen rikkaus on ruhtinaallinen. Sen asukkailla on suuret hongikot, ahot ja viidakot. Vieraan silmä ei vilkuile kateena heidän tanhuillaan, ei kukaan outo tyrki heidän lapsiaan.

Tämän tajusivat Hallimajan asukkaat ja siirtyivät vanhoilta tutuilta alueiltaan yhä kauemmaksi, ja kun Hallimajan isäntä möi tanhuansa järven rannalla ja Hallinkosken vieraalle omistajalle, oli viimeinenkin side katkaistu. Hallimajalaiset eivät vielä tajunneet oman paikkakuntansa tärkeyttä, ihmettelivät vaan, mitä nuo uudet ihmiset aikovat tehdä ja millä elää tyhjillä mäillä. Mutta pian he oppivat ymmärtämään. Metsistä kuului alituinen pauke ja ryske. Puita kaadettiin kuin luokoa ja kuletettiin kaiken talvea. Ja kevään tullen oli koti järven ranta ruskeanaan hirsii selälle saakka ja Hallinkosken varrelle rakennettiin vanhan myllyn tilalle saha. Sen vinkuva pärinä sirotteli suuria lautatapulia ympärilleen ja juna kuletti ne maailmalle.

Rahaa liikkui kaikkialla. Köyhät mökkiläisetkin pitelivät viisiä markkoja kuin ennen viisiä penniä. Olutta tulvi läheisestä kaupungista maalaiskauppojen kautta, kahvi porisi alituisesti tulella, vehnäset olivat ainaista herkkua, ja värjätty viina kellersi konjakkina joka miehen pullossa.

Hallimajan talo sai metsistään satoja tuhansia.

Tätä menoa kesti kymmenkunnan vuotta, mutta silloin olivat metsät lähiseuduilta myödyt. Joku harva, viisas isäntä oli omansa säästänyt.

Samoihin aikoihin joutui saha rappiolle ja myytiin omistajansa veloista. Silloin sen osti insinööri Marck ja laittoi hyvään kuntoon. Myöhemmin hän rakensi sahan yhteyteen massatehtaan. Sen pieniruutuiset akkunat, paksut tiiliseinät, jykevät ovet ja yksitoikkoinen karkeus ja rumuus masensi ja ahdisti katsojaa.

Hiukan myöhemmin rakensi Marck itselleen huvilansa Talvelan. Se oli siro ja kaunis, mutta kurjien työväen hökkeleitten ja likaisten teitten keskellä ja tuon tehdasmolokin vieressä se oli kuin silkissä kahiseva ryökinä likaisten ja nälkäisten lasten joukossa.

* * * * *

Työväellä oli päivällisaika ja ihmiset seisoivat ovissa, teillä ja piholla, vetelivät veltosti jalkojaan, vääntelivät pitkissä venytyksissä käsiään ja haukottelivat. Aurinko paahtoi oikein olan takaa, kärpäset ja paarmat pörisivät verenhimoisina. Hieno pöly karvasteli kurkussa ja pilveili tuulessa tuhkankuivalla maantiellä.

Kaksi nuorta ylioppilasta astui tietä tervehtien päännyökkäyksellä työväkeä.

Erään mökin portaalla istui väljätkäinen mies, ja hänelle sanoi toinen ylioppilaista:

— Voi tätä ilmaa, kuinka on kaunis!

— Kaunis on, — murahti mies.

Toinen mies seuraavan mökin ovella jatkoi: — Oikein sydämeen saakka lämmittää.

— Lämmittää se, — vastasivat ylioppilaat pyyhkien hikeä otsaltaan.

Raitin varrella oli uusi puurakennus, jonka akkunassa näkyi pienen pieni ruumisarkku, ja seinään oli kirjaimilla maalattu: "Ruumisarkkuliike. Anna Ruhala". Rakennuksen portailla seisoi mies tupakoimassa. Hän oli pitkä ja harteava, sipasi usein käsnäisellä kädellään tukkaa otsaltaan ja puhuessaan iski teräviä katseita kuulijoihin.

— No, maisterit, tänään lasketaan työväen talon perustus. Eikö herra Härmälä tahtoisi tulla puhumaan?

Toinen, vaaleampi nuorista ylioppilaista, punastui hiukan ja sanoi sävyisästi:

— Voisinhan minä. — Samassa välähti hänen haaveilevassa katseessaan valoisa into ja tahtomattaan suoristi hän hoikan vartalonsa rennosta asennosta.

— Huomenna sinun pitäisi puhua nuorisoseuran juhlassa, — muistutti toveri.

— Eihän se estä.

— Niin, Mooses, tähän kuuluu sinun profeetallisiin tehtäviisi.

— Eikö hän teidänkin mielestänne, Ruhala, ole oiva profeetta. Viime vuonna piti tuiki kiivaan puheen teille omasta talosta ja ennasti ja manasi, että sen pitää nousta ja nyt se nousee.

— Älä nyt liioittele Esa, — sanoi Mooses pyyhkien lakkinsa lipusta pölyä ja sen sisäreunasta hikeä. Tumma, ruskea tukka valahti otsalle ja peitti runsailla poimuilla sen kaareuden. Silmien haaveellista ilmettä vahvasti väreilevä, soma suu, viiksen alkujen varjossa. Hän oli kehittymäisillään nuorukaisesta mieheksi, ja liian hoikka vartalo pyrki taipumaan eivätkä leveät hartiat aina pysyneet suorina. Hänen pukunsa oli moitteetonta kaupunkilaiskuosia ja hyvin huoliteltu, sujui somasti taipuisaan vartaloon, mutta kulunut se oli.

Hänen toverinsa, Esa, oli suurikasvuinen, huolettomasti puettu, takki liian pieni, housut lyhyet ja urheilupaita kiristetty tiukasti kaulaan. Maalaisrätälän kuosi oli oikea kehys tälle mieheksi kehittyvälle, jonka suun ympärillä aina väreili leikillisuus ja silmissä välkkyi veitikkuus.

— Oletteko ajatellut, Ruhala, mistä työväelle puhuisin? — kysyi Mooses.

— Olkoon se teidän asianne, — sanoi mies portailla yhä hymyilevänä katsellen nuoria miehiä.

Suuri, väljätkäinen mies, jota Esa ja Mooses ensiksi olivat puhutelleet, läksi omalta portaaltaan astumaan laakson toista harjua kohti.

— Manu on paljon tehnyt päiviä talolla, melkein yksin hakannut kivet, — sanoi Ruhala. — Muuten hän on aina riidassa koko maailman ja itsensä kanssa.

— Niin ja muijansa kanssa, — lisäsi Esa.

— Muija on perin hyvä, vaikkei se estä häntä selkäänsä saamasta. Ei maar, hyvästi nyt, pitää mennä sahaan.

Mooses ja Esa astuivat pölyistä tietä.

— Katsos tuonne! — huudahti Esa. Tiellä oli rattaat ja hevonen edessä ja rattailta suuri sammio, josta tuuli toi sillin tuoksua. Heidän hyvä tuttavansa, vanha, kuuro Homperi oli noussut pyörän kapalle, katseli sivuillensa ja koppasi sillin hännästä hyppysiinsä. Hevonen seisoi korvat niuhollaan ja potki äkäisesti paarmoja mahansa alta ja yritti purasta Homperia hihaan, kun hän sivuutti.

— Kas, kas, aika vossin sainkii, hullu kun en ottanu kahta! — jutteli ukko mennessään.

— En suuresti erehdy, jos sanon, että Homperi himoitsi luvattomalla tavalla toisen tavaraa, vanhaan tapaansa, — sanoi Esa. Samassa tuli omistaja maantielle, sieppasi sillin Homperilta ja roiski sillä ukkoa poskille. — Tuoss' on sinulle kaksi. Vai viet varkain! — Homperi nuoli hyppysiään ja pyyhki kämmenien poskiaan hyvin tyytyväisenä ja katseli silliä, kun se vaelsi oikean omistajansa kädessä sukunsa pariin. Pojat seurasivat Homperia raitilla. Telefoonipatsaissa oli kirjoitettuja ilmoituksia sunnuntain

kokouksista ja juhlista. "Kaikki työväki mukaan!"

— Mitäs tää ailanseiväs tässä' lopuss' merkittee? kysyi Homperi pojilta.

— Se huutaa Kivistömäelle kaikki Homperit ja Komperit, kupparit ja kapparit, — huusi Esa.

— Ja Esat ja vesat, — sanoi Homperi sivulta muljauttaen poikiin. — Mitäs siell' mäell' tehlään?

— Ollaan raittiita ja sivistytään, — huusi taas Esa. Ukon silmissä kilsi lystikäs veitikkuus, mälli siirtyi sukkelasti poskesta toiseen ja samassa hän roiskautti pitkän ruskean syljen. — Mistäs rapakkokaa kuivalle mäelle tulis? eihää tääll' saa juolaksee eles kaunaist' kaljaa koko Hallimajass'!

— Kyllä pian saa, Karéni rakennuttaa oluttehtaan. Mitäs Homperi siihen sanoo?

— Aprikoin vaa, että sopsis mennä Karénille työhö.

— Silloin ette saa ikinä minulta tippaakaan karvasta, vaikka olisi millainen polttava mato sisällänne!

— Minä menen vielä metsään, — sanoi Mooses katsoen kelloaan. Hän astui valtatieä vainioitten keskellä ja saapui pian metsänrantaan, jossa maantiestä erosi kapeampi metsätie. Veräjällä oli suuri, mahtava koivu ja sen kuoressa monenmoiset halkeamat, rosot ja viillokset, myrskyjen ja lemlettömien ihmisten kolhimat, jotka se oli vuosikymmenet kestänyt ja yhä korkeammalle latvansa nostanut ja leveämmälle oksansa levittänyt. Mooses istui sen varjoon ja mietti. Tästä oli hänet löydetty pienenä pahasena sinä vuonna, jolloin kuumetauti oli kulkenut kautta kylien ja kaupunkien, kaatanut paljon köyhiä ihmisiä. Arveltiin jonkun sairaan äidin kuumehoureissaan heittäneen lapsensa hankeen ja itse juosseen tietämättömiin. Näin oli Mooseksellekin kerrottu, eikä kukaan hänen äidistään sen enempää tiennyt; ainoana merkinä isästä oli valokuva. Luultavasti oli äiti tuntemattomana kuollut jossain sairashuoneessa. — Pukki sinut on pujahuttanut kalliolle, — oli Esa kerran sanonut. Se sattui nyt Mooseksen mieleen. Hän hymähti ja tunsi olevansa irtainen, jota ei synnynnäinen nivel liittänyt yhteiskuntaruumiiseen.

— Hei, Mooses! — kuului tytön ääni metsästä. — Tulehan auttamaan minua. Tämä kivi on niin äärettömän painava! — Metsiköstä ilmestyi nuori tyttö, jonka teerenpilkkuiset kasvot hehkuivat ponnistuksesta, nykeröinen nenä nostautui käskevästi ja soma, pikkunen suu nyrpistyi, kun ei Mooses heti totellut. — Tästä tulee kivi Tuhon haudalle, oikein jykevä ja soma. Tule nyt! — Kivi saatiin puun juurelle, ja tyttö istui kuumissaan siihen huohottamaan.

— Oletko nyt tyytyväinen? — kysyi Mooses.

— Etkö sinä muka ole? Oikeastaan sinun pitäisi, sillä eihän Tuho minua löytänyt, vaan sinut. Vaikka ethän sinä Tuhosta ollenkaan pitänyt.

— Mistä sinä sen päätät?

— Jaha, suutuit taas, suutu vaan! — Tyttö nyökäytti päätään ja mutisti suutaan.

— Ei sinun kanssasi kannata kiistellä.

— Kannattaisi kylläkin ja vielä parempi olisi, ellet olisi niin kopea!

— Älä nyt viitsi, Melu, mennään kotiin. Täti siellä odottelee päivälliselle.

— Viitsi, kyllä minä viitsin, miksi sun tarvitsee ruveta muitten komentajaksi. Karénin Rolfillekin härstit keppiäsi, kun hän mukamas loukkasi roskajoukkoa. — Melu asetteli hattua päähänsä ja katseli suurin silmin alta kulmain Moosesta.

— Sellainen ilkeä herrasnulikka kuin Rolf tarvitsisi viisi kertaa päivässä keppiä!

— Rolf on komea poika ja nimensäkin kaikuu kauniilta. Se on hieno, ja hän on itsekin hieno poika. — He astuivat maantielle, ja Melu sovitti askeleensa samaan tahtiin kuin Mooses.

— Vaikka hän suvaitsee kutsua meikäläisiä roskajoukoksi.

— Meikäläisiä, ovatko nuo tehtaalaisnulikat meikäläisiä? Sinun ja minun vertaisiani? Ei tule siitä mitään. Ja me, mitä me olemme oikean herrasväen rinnalla? Kun minä kerran pääsen omiin valtoihini, menen vaikka piiksi patruunan huvilaan, silloin ainakin saisin olla oikean herrasväen seurassa ja asua hovissa. Sinä et tiedä, kuinka siellä on kaunista. Minä olen käynyt patruunan puutarhassa. Tietysti salaa, eihän sinne ole lupa mennä. Siellä on ihania kukkia, kaikenvärisiä, suuria ja pieniä, kokonaisia pyörylöitä kuin kaunista mattoa. Pilarien päissä kimaltelee kirkkaita palloja ja on siellä kuvapatsaskin.

Tiedätkös — — —?

— No?

— Kun olen aivan yksin, niin minä haaveilen.

— Mitä sitte?

— Kuvittelen olevani patruunan tytär, Veronika, ja patruuna on sanovinaan: Melusina, eikä Melu, niinkuin kaikki muut minua haukkuvat; Melusiina, sanoo hän, sinä olet minun rakkain lapseni. Minä annan sinulle oman kamarin, missä on silkkiset oviverhot, pehmoiset, taivaan siniset, ja akkunauutimet niin hienot kuin hämähäkin seitti. Seinillä pitää olla ihania tauluja paratiisista, ulkomaan kaupungeista, Romeosta ja Juuliasta ja kauniista rakastavaisista. Vuoteeni kohdalla olisi äitivainaani siunaava kuva ja enkeli. Sitten minä pukeutuisin vaalean sinisiin, saisin samanvärisen hatun, päivän varjon ja kengät. Mikä minut silloin erottaisi hänen omasta tyttärestään, sanoppas!

— Sinä olet hupakko! — tiuskasi Mooses.

— Ei sinulle pitäisi koskaan puhua mitään, — sanoi Melu pettyneenä.

Mooses katui tyylyttään ja sanoi lempeämmin: — sinä olet lapsellinen.

— Niin sinä aina sanot, kun en ole sinun mieliksesi. Mutta minäpä en tahdokaan olla kenenkään mieliksi, olen se kuin olen, vaikka minua kuinka halveksisit. Sinä suurprofeetta Mooses!

He pysähtyivät kylän raitille ja menivät pieneen kauppapuotiin, jonka otsikkoon oli suurilla kirjaimilla maalattu: "Härmälän kauppapuoti". Rakennus oli vanha ja matala, portaat kömpelöt ja huonossa kunnossa. Huolimatta tästä vaatimattomasta, melkein kurjasta ulkoasusta näytti liike olevan vilkas, sillä maantien laidassa oli monta hevosta sidottuna paaluun ja puodista kuului aika sohinää. Melu ja Mooses pujottautuivat ahtaaseen puotiin ja katosivat kahden jättiläishyllyn välisestä, kapeasta ovesta tädin "kädenalaiseseen". Se oli jonkinlainen liikekonttori, johon täti heitti puretut kangaspakat ja muut kiireessä sekasortoon joutuneet tavarat, pistäysi mustaan "kieleen" kirjoittamassa sellaista, mitä kysyttäessä puuttui. "Nälkäkirjaksi" hän taas nimitti toista kapeata, mustakantista, johon velaksiotot merkittiin. Kädenalaisesta Melu pujahti toiseen huoneeseen, missä hän ja täti asuivat. Perällä oli kolmas huone, sali, jossa Mooses majaili. Suurin huone oli mustunut tupa, ja siellä keitettiin, säilytettiin tavaraa ja toisinaan majoitettiin pitkämatkaisia ostajia.

Melun isä, kauppias Härmälä, oli talon rakennuttanut ja mennyt vanhoilla päivillään naimisiin. Melu oli pieni, kun hänen vanhempansa kuolivat, ja Mooses kymmenen vanha. Härmälän sisar sai talon ja kaupan hoitaaksensa ja lapset elättääksensä, sillä ei talo eikä kauppa olisi mitään tuottanut ilman tädin puuhaamista. Hän oli lasten isänä, äitinä, elättäjänä ja palvelijana. Mooses oli aina ollut hänen ylpeytensä, ja mielellään hän kertoi, kuinka poika taloon tuotiin kuin muinoin Israelin kansan Mooseskin.

— No, no, kun tullaan kuin tuulispäät sisään! Missä nyt olettekin lotkotelleet kaiken päivää molemmat? Sinäkin, Melu, lennät kuin harakka pitkin vainioita, hakistelet niitten poikien kanssa räkätellen! Onko se nyt laitaa? Menekin hakemaan lautaset pöydälle! Ja sinä, Mooses, katso niitä kirjoja, jos saisit harakan varpaani selville. Ja entä se matkalaukkusi? — Täti oli olevinaan äkäinen, mutta sydämessään hän nauraa hytkytti, kun Melu laittoi naamansa surkeuden ryppyihin.

— Menetkös siitä! — Täti hutaisi pyyhinliinalla. — Aina se lapsi on metkuja täynnä; koska ihmistyykään? — Täti oli itkeneen näköinen, eikä hän uskaltanut Moosekseen katsoa, sillä silloin alkoivat kyneleet herua. — Että sinun nyt sitte pitää taas lähteä maailmalle, — puhui hän Moosekselle häärätessään "kädenalaisessa". — Herra tiesi, näemmekö enää toisiamme! — Tämä oli tädin tavallinen hyvästijättöpuhe, ja sen hän alkoi jo päivää ennen, kuin lapset kotoa lähtivät.

— Eihän tädin vielä tarvitse kuolemaansa ajatella.

— Ainahan ihmisen pitää olla valmis astumaan Herran eteen. Ja olisinhan minäkin, mutta sitte aina tuppaan ajattelemaan tuota Melua. Kuka senkin hoivaisi, jos minutkin vielä pois otettaisiin. — Mooses ei yrittänytkään väitellä.

*****

Kun päivällinen oli syöty, touhusi Melu peilin edessä, asetteli puseronsa poimuja, nyki hamettaan edestä alemmaksi, veti selkensä kenoon ja röyhisti rintaansa. Hattua sovitettiin suoraan ja vinoon, otsalle ja väliin ihan niskaan. Niskassa se näytti somimmalta Melun mielestä, ja sinne hän sen neulalla iski. Kellertävä letti heilahti selässä, ja käherretty tukka tuprusi otsalla. Hän nyrpisti suutaan ja irvisti kuvalleen, kääntyi äkkiä kantapäillään ja huusi Moosekselle toiseen huoneeseen: — Nyt mennään

jäähvyäisvisiitille!

— En minä viitsi.

— Niin muutkin tekevät ja me menemme Melinille Esan luo.

— Eikä mennäkään.

— Sinä olet jörö.

— Vaikka vaan.

— Sinä olet mäyrä.

— Mieluummin karhu.

— Taikka vätys.

— Ohoh!

— Niin ja itserakas, olevinasi muita viisaampi. Mokokakin profeetta!

— Älä viitsi nalkuttaa. Voithan yksinkin mennä.

— Vaan minäpä en mene yksin. Sinun pitää tulla mukaan!

— Mikähän siihen pakottaa?

— Minä!

— Sinä olet tosiaan nenäkäs.

— Ja sinä olet löytöläinen, sinä! — huusi Melu. Täti oli kuullut viimeiset sanat ja riensi välittämään.

— Älä välitä Melun tiuskimisista. Antaa pahan saada, mitä se tahtoo. Ei pahalle mitään voi. — Tämä oli tädin tavallinen selittely Melun oikuista.

— Mooses aina ärsyttää!

— Mitä sinun tarvitsee kiusata toista! — tiuskasi täti Melulle.

— Mitä meillä tarvitsee olla löytöläisiä! — huusi Melu ulos juostessaan.

— Häijy penikka! — ärjäsi Mooses tulipunaisena.

— Älä siitä tuulihatusta välitä. Ja mitä se nyt sitte, vaikka sanoisikin löytöläiseksi, ethän sinä ole voinut määrätä synnyinsijaasi. Eikö ole yhdentekevää, onko sinut löydetty hangesta vai synnytetty ylhäiseen kehtoon. Sama lyhyt elämä meillä on täällä taivallettava. Ijäisyys on kaikkien tasoittaja.

— Ei sitä aina jaksaa ijäisyyttä ajatella. —

— Ei sinun ole tarvinnut paljoa tätä ajallistakaan ajatella.

Miinavainaa ja veikkonikin ylpeilivät sinusta aina, ja vasta kaksi vuotta olet siellä sanomalehdessä ollut vieraalla työssä, mutta nythän se vasta maailman taival alkaa, ja minun sydämeni on niin raskas. Kuka tietää, näenkö sinua enää... — Tädin kyyneleet valuivat nyt virtanaan.

— Paljon vähemmällä olisimme päässeet kaikki, jos olisitte antaneet räähkän kuolla! — huusi Mooses katkerana.

— Mikä sinut nyt noin? Aivanhan sinä pilkkaat kaikkivaltiaista. Niinkuin ei ihmiselämä olisi suurempiarvoinen. Kaikkeahan hyvät ihmiset hellivät, eläimiä, kukkasia, vielä itikoitakin, saati sitte lasta!

— Äidit heittävät lumihankeen!

— Mikä sinä olet tuomitsemaan? Anna kuolleitten olla rauhassa ja katso, ettei itsestäsi tule elävien loukkauskivi. — Täti unohti kyyneleensä ja muuttui ankaraksi. — Et ole vielä kokenut elämän riemua etkä surua. Elämä ei ole ihmisten mukavuudeksi. Se on työtä ja taistelua. Kyllähän te, Melu ja sinä, aina vaan vaaditte elämältä iloa ja makean leivän päiviä, vaan ei makeisia eikä rieskaakaan leipomatta saada.

— Ei, ei, vatsa niistä kipeäksi tulisi! — huusi Mooses, löi lakin päähänsä ja juoksi ulos. Hän harppasi

maantietä pitkin äkeissään, mutta poikkesi pian Kivistömäelle lempipaikkaansa, mistä hyvin näki Marckin huvilaan Talvelaan. Hän mittaili katsein viivojen kauniita suhteita ja ihaili parvekkeitä reunustavien kukkien värejä. Mieli olisi tehnyt astua laajoja, kodikkaita portaita, taittaa kukka rintaan ja sitten istuutua parvekkeen mukaville tuoleille ja ihaila auringonlaskua. Hyvin saattoi nähdä laveista avatuista akkunoista, miten ilta-auringon säteet kimaltelivat peilin laseissa ja taivaankaarena hohtivat kattokruunujen kristalleissa. Mooseksen katse jäi ihailemaan puhdasmuotoista Andromedapatsasta palmujen varjossa. Joku soitti ja alkoi hiljaa hyräillä. Mooses antoi äänen hivellä korviaan ja ajatteli tummasilmäistä, lapsekasta tyttöä, joka oli päätään korkeampi kaikkia muita, saavuttamaton — — niin.

Nuorukainen otti kaksi valokuvaa taskustaan. Hän katseli niitä vertaillen. Toinen kuva oli vanhanaikainen, kellastunut, esitti nuorta miestä istumassa pöydän ääressä.

Hänellä oli pitkäliepeinen takki ja laveat ruudukkaat housut ja korkea silkkihattu, joka oli pöydällä. Kasvot oli aika kellastuttanut, mutta selvästi voi vielä erottaa tukan rajan. Se taipui keskeltä otsalle jättäen ohimot melkein päälle asti paljaksi. Kasvot olivat pitkähäköt, nenä hiukan kaareva. Silmistä ei voinut mitään päätätä, niistä oli kuvassa vaan pienet pisteet jäljellä. Hän katsoi toista kuvaa. Se oli samalla tavalla otettu, istuvassa asennossa. Vartalon pitkä harteva rakenne oli molemmissa sama. Uudessa kuvassa oli otsa korkea ja hiusten rajalle painui hiukan aaltoilevaa tukkaa ja silmissä viehätti haaveileva miettiväisyys. Mooses hymyili itselleen ja pani molemmat kuvat samaan koteloon.

Hän katsoi kelloaan ja riensi työväen talon rakennukselle.

* * * * *

Kivijalan kehyksessä seisoivat ryhmä miehiä ja naisia. He tervehtivät kaikki tuttavallisesti ja kerääntyivät hänen ympärilleen. Ruhala tuli vastaan. — Täällä tuntuu oikein kotoiselta. Kyllä te olette sitkeitä, omin käsin aiotte nyt rakentaa seinät aatteilenne. —

— Mitä niistä tyhjästä puheista paranee, kun ei ole edes, missä puhuu, — sanoi Ruhala hymyillen.

— Onpa täällä Manukin. —

— No, se vanha rettelöitsijä on nyt saatu työhön, kun ei hänellä muutakaan kuulu olevan. Täytyyhän niitä kurjakin kannattaa kainaloista. —

Manu olikin melkein yksin väentänyt ja hakannut kiviä ja sen vuoksi otettu sakkiin. Hänen vimmansa pyrki usein rimpuilemaan, mutta kun se kohdistui yläluokkaa ja kapitalisteja vastaan, oli se luvallista. Sen Manu pian oppi tajuamaan ja oli valmis tekemään, mitä ikinä häneltä vaadittiin.

Mooses astui kulmakivelle ja puhui: — Katsokaa tuonne laakson pohjaan tehtaalaisten majoihin, omiin asuntoihinne. Eikö selkänne koukistu ja sydäntänne ahdistaa? Kapeat tiet puikkelehtivat kuin karjanpolut ristiin rastiin, matalien rakennusten välitse. Aina on siellä surkeasti lokaa. Ainoastaan tammipakkasessa tulee vikkela siivojaneiti, talvi, hipaisee valkoisilla helmoillaan, peittää kaikkialla loan ja rumuuden, koristaa ja kiilloittaa kaikki silkosen sileäksi. Mutta kevät ja päivänpaiste tekevät hänelle kepposia, siirtävät vallattomina lumivaipat rapakkoihin, nauravat ja tanssivat kujeittensa onnistumisesta ja houkuttelevat lapset ulos poroon ja lokaan. Muistatteko, toverit, kuinka poikapahasina oli hauska antaa loan kurahdella varpaitten lomitse, kun juostiin paljain jaloin jätten ja lumen sekaan, huonoissa vaatteissa, pitkät kynttilät nenässä?

Näin Mooses viritteli tunteitaan kuin viulunsoittaja soittimensa kieliä ja "toverit" katsoivat häneen kiiluvien silmin.

— Nämä ovat meidän valoisia lapsuudenmuistojamme. Sitten on muistoja niin surkeita ja rumia näiltä kapeilta poluilta ja ahtaista majoista, että ne hirvittävät meitä kuin veriset haamat! — Mooses huokasi tuskaisesti ja jatkoi: — Mistäpä ne kauniit työt ja puhdas elämä tällaiseen rumaan ja likaiseen soppeen? Mistäpä ne korkeat ajatukset näitten matalien kattojen alle? — Hän nosti hartioitaan ikäänkuin olisi jokin häntä painanut. — Mutta nyt alkavat nousta uhma-ajatukset. Jospa ne nousisivatkin ja repisivät alas nämä kurjat hökkelit, vanhat, rumat vankilat, joissa tukehtuu ja uupuu. Elävä sielu ei niihin mahdu. Se huutaa valoa, ilmaa ja vettä! Huh, kuinka tuolla haisee pahalle kuin likaisessa suossa. Kuolleet tuolla elävät varjojen maailmassa, yössä, jossa ei valoa tunneta. Jos te pimeyden asukkaat valon näettekin, särkee se teidän silmiänne. Te sokaistutte ja huudatte kosta niille, jotka uskaltavat elää valon yltäkyläisyydessä. Vaan vielä te heräätte, ja nousee raivoisa taistelu, joka anastaa valon takaisin ryöstäjiltä, ja tekee sen kaikkien omaksi!

Ylpeilkööt hovit valonsa rikkaudessa, polkekoot, halveksikoot pimeitä! Laulakoot hovin neidot kukkaisia kaihojaan! Me laulamme omaa sankarivirttämme, joka kerran vielä nostattaa aseisiin matalamajain ritarit ja ritarittaret ja pukee heidät rautavarusteihin. Varokaa itseänne, te töytohattuiset leikkitararit! Vielä kerran toitotamme teidät tosimelekeeseen. Vielä voi matalamajain

ritari viedä kukkaisimpyen vangiksensa. Hei, silloin orhit hirnuvat, miekat kalskuvat ja vapauden laulut soivat! — Hän heilutti valkeata lakkiaan ja hyvähuutojen kaikuessa sekaantui joukkoon. Tyytymättömyys omaan puheeseensa painoi hiukan omaatuntoa, eivätkä hyvähuudot saaneet häntä paremmalle tuulelle. — Miksi hän nyt oli puhunut kukkaisimpyestä? Luulevat vielä tarkoittavan Marckin tytärtä! Luulkoot! —

— Kiitoksia! — sanoi Ruhala. — Tätä puhetta me ymmärrämme. Olen usein samaa ajatellut, vaikken ole osannut sitä niin kohdalleen selvittää. Noin, tuota, perinpohjin suoraan sanoa, niinkuin on sanottava.

— Alas tehtailijat, alas verenimijät!

Kaikki kääntyivät katsomaan huutajaa. Manu huusi ja huitoi pitkällä käsivarsillaan, ja tuuli heilutteli hänen väljää takkiaaan. Joku tarttui miehen käsivarteen ja veti joukkoon. Kukaan ei yhtynyt huutoon. Moosesta seurattiin hehkuvien ja ihailevien katsein.

VERONIKA.

Veronika oli istunut kauan flyygelin ääressä, aloittanut monta eri säveltä, selaillut vihon loppuun. Ei mitään, mikä tyydyttäisi, kaikki väritöntä, ylimalkaista. Hän yritti itse, hyräili vanhaa kansansäveltä, sovitti säestystä. Mutta äkkiä hän löi suuttuneena kätensä kieliin.

— Ei, tämä on typerää itsensä räähkäämistä! — Äiti istui viereisessä huoneessa.

— Kuule, mamma, minä en koskaan enää soita. Olen siihen mahdoton.

— Sinä olet aina niin liiallinen; ellet soita ammatiksesi, voinet soittaa toisinaan huviksesi. —

— Ei se huvita minua rahtuakaan. Täällä ei mikään huvita.

Äidin vakavat kasvot kävivät vielä vakavammiksi.

Veronika meni huoneeseensa. Hän otti pöytälaatikosta avatun kirjeen ja luki:

Rakas lapsi.

Sinä kysyt niin monta asiaa, etten voi niihin erikseen vastata. Sen sijaan kerron omasta lapsuudestasi; se ehkä selittää, miksi nyt kyselet ja ihmettelet.

Muistan sinut pienenä palleroisena valkoisissa vaipoissasi ja pehmeissä untuvissa. Suloisempaa pikku käärröä ei voinut ajatella. Minussa on aina ollut aika määrä vanhaapiikaa; en uskaltanut sinuun kajota, enkä käsittänyt vähääkään äitisi salaperäisistä puuhista sinun hoidossasi. Vasta sitte, kun aloit puhua ja tahtoa jotakin, alkoi meidän ystävyys.

Muistan kerran kesällä. Sinä painoit nenäsi puutarhan aidanrakkoon, katselit suurin silmin kylän lasten leikkiä mäellä, kuinka he hyppivät tasakäpäälää, vierivät, huusivat ja ulvoivat riemusta. Sinä pyysit: — Saanko minä riisua kengät.

Kovin sinua kävi sääli. Yritin kannattaa kainalosta, kun hiekka pisteli hentoa jalkaasi. Sinä istuit ja pitelit niitä, yritit jälleen astua. Itkuun se päättyi.

Seuraavana päivänä jaotit sinä heille marjoja ja kukkia aidanraosta. He tulivat kaikki, kurottivat likaisia, palleroisia käsiänsä, tuijottivat sinuun kuin kuvaenkeliin, olivat hiljaisia ja ahnaita. Sinä tahtoit mennä aidan toiselle puolelle, mutta siihen emme saaneet lupaa. Eräänä iltana kysyi äitisi:

— Voitko sinä käsittää, miksi Veronika rukoilee, että pappa ja mamma tulisivat köyhiksi?

Sinä pääsit. Te katselitte toisianne sormet suussa ja silmät pyöreinä. He tulivat kaikki, tarttuivat käsiisi ja hypistelivät vaatteitasi. Sinä peitit kasvosi minun hameisiini ja tahtoit pois.

Olit jo suuri, kun kerran palasit joululomalta kouluun. Kotoa lähtiessäsi olit kuullut tehtaan mökissä huudettavan: — Tulkaa apuun, se tappaa! — Sinä tartuit ajurin käsivarteen ja vaadit:

— Menkää apuun, menkää! — Hän sanoi: — Juopuneet siellä räyhäävät, — eikä hän mennyt. Sinä itkit ja vapisit etkä saanut rauhaa, ennenkuin kotoa sähkötettiin, ettei ketään oltu tapettu.

Sinä sanot pelkääväsi ja kammoavasi omaa väkeänne ja kysyt, mitä tehdä. Et viihdy, et voi hengittää kotiseudun ilmaa. Et tunne siellä muita kuin pappilaiset ja viinanpolttajan. Olet käynyt koulusi täällä pääkaupungissa ja lupa-ajat ollut kylpylaitoksissa. Onko kumma, ettet viihdy?

Lapsi parka, minun käy sinua sääli. Sinä astut taas hennon paljaan jalkasi karkeaan hiekkaan. Sinä itket.

Tulen pian teille, ehkä saamme valkeutta asiaan. Vanha hengenheimolaisesi

Alma.

Veronika haki kiireesti paperia ja alkoi kirjoittaa:

Vanha tukeni!

Jospa sinä tietäisit! Minä vapisen vaaniessani valon välähdystä ja polttava kaipaus kuluttaa voimiani. Minä luen kaikkea, mitä käsiini sattuu, etsin kirjoista valoa, heitän ne pettyneenä pois. Minä katselen kaikkia ihmisiä ja arvailen: mitähän tuo elämästä tietää? En voi keltään kysyä, sillä sen salaisuuden, jota odotan, täytyy tulla ilmestyksen tavoin. Sen täytyy tulla sielusta minun sieluuni, elämästä, luonnosta. Sen täytyy näkyä ja tuntua. Minä en uskalla kysyä. Ihmisten sielut ovat mustia ja tuskaisia kuin minun. He vastaisivat katkerasti, tappaisivat haluni elämää voittamaan. Ja se halu on, tunnen sen, elämäni kalliimpi. Vain harvoin kuulen valorikkaan sanan. Se veistää vihlaisten sydäntäni ja synnyttää sellaisen kaipuun kuulla enemmän, etten saa missään rauhaa, olen tuskassa niinkuin nyt.

Oi, Alma kulta, tule pian tänne; minä kaipaen kiihkeästi sinua! Olen täällä kuin juhannuskoivu pistettynä oven eteen juhlan kunniaksi. En tunne kasvavani, en viihtyvani. Miksi he istuttivatkin minut maailman metsään, kun aikoivat vaan oman puiston kaunistukseksi?

Pulmusi.

Veronika vei itse kirjeen postiin soutaen pitkän mutkan asemalle, päästäkseen kulkemasta tehtaan editse ja työväen asunnoitten sivutse. Hän ei sietänyt nähdä noita matalia, toistensa kylkeen ahdettuja tehtaalaisasuntoja. Ihmisten katseet siellä piinasivat, tarttuivat vaatteisiin ja pistelivät.

* * * * *

Viikolla tuli Alman kirje. — Mamma, — huusi Veronika, — huomenna Alma tulee!

Rouva Marck oli keski-ikäinen, ryhdikäs nainen, tukka ohimoilta hiukan harmaa, kasvot vakavat. Hänen sielunsa oli kaikilta, hänen tyttäreltäänkin, tarkoin suljettu salaisuus. Jos hän kärsi, niin ei siitä kukaan tiennyt; jos hän iloitsi, ei hän sitä mitenkään osoittanut. Toisinaan liiti kylmä hymy hänen kasvoillaan vierasta tervehtiessä tai kohteliaasti keskustellessa. Hänen talonsa oli mallikelpoinen joka hetki.

— Minä sain jo eilen kortin.

— Etkä sanonut minulle mitään, mamma!

— Saathan sen kyllä aikanasi nähdä.

— Jospa minä olisin puoleksikaan niin järkevä kuin sinä, mamma.

— Kukin kohdallansa, — sanoi äiti sulkiessaan ruokasalin kaapin.

— Ei, mamma, en minä vaan voisi tyytyä itseeni sellaisena kuin nyt olen. En tahtoisi elää päivääkään, ellen varmaan tietäisi, että elämäni tulee muuttumaan tykkänään! — huudahti Veronika ja hämmästyti itsekin omaa varmuuttaan ja kiihtymystään.

— Sinä olet koko lailla hermostunut. Istut liian paljon mietteissäsi ja kudot turhia haaveita. Olisin jo luullut kodistuneesi ja kasvaneesi kiinni tänne. Etkö tahtoisi ryhtyä johonkin työhön? Ehkä hoitaisit taloutta?

— Ei, mamma kulta, säästä minua, se on kauhuni!—

— Puutarhaa — —?

— Siellähän on puutarhuri.

— Ehkä sinä sentään neuvottelisit hänen kanssaan, toisit kukkia huoneisiin, valitsisit mieluisiasi?

— En minä, jos suinkin pääsen!

— Mikä tästä lopuksi tulee? Jos tahdot viihtyä, niin työ on ainoa keino. — — —

— Sinä olet oikeassa, aina oikeassa, ja minä väärässä — — — aina väärässä! — huusi Veronika toisesta huoneesta hermostuneesti.

— Tahtoisitko auttaa minua hiukan ja mennä käskemään huomisillaksi pappilaisia meille!

— Kiitos, mamma, sinä olet sentään älykäs ja keksit hyvän keinon, millä tuo inhottava sanakopu vältetään!

* * * * *

Läheystyessään pappilaa Veronika kuuli tanssin säveliä salin avoimesta ovesta ja näki ihmisiä parvekkeella. Ylimmällä portaalla istui Heikki, lääkäriksi aikova papin poika, ja alempana vanha Homperi, joka toimitti pieniä puusepöntöitä silloin tällöin ja Kruunu-Anna, koko Hallimajan oikea käsi surussa ja ilossa. Hän oli viisas muija, osasi pukea morsiamia ja ruumiita, parantaa sairaita ja opettaa terveitä. Ammatiltaan hän oli ompelija.

Rovasti istui nojatuolissa sanomia lukien ja rovastinna kasteli kukkia. Salista kuului iloista naurua ja tanssin askeleita.

— Niin ne herrasväet elävät kuin taivaassa joka päivä, — sanoi Kruunu-Anna, kun Veronika oli asettunut istumaan.

— Ei niillä muuta taivasta sitte olekaan, — sanoi Heikki heittäen lyhyeksi palaneen paperossinsa alas pihaan.

— Älä nyt jaarittele, — sanoi rovasti.

— Jaarittelenko minä, eihän niillä ole taivasta! — intti Heikki.

— Vai ei taivasta, siihen toiseen paikkaanko he kaikki menevät? — kysyi Kruunu-Anna viekas hymy suupielissä.

— Eihän niillä ole sitä toistakaan paikkaa, — selitti Heikki.

— Minnekä ne sitte joutuvat? Sinnekö haatekseen? Pastori on sanonut, että sinne otetaan vaan kastamattomat lapset, — puhui Kruunu-Anna.

— Kylhää herrasväk' aina eteensä kattoo, niin se sano vankilan opettajakii, kun nähkääs olen ollu siell' niin monta löysiä, että yksi vaa sillee puuttuu ja sitte jään sinne tykkänä, — sanoi Homperi.

— Sinnekö vankilaan? — kysyi Veronika kummissaan miehen avomielisyydestä. Homperi ei sitä kuullut, vaan jatkoi:

— Niin se tuota minua pelotti, kun minä sanoin vuolen päästä tulevani takasi, että kun se vankilan portti min takaallain viimeist' kertaa kiin' louskahtaa, niin samall' louskahtaa kiin' taivaan portti. Niin minä, tota noin, menin papin puheille tielustamaan, kuinka sen asian laita olis.

— Mitä se sanoi? — huusi Heikki.

— Se sano, että kyll se taivaanportti aina auki on, kun vaa kattoo. Ja lupasinhaa minä katua, kunhaa vaa olsin saanu tulla vankilaa takasi.

— Oliko se olo siellä niin herkkua? — kysyi Kruunu-Anna.

— Aina parempaa, kun näin maantiellä. No, niin se opettaja sitte sano, että kylhää pappi luvata voi. Mutta voishaa tot sattuu, ettei taivast' olekaan.

— Aijai, niitä jumalattomia, vai ei enää taivastakaa, — siunaili Kruunu-Anna. — Sepä se, kun on tarpeekseen saanut maistaa elämän makeutta, niin miltäpä se enää taivaissa maistuisi.

Rovasti katsoi sivulta poikaansa ja sanoi ruotsiksi: — Koeta nyt edes valita ihmiset, kelle puhut, eläkö eukoille jumalattomuuttasi tyrkytä.

— Se nyt on merkillistä, ettei saisi puhua asioista, joita joka nulikkakin nykyään pohtii! — huudahti Heikki. Hän ja rovasti olivat niin perin toistensa näköiset, ettei Veronika voinut olla naurahtamatta verratessaan isää ja poikaa toisiinsa. Kummallakin oli vaalea pystytukka, jonka läpi kuului punainen päänahka. Isän kookas vartalo oli vaan turpeampi kuin pojan ja papin mustassa takissa arvokas. Rovasti keräsi lehtensä, murahti jotakin ja meni kansliaan. Ruustinna oli pujahtanut askareisiinsa jo ennen.

Homperi nauraa hihitti ja jatkoi puhettaan. — Niin se opettaja sitte viel' sano, että herrasväki ei huoli taivaast'. Ja minä olen kans' ajatellu, että koskei siit herrasväki huoli, ei se mahla olla hyvä paikka.

— Sus siunatkoon tuota vanhaa syntistä raatoa, kun pilkkaa kaikkein pyhimpää! — Kruunu-Anna oli saanut kyllikseen ja lähti ruustinnaa hakemaan.

— Oletko sinäkin, Heikki, aivan uskon? — kysyi Veronika.

— Uskotko sinä itse?

— Uskon kai.

— Ahaa, jopa tuli "kai"!

— Niin, olen kyllä soudellut uskonnollisten tunneaaltojen laakeilla harjoilla, — selitti Veronika tahallaan käyttäen korusanoja.

— Siis uskonut ja uskova?

— Miksi en uskoisi? Mitään väärää taikka loukkaavaa itse totuuteenkaan nähden ei siinä voi olla. Luultavasti sinäkin uskot, vaikka on niin pirteätä olla toisenlainen ja omintakeinen muitten rinnalla. —

— Minä en usko mitään, mitä ei järkeni käsitä, vaikka tunnenkin, että maailmani siten supistuu surkean pieneksi.

— Olet perin rehellinen, — sanoi Veronika katsellen Heikkiä suurin mustin silmin.

— Niin on aikomus.

— En minäkään Jumalaa käsitä ja jos käsittäisin, lakkaisi Hän kaiketi olemasta kyllin suuri. — Veronikan äänessä oli surunvoittoinen, vakava sointu. Heikki vaikeni pidellen kelloaan.

— Kaikki on määrättyä, luonnonlakien mukaista, me emme voi niistä poiketa. Sanottakoon sitä luonnon voimaa jumalaksi tai luonnonlaiksi, asia on sama. Ihminen ei ole vapaa sielu eikä ikuinen ruumiiton henki, enempää kuin mikään muukaan luonnossa.

Heikin tätä sanoessa kiinnitti Veronika häneen tuskaisen, ihmettelevän katseen ja poskille vierähti kirkas kyynel. Heikki ei mitään huomannut; hän piteli ja katseli kelloa puhuessaan. — Kaikki elo kehittyy elollisesta luonnosta, mutta elo on eri ihmisissä hetkellistä, ei jatkuvaa. Tämä tapahtuu kaikki määrättyjen sääntöjen mukaisesti, mikään ei jää sattuman varaan, jokainen poikkeaminen on kiertotietä luontoon, se on: järjestykseen palaamista. Tämä järjestys on se voima, jota me palvelemme jumalana.

Veronika ei tahtonut näyttää, kuinka tuskaisen vaikutuksen Heikin sanat häneen tekivät. Hän meni tyttöjen luo saliin.

— Veronika kulta, kuinka sinä olit kiltti kun tulit. Mutta nyt et saa olla juhlallinen! — rupatti toinen tytöistä ja tarttui hänen käsivarteensa ja valloitti hänet pikkutytön kissamaisella leikillisyydellä. Toinen sisar soitti hyvin, eli ainaisessa laulun hyminässä, oli samoin kuin edellinenkin pehmoinen, valkea kissa. Silmät suuret, hiukan vihertävät, iho valkea ja pehmeä, ohuilla huulilla ainainen väreily. Häntä piti hyvällä, puhua hänelle hauskoista asioista ja laulaa, yhtyä yhä uusiin ja uusiin liverryksiin.

Veronika väsyi pian sisarusten meluun ja lähti kotiin. Maantiellä astuessaan soi korvissa yhä pappilassa laulettu sävel:

Kun liekki leimahtaa, sen alla hehku on, on sydän rauhaton.

Taivas oli pilvetön, ja kiuru lauloi, nousi yhä korkeammalle. Sävelet tulivat puhtaina ja eheinä vahvasta pikku kurkusta. Veronika istui Kivistömäelle ja antautui laululle. Miksi kiuru laulaa? Ihmisillekö, luonnolleko vaiko oman elämänsä tunnosta? Vai siksikö, että sen on pakko laulaa, ilman vapaata valintaa? Se ei voi olla laulamatta, enkä minä voi olla miettimättä.

Heikin sanat, oma valonkaipuu, levottomuus, kaikki syöksyi herkkää tunnetta kuohuttamaan. Sydäntä pakotti, rintaa ahdisti, ja kyynleet putoilivat, ensin kaksitellen, sitten virtana valuen. Hän itki omaa mitättömyyttään, omien tuskiensa pakkoa, itki itkeäksensä. Maailma oli kurja ja matala, ahdas ja tuskaa täynnä. — Miksi minun sitte pitää ajatella, kun ei sillä ole mitään tarkoitusta. Mutta sillä on, on varmaan. Minun tuskanikin on suloista, ja elämä on itkemisen arvoista! Olkoon Jumala tai ei, minä elän, ja elämä on riemua, tuskanikin on nautintoa. Olkoon kaikki määrättyä pakkoa, minä *tunnen olevani vapaa*. Rajani ovat niin laajat, etten voi niitä saavuttaa, ja ne siirtyvät elämäni edellä yhä kauemmaksi, laajemmaksi, ja ijäisyyden, täytyy olla kohtaloni! — Kyynleet kuivuivat, ja silmät loistivat sisällisestä riemusta. Hän katseli sattumalta ruohoa maassa istuessaan, näki lyhyen heinän juurella mullassa liikkuvaa eloa; tuhansittain liikkui siinä hiljaista, äänetöntä eloa. Kaikilla oli oma määränsä, kullakin tiensä.

Veronika katsoi puita, pensaita, järveä, maisemaa edessään. Hän oli nähnyt nuo kaikki ennen — — ei, nyt vasta hän ne näki. Nyt niillä oli oma olemuksensa, samoin kuin hänellä itsellään oli, ja hän itse siirtyi kaikkea tuota lähemmäksi. Ne olivat hänen elämänkumppaniaan. Iloisena hän nousi maasta. — Nyt on uusi akkuna elämässäni, sitä en anna tukkia.

Kotiin päästyään hän kuumissaan työnsi akkunansa auki, heittihe lattialle pitkäkseen ja pujotti kädet pään alle. — Nyt saatte tulla mietteet, kaikki syvät ja matalat, hyvät ja pahat. — Mutta ne eivät tulleetkaan, pakenivat, lymysivät ja hymyilivät hänelle, ravistellen mieltäviä päitään.

* * * * *

Veronika meni seuraavana päivänä asemalle Almaa vastaan.

— Oletpa sinä aikavustunut! — huusi Alma heti hänet nähtyään. — Minulla on niin paljon kimpsuja. Parasta on jättää ne tänne ja lähettää noutamaan. No, pulmuseni, annappas nyt, kun katson sinua! — Alma heitti kätensä Veronikan olalle. Se oli tavallinen hyväily heidän kesken. — Ohoh, en minä enää ole sinua pitempi. Entäs silmät? Kas, tuohon kuoppaan silmäkulmaan on tullut mustuutta. Se tietää miettimistä. Jaa, jaa, aika tulee, lapsukaiseni.

Alma muistutti hiukan rouva Marckia, oli tumma ja äänessä sama sointu. Muutamat pään nykäykset myöskin muistuttivat. Heidän erilainen elämänsä ja aivan vastakkaiset luonteensa olivat antaneet kummallekin leimansa.

Eveliina rouva liikkui aina omassa tunnetussa piirissään, teki määrättyä työtään omassa kodissaan, piteli runsain käsin suurta omaisuutta. Hänen olennossaan oli kaikki varmaa, tukevaa, hiukan hallitsevaa. Hän ei koskaan tinkinyt itseltään, päätti ja teki, ja päätös oli aina kohtuullisessa sopusoinnussa ympäristön, tarkoituksen ja mahdollisuuden kanssa. Työ tehtiin muitten huomaamatta, ihan kuin itsestään, onnistui aina. Tekijät eivät siitä saaneet emännältään edes hyväksymisen hymyä. Se piti niin tehtämän, siinä kaikki.

Hänen nuorempi sisarensa, Alma Borg, oli vilkas, mielialojensa vallassa, matkusteli paljon, tutustui helposti ihmisiin ja solmi ystävyiden liittoja. Vaikka hänellä oli ystäviä "kaikissa maan äärissä", niinkuin hän itse sanoi, eivät hänen liittonsa silti lämmön puutetta kituneet. Laajassa kirje vaihdossaan hän osasi asettua heidän kannalleen. Hänen tunteikas ja herkkä sielunsa kuvasti ystävien ominaisuudet, loihti esiin parhaimmat puolet, herätti omalla sytyttävällä vilkkauksellaan heidän toimintahaluansa. Sen hän suuntasi omien aatteittensa puitteisiin, opasti ja neuvoi, elähytti rikkaalla olennollaan ja piti ystävät lämpöisinä.

Hänen tarvitsi vaan katsoa toiseen, sanoa pari sanaa. Ne koskivat arinta ja pyhintä sielussa. Hän teki sen suorasti ja luonnollisesti, antoi haaveillekin todellisuuden leiman, loihti ne eläviksi ja mahdollisiksi. Näin hän veti ihmiset omien sielujensa loukosta päivän valoon, käänteli ja katseli, mihin mikin kelpaisi, ja pani työhön.

Vastalahjaksi hän usein sai noiden sielujen ensimmäisen rakkauden, ihmisen kauneimman ja arimman tunteen, joka syttyi sille, ken voi sen melkein väkisin omalla taiallaan anastaa.

— Tunnetko sinä Hely Hallimajaa? — kysyi Alma.

— Ainoastaan nimeltä, ja se sointuu kuin olisi hän meidän herttuattaremme.

— Kyllä hän onkin. — Olen kutsunut hänet luokseni illaksi.

— Lupasiko hän?

— Riemulla, kertoi olevansa ihastunut teidän Talvelaanne. Se on hänen lapsuutensa satulinna.

Veronika katsoi kummastuen Almaan.

— Aivan niin, — nyökkäsi Alma. — Onhan se hyvin luonnollista, jos sellainen linna olisi sattunut minun kotini läheisyyteen, olisin ihan varmaan tehnyt siitä ihanteitteni majan.

— Tänä iltana tulee meille vieraita. Mamma oli käskenyt ennenkuin tiesi sinun tulostasi. Olet kai hyvin väsynyt.

— Olenhan minä. Kuinka teillä jaksetaan?

— Mamma on aina terve, sen sinä tiedät; pappa aina työssä tai matkoilla. Tänään hän tuli aamujunalla kotiin.

— Jaa, jaa.

He astuivat tehtaan editse, ja työstä tuleva työväki tervehti heitä.

— Tahtoisitko olla heidän sijassaan?

— En, sanoி Veronika varmasti. — Minä kammoan heitä!

— Uskotko olevasi korkeammalla heitä?

— Tietysti minä olen.

— Oletko ihan varma siitä?

— Olen.

— Millä voit sen todistaa? Ethän edes tunne heidän elämäänsä. Et tiedä, kuinka kestäisit kohtalosi, jos kaikki ulkonainen etusi sinulta riistettäisiin. Täytyyhän sinun myöntää, että etevämmyytesi on sen varassa.

— Sitä en minä myönnä. — Veronika irroitti käsivartensa Almasta ja heitti uhmaten päätään.

— Oletpa sinä varma itsestäsi. — Alman kasvopiirteet veltostuivat, ja viivat suupielissä syvenivät.

— Etkö sinä tunne mitään velvollisuuksia ja suhteita näihin tehtaan ihmisiin? Ovatko he aivan vieraita sinulle? — kysyi Alma.

— Mitenkä minä voisin tuntea muita suhteita kuin outoa kammoa? Olenhan aina oppinut pitämään heitä vieraina, toisena rotuna, ala-arvoisina itseäni nähden.

— Voit olla oikeassa.

— Alma, sinä näytät niin surulliselta. Koskeeko se sinuun? Sano, olenko mielestäsi sydämetön? — Veronika tarttui uudestaan Alman käsivarteen.

— Olet vielä nuori ja itsekäs. Et voi tietää mitään elämästä etkä tajua, mitä on köyhyys.

— Ihminen ei saa olla köyhä. Pitää olla niin vahva ja suuri, ettei tarvitse nähdä nälkää, eikä asua tuollaisissa hökkeleissä ja liejulätäköissä, mitä tuo rakennusten rytäkko tuossa on. Minä en sille mitään voi, etten heitä sääli, vaan halveksin!

— Kuule! Etkö sinä tahtoisit sanoa heille itselleen tuota, mitä nyt sanoit?

— Sinä olet suuremmoinen, Alma! Minäkö rupeaisin heitä herättämään, isäni työväkeä?

— Se olisi itsellesi elämän koulua. —

— Voi, ei! Täällä on niin ahdasta ja tukehuttavaa, en jaksa mitään nähdä enkä kuulla. Minä tahtoisin pois muualle oppimaan ja lukemaan.

— Jaa, jaa. Se on välttämätöntä. Kas, tässähan sitä jo ollaan. Kiitos, lapsi, että tulit vastaan. Teki oikein hyvää saada sinut taas elävänä ja pyristelevänä syliini. — Alma heitti taas käsivartensa Veronikan olalle Talvelan portilla. — Sinun sydämesi tykkii, seppo siellä takoo uutta salaperäistä ihmettä. Syksy tulee pian, ja silloin tulet minun luokseni lukemaan yliopistossa.

Veronika nojautui luottavasti vanhaan ystävänsä, tunsii levollisen sydämen lyönnin ja suli itsekin turvallisuuden ja hyvän tunteen.

Eveliina rouva tervehti sisartaan levollisesti kuin olisi eilen hänet viimeksi nähnyt, mutta Alman silmä hiukan kastui.

— Tämä on sentään suuri palanen minusta, tämä Talvela. Tänne tulen halusta ja lähden pakosta.

— Tervetuloa! — huusi ruokasalista miehen iloinen ääni. — Kas, nyt vasta meille kesä tuli, kun sinä tulit, muuttolintu! — Hän ojensi molemmat kätensä Almalle.

Tehtailija Marckin kookas, harteava vartalo, suuret, tummat silmät, musta tukka ja voimakas leuka puhuivat miehen tarmosta ja muistuttivat hänen saksalaista syntyperäänsä. Hän oli kotoisin läheisestä tehdaskaupungista, saksalaisen tehtaanisännöitsijän poika, Suomessa kasvatettu, mutta ulkomaalla saanut ammattisivistyksensä. Jo aivan nuorena insinöörinä hän oli alkanut uransa paperitehtaan johtajana.

Hallinkoski, jonka kautta pohjoisesta päin tuleva vesi ahtautui virraksi ja laski pienen harjanteen poikki koskena toiseen veteen, oli Hallimajan talosta myyty, ja siihen oli rakennettu saha. Tämän sahan insinööri Marck osti ja laajensi sen sekä rakensi sen yhteyteen massatehtaan. Pääomaa hän sai isältään ja osaksi vaimonsa, rikkaan Eveliina Borgin kautta. Sittemmin, kun syntyi riitoja työväen kanssa, hän oli muodostanut liikkeestä osakeyhtiön, joten hänen suorat välinsä työväkeen muodollisesti lakkasivat ja hän esiintyi vain yhtiön edustajana.

Hän vaati väeltään ehdotonta järjestystä, piti muukalaisia työnjohtajia ja pysyi itse vieraana työväelleen.

Isän jyrkät piirteet olivat tyttäressä muodostuneet viehättäväksi säännöllisyydeksi. Leveää otsaa varjosti mustan tukan runsaat poimut, mutta ilmeen loivat hänen kasvoilleen tummat, älykkäät ja hiukan surunvoittoiset silmät. Hänen verenalansa, suomalaiselta äidiltä peritty, oli vaaleampi kuin isän, ja suun ympärillä oli hellä, suloinen piirre. Silmien surunvoittoisuutta ja suun hellyyttä laimensi hiukan leveä, voimakas leuka. Voiman tunne olikin sekä isän että tyttären kasvoissa tuntuvim ilme. Se saattoi muuttua iloksi, hellyydeksi, haaveiluksi, vihaksi, suruksi: aina oli siinä tuo sama voiman leima.

— Paha kyllä, sinua ei saa kauan pitää. Tulet ja tuot raittiin tuulahduksen mukanasasi, mutta pian menet, ja mentyäsi tuntuu täällä kahta ahtaammalta, — jatkoi Marck.

— Henrik, sinä olet lievimminkin sanoen — ritarillinen! — huudahti Alma. Alma meni omaan huoneeseensa yläkertaan, jossa vierashuoneet olivat, peseytymään ja lepäämään. Hän heräsi soittoon alhaalla ja riensi sinne. Salin ovella hän tapasi muodikkaasti puetun nuoren miehen, joka tuttavallisesti ojensi hänelle kättään ja kiskasi rillit nenältään ollakseen kohtelias.

— Kas, Ora, täälläkö tekin — — —?

Ora kumarsi moitteettoman sulavasti kuin salonkimies. — Täällähän minä asun, — sanoi hän likistäen rillit sirittäviin silmiinsä.

— Täälläkö Talvelassa?

— Ei, isäni oli täällä ennen pappina, ja äitini asuu vieläkin, on rakentanut oman Lepolan.

— Jossa tekin lepäilette. Kuka tämä nuori herra on? — kysyi Alma kääntyen Oran toveriin.

— Ylioppilas Rolf Karén, — esitteli Ora. Rolf oli hentorakenteinen, ylen hienosti ja taitavasti puettu nuorukainen, kasvoilla naisellinen pehmeys, huulet turpeat, hiukan veltot.

— Täällä Hallimajassa on paljon nuoria, näen mä, — sanoi Alma tähystäen kukoistavia kasvoja salissa.

— Nuoria ei täällä ollenkaan olla. Ovat kaikki hurskaita, ajattelevat omaa autuuttaan, — sanoi Ora halveksivasti.

— Teillä ei siis ole heihin vaikutusvaltaa, muuten he ajattelisivat vain tämän maailman ihanuutta, — sanoi Alma nauraen.

Kaikkien silmät kääntyivät ovelle. Siellä seisoi Hely Hallimaja. Oran musta silmäys iski häneen rillien takaa ja seurasi ihailien tulijaa. Helyn valkoinen puku poimuili pehmoisena kuin untuvat hänen kauniilla vartalollaan ja valahteli suorissa, keveissä laskoksissa valkoisille kengille.

— Kyyhkyinen! — kuiskasi Ora Rolfin korvaan.

— Katso silmiä, — kuiskasi Rolf. Ora likisti rillit nenälleen hellittämättä katsettaan Helystä, kun tämä astui pöydän luo Veronikan seurassa. — Hiivatin kopea, — kuiskasi Rolf.

— Hänen silmissään ei paljoa piile verrattuna — —. Tytöt tulivat heitä kohti, ja Ora keskeytti lauseensa. Alma kehoitti nuoria leikkimään.

— Mitä leikitään? — kysyi Veronika.

— Vapaata ajattelemista, — ehdotti Ora.

— Väitellään, — sanoi Heikki liian kovalla äänellä.

— Aine, aine! — huudettiin.

— Kuulkaa, — sanoi Alma. — Näen, että tyttöjen on vaikea pysyä paikoillaan. Voitte tanssia, jos todistatte, että tanssi on jaloa.

Nuoret liikahtivat kaikki paikoillaan.

— Siis, se on todistettava! Ora, mitä te väitätte?

— Minun väitökseni on: tanssissa voi kuvastua ihmisen sielu.

Seurue sävähti.

— Pikemmin sieluttomuus, turhamaisuus ja heikkoudet, — sanoi ruustinna äidillisesti.

— Tahtoisitteko sanoa turhamaisuudeksi sitä hartauden hengetärtä, joka liitelee maalaistuvassa. Tanssijain jalka polkee pyhää tahtia, ja ruumis nytkähtelee voiman kömpelyydessä, tottelee sisällisen soinnun lakia.

Taikka loistavan salin lattialla liitelevät sulavapukuiset neidot ja nuorukaiset hiljaisen lumoavan soiton tahdissa, hymyillen, hillityin liikkein, kuin tuulessa nuokkuvat kukat.

Taikka itämaisen kulttuurikansan papitar tanssii temppelein pyhäkössä lumoavan soiton siivillä. Hänen pukunsa on valkoinen kuin lumi, jalkansa puhdasmuotoinen kuin kreikkalaisessa veistoksessa. Kasvoilla asuu tuhatvuotisten oppien salaperäinen sielukkaisuus. Hän ei tanssi, hän puhuu ruumiinsa liikkeillä, ylistää jumalaansa ihanuudellaan, paljastaa kasvojensa loihtuisessa kirkkaudessa sielunsa. Eikö hän ole sukukuntansa jaloin kukka, inhimillisesti ihanteellinen sielun ja ruumiin sopusointuisuus? — Puhuja katsoi kaiken aikaa Veronikaa silmästä silmään. Veronika unohti ympäristön, omisti jokaisen sanan ja huudahti, silmä vielä runoilijan silmässä:

— Tanssienkin voi palvella jumalaa, ylistää ijäisyyttä! —

Se oli iloinen ihastushuuto, ja seurue lujui kuin vauhdin saanut vene kivettömälle rannalle, kunnes tuli nykäys. Heidän oma arkiminänsä tarttui pohjaan.

— Eihän toki, — sanoi ruustinna ja samalla, seurue veti henkeään vapautuen lumouksesta.

Alma istui erillään ja seurasi tarkoin Veronikan kasvojen ilmettä. — Itse tanssiminen, olkoon se kuinka ihanaa hyvänsä, ei vielä ole jumalan ylistämistä, — sanoi hän, ja kaikki kääntyivät häneen. — Minä sanoisin, että papittaren elämän täytyy samalla olla jumalalle pyhittymistä puhtaudessa ja kauneuden lakien noudattamisessa. Papittaren täytyy tuntea luonnon suuret voimat itsessään ja tahtoa, että ne ilmenisivät hänen kauneudessaan ja liikkeissään; silloin vasta on hänen tanssimisensa jumalan palvelemista. —

— Oh, olisipa se jotakin! Vai tanssien jumalaa palveltaisiin? Ja mitä herra Ora puhui kansan pyhästä tanssimisesta, on kaikkea muuta, vaan ei pyhää. Kaikki tämä uudenaikaisuus tulee vaan siitä, että paremmatkin ihmiset tekevät itsensä tykö ja menevät kaikenlaisiin seuroihin ja raittiuksiin ja työväenyhdistyksiin. Sen minä vaan sanon, että minä haen aina itseäni ylhäisempien seuraa. Niin minä teen! — Puhuja oli Karénin rouvan tuttava kaupungista ja puhui ruotsin voittoisesti.

— Voi sinua, Erika parka, et sinä nyt oikein asiaa käsitä, — sanoi rouva Karén. — Eihän nyt enää ole parempia eikä ylhäisempiä ihmisiä, kaikki ovat yhdenvertaisia. Siinä vaan on ero, kuka tulee enemmän huomatuksi ja sanomalehdissä ylistetyksi. Ja sitä varten täytyy sivistää kansaa ja parantaa maailmaa, että kuuluisaksi tulisi.

— Olisi hauska kuulla, mitä neiti Borg tähän sanoo? — sanoi kaupunkilainen.

— Mitä minä siihen sanoisin? Se on elämän karua proosaa. Kai ne maailman parantajat ja sanomalehdet ovat hiukan kiusallisia yhteiskunnan kilpikonnille. Ne kun nykivät konnaparkoja päästä ja jaloista.

— Olisi hauska tietää, keitä ne konnat ovat? — kysyi ruustinna viattomasti.

— Minä olen hyvin suvaitsevainen ja luen heidän joukkoonsa ainoastaan isänmaan petturit, viina- ja

olutpatruunat. — — —

Ruustinna polki Alman jalkaa; silloin Alma vasta huomasi, että rouva Karén oli harmaa kasvoiltaan, ja keskeytti.

— Huomaan joutuneeni väärään seuraan. Neiti Borg näyttää olevan täysverinen sosialisti, ja sellaisia minä mieluummin kartan. — Hän nousi arvokkaasti ja sanoi emännälle hyvästi. Rolf seurasi äitiään.

— Oliko hän viinapatruunan rouva? Sitä en tiennyt, — sanoi Alma. Seurueessa oli syttynyt vihamielisyyttä Almaa kohtaan. Keskustelu laukesi ja sivuhuoneesta kuului herrojen väittelyä.

— Sen vaan saatte nähdä, että meidänkin kulmalla on välttämätöntä saada oma äänenkannattaja. Nuo suunpieksijät tuolla raittius- ja työväenyhdistyksissä hyppivät nokalle, — sanoi Karén.

— Luuleeko veli, että me täällä kaipaisimme kynäsankareita? — sanoi tehtailija Marck. — Sanomista luen päivän uutisia ja politiikkaa, mutta tehtaani hoidan itse.

— Tsa, tsa, tehtaani minäkin hoidan, mutta kun opinjooni käy vastaan, on se pirun paha seikka.

— Kyllä Karén on oikeassa, — puuttui kaupunkilainen sahanomistaja puheeseen. — Rahvas räähky ja soittaa suutaan meitä vastaan. Lyötäköön heitä omilla aseillaan.

— Sinähän kuuluit antaneen puita työväentalon rakennukseen. Kuinka tämä on ymmärrettävissä? — sanoi Marck.

— Niin, ja minä olen antanut rahaakin. Voisit itsekin hiukan hellittää, antaa perään. Roskajoukolla on tehtävä mieliksi. Anna heidän kutsua itsesi kunniajäseneksi ja ole kolme neljännestä sosialisti, niin pääset tarkoitustesi perille kaikessa rauhassa. Katsos, minulla on heidän kunniadiploominsa; kun tulevat rähisemään, näytän sitä ja pitkää kieltä. Kyllä he silloin luikkivat. — Viinatehtailija vilkutti tervettä silmäänsä, ja toinen kuivettunut oli pelkkänä viivana. Pöhöttyneillä kasvoilla ja hymyilyssä kuvastui ilkeyttä.

— Jos kansa ahdistaa viinan valmistajia, on se otollinen työ, — sanoi rovasti.

— Rovasti tahtois kai maahan jaoittaa kaikki väkiviinatehtaat?

— Hyvin tiedetään, että kansan aikomus on sellainen, — sanoi rovasti hartaalla äänellä.

— Minne meidän kalliit koneemme joutuisivat? Niissä on paljon rahaa kiinni.

— Minne ihmisten sielut joutuvat? Ne sentään mielestäni ovat kalliimmat?

— Hemmetti niistä sieluista tietää, onko niitä olemassakaan, mutta koneet ovat olemassa. Ja ne maksavat rahaa!

Soitto upotti keskustelun, ja emäntä tuli käskemään illalliselle.

Kun vieraat olivat menneet, kertoi Alma Henrikille Karénin rouvasta.

— Se oli ikävä juttu. Nyt Karén varmaan laittaa tänne oluttehtaan. Olen saanut hänet estetyksi pysyttelemällä hyvissä väleissä.

— Ellei kunta myönnä, yritti Alma sanoa.

— Se on myöntänyt. Ja nyt se kyllä tulee. Henrik oli pahalla tuulella ja harppoi huoneensa lattiaa.

— Jos hän rupeaa pahaksi, niin ruvetaan me koviksi. Laitetaan raittiusseuroja ja — — —.

— Taivas varjelkoon! Se villitys olisi vielä pahempi kuin olut. Siihen en minä puutu! — huusi Henrik heitellen käsiään ikäänkuin torjuakseen kaikki.

— Eihän sinun tarvitsekaan. Minä lupaan sen tehdä Veronikan kanssa.

— Veronika ei saa puuttua näihin asioihin!

— Sepä merkillistä!

— Veronika saa lähteä ulkomaille pariksi vuodeksi.

— Ja sitten mennä naimisiin mieluummin jonkun herra von'in kanssa, — jatkoi Alma.

— Veronika on vielä lapsi.

— Ei aivan. Hän alkaa olla nainen.

— Olen ollut huomaavinani, että sinä kouluaikana olet istuttanut häneen omia aatteitasi, — sanoi Henrik heittäen hermostuneesti paperiveitsen pöydälle.

— Ellei hänessä olisi terästä, ei hän kilahtaisi lyödessä. —

— Sinä kai tarkoitat, että hän on alulla kehittyä maailman parantajaksi?

— Tarkoitan!

Syntyi äänettömyys. Alma istui Henrikiä vastapäätä toisella puolella suurta pöytää.

Alma alkoi sävyisästi:

— Eikö nyt ole niin, Henrik, ettei meidän vanhojen pöydän kielto tai käsky nuoriin paljoo vaikuta, ellemme itse ole saaneet vallata heidän sydäntään ja sieluaan?

— Minä en rakasta sielujen hypnotiseerausta. Eläköön ja kasvakoon kukin omien mahdollisuuksiensa mukaan. Yksi ohjaava, punainen lanka ihmisen elämässä kuitenkin pitää olla. Minun punainen lankani on tehtaassa.

— Juuri niin. Sinun punainen lankasi on ohjannut rikkauteen ja orjuuteen. Sinä istut kuin orja kaikki päivät yksipuolisessa työssä. Et tiedä paljoo edes vaimostasi, mitä hän ajattelee, mitä tuntee ja kuvittelee. Te kuljette kuin kaksi vierasta samassa pöydässä. Ja Veronika — — hän on ollut maailmalla orpona, hänellä ei ole isää eikä äitiä. Hän on vaan tehtailijan tytär. Nyt tahtoisit tehdä hänestä jonkun arvokkaan miehen vaimon. Sellaisen kuin on sinun vaimosi. Hän soittaa aina sinun elämäsi viulua, on uskollinen emäntä, puoliso ja sillä välillä komea maailman nainen, hienosti puettu, antaa almuja ja esiintyy isänmaallisissa juhlissa kaunistuksena, on elävä kyltti sinun yhteiskunnallisesta asemastasi.

— Kuinka sinä voit omasta sisarestasi — —.

— Tämä on tavallista. Etkä sinä eikä Eveliinakaan kaipaa mitään muutosta. Teidän punainen lankanne on onneksi sama. Se juoksee paksuksi, kalpeavärisiksi säikeeksi laajoissa piireissä. Minä en vaan tahtoisin, että Veronikan elämänlanka sidottaisiin tähän säikeeseen. Se näyttää olevan tumma. Se ei oikein sointuisi väriltään teidän kalpeassanne.

Henrik nojasi kasvojaan molempiin kämmeniin ja kuunteli.

— Jaa, jaa! Niinhän te nyt sanotte. — Hän ponnahti pystyyn istumaan. — Mutta minä väitän ja uskon, että meidän työihmisten elämä, köyhydestään huolimatta, on sittenkin maailmalle tuottanut enemmän onnea kuin kaikkien maailmanparantajien huuto ja yli-ihmisten jumaloiminen.

— Kuka tässä nyt yli-ihmisistä — —?

— Voi, rakas Alma, kyllä sisimmässänne mulkoilee käyränokka petolintu, nietzscheläisen yli-ihmisen alku.

— No, mutta Henrik — —.

— Ja oletko sinä sitte oma herrasi? Päiväsi ovat kuumeista rauhattomuutta, itään ja länteen huutamista. Katseessasi palaa jännitetty kiihko ja lietsottu tuli. Suusi ympärillä väreilee pettymysten ja sieluntaistelujen juovat. Unesi on päivän jännityksen hourailua. Toisinaan on sielusi ja ruumiisi niin väsynyt, ettet voi jalkaa, et kättä nostaa. Mutta rauhattomuutesi ja taistelun vimma piiskaa armottomasti, ja sinä syökset uudestaan tuleen. Minä en tahtoisin elää sinun "tummassasi"! — Henrik nauroi nähdessään, miten Alman kasvoille ilmestyi tunnustusta siitä, mitä hän sanoi.

— Ymmärrätkö nyt, etten tahtoisin Veronikan kohtaloa sellaiseksi?

— Voi, Henrik! Sellaista on tienraivaajien elämä aina. Me olemme kuin muurahaiset, vedämme itseämme suurempaa kortta. Usko pois. Täälläkin tarvittaisiin sellaisia muurahaisia.

Alma nousi ja viittasi avoimesta akkunasta tehtaalaisasuntoihin.

— Katso, tuolla olisi suuria korsia! Sinä olet täällä jättiläisvoimilla, noitten ihmisten kera, koonnut kultaa, yhä vaan kultaa suuret aarteet ja lähettänyt ne maailmalle. Itsellesi ja noille tuolla olet jättänyt — kiviä! —

Alman syyttävä katse kietoi Henrikin. Hänen kasvoilleen sävähti hetkeksi säikähdys. Mutta se laukesi samassa.

— No, no! Sinä olet tosiaankin traagillinen! Veronika tuli hiljaa sisään, asettui Alman tuolin taakse. Hänellä oli kädessään pieni, sininen nauharusetti, jonka oli irroittanut tukastaan.

— Pappa, minä tahtoisin oppia paljon. Enkö saisi lukea vielä ja asua Alman luona?

— Ajattelin, että lähtisit ensin ulkomaille — —.

— Ei, en minä. Siellä tulee niin äärettömän ikävä, en minä opi siellä, mitä tahtoisin oppia. — Veronika nykäsi päätään pikkuvanhasta.

— Mitä sinun tahtomiseesi tulee — — —.

— Voi, Henrik, älä sano! — huudahti Alma torjuen käsillään kuin jotakin uhkaavaa lyöntiä.

— No, ei nyt lapsi saa määrätä tällaisissa asioissa. Veronika oli siirtynyt kirjoituspöydän päähän ja sitonut sinisen nauhan hopeaiseen kynätelineeseen. Isän sanat pysäyttivät hänen sormensa, ja jotakin uhkan tapaista välähti hänen tummissa silmissään.

— Niin, mutta minä tahdon!

Isä katsoi häneen pitkään ja vaieten. Veronika painoi päänsä alas hiljalleen. Kaksi suurta kyyneltä valui pitkin poskia. Hän vapisi ja huudahti:

— Kun en minä tiedä mitään, en osaa mitään, en voi mitään. Minä tukehdun täällä! — ja riensi ulos.

Henrik istui. Tuli pitkä äänettömyys. Oudolla, hiukan särähtävällä äänellä Henrik aloitti:

— Miks'et sano mitään?

— Veronika on itse sanonut kyliksi.

— Yhden asian sinulle sanon. Sen johdosta, mihin äsken viittasit. Minä en siedä mitään sekaantumista työväkeni oloihin! — Henrik heitti tämän vaatimuksen sellaisella järkähtämättömällä voimalla, että Alman silmäluomet värähtivät. Samassa hän ponnahti ylös ja lasisilmien takaa iskivät katseet.

— Minun työni tarkoittaa kaikkia ihmisiä ja työväkeä varsinkin. Milloin ikinä velvollisuuteni kutsuu, olen valmis! — huudahti Alma.

Henrik hillitsi kiihtymyksensä ja lähti huoneesta.

NUORTEN JUHLA.

Härmälän herramaisuuksiin kuului puutarha, vaikka ei se oikeastaan mikään puutarha ollut. Olihan siihen joskus maailmassa istutettu muutama marjapensas, joku omenapuu ja syreeni. Näitä oli sitte luonto saanut hoitaa omien taipumustensa mukaan, kasvattaa köynnöskasveja, nokkosia ja orjantappuroita pensaitten sydämiin. Syreenit lähettivät vaaleanvihreät lapsensa omenapuitten juurille, mutta unohtivat kukkimisen. Marjapensaat kurottivat avuttomina pitkiä laihoja oksiaan kuristajiensa keskestä ja kantoivat laihoissa tertuissa pieniä, mehuttomia marjoja. Parhaiten viihtyivät vademat, kiipesivät tarhasta ylös mäelle, tuikkivat päitään joko kivenkolosta ja pensaan juuresta ja kurkistelivat uteliaina jalosukuisia heimolaisiaan Talvelan komean puutarhan aidan rakosista aivan kylän lapset, joitten teki mieli mehuisampia marjoja, kuin nämä matoiset mäenlaidalliset olivat.

Puutarhassa istui Mooses miettien puhettaan juhlaan, mutta ajatukset harhailivat menneisiin, ja paperi hänen edessään jäi tyhjäksi. Tässä samassa puutarhassa hän oli keskiluokilta alkaen lukenut kyläläisten kanssa sanomalehtiä, opettanut heille tiedon aakkosia. Ja sitte myöhemmin he olivat yhdessä harhailleet mutkaisilla aatepoluilla, usein kompastuneet tai harhaan joutuneet, mutta silloin aina lapsellisen vallattomasti hypelleet yli kivien ja kantojen, nousseet korkealle innostuksen kalliolle ja siellä laulaneet ja ylistäneet. Ketä, mitä? Eiväthän he sitä tienneet.

Nyt oli kaikki toisin. Vaikka vielä vakuuteltiin toisilleen, etteivät ulkonainen pakko, kiellot ja rajoitukset saa vaikuttaa, vaan täytyy pyrkiä eteenpäin, huomasi Mooses kuitenkin, miten vieraannuttiin entisiltä aatepoluilta. Nuoret tanssivat ja leikkivät joutohetkinään. Useat pojista olivat siirtyneet työväen piiriin, jossa harrastus oli entistä terävämmin kärjistynyt aineellisiin.

Mooses oli lähettänyt kuvernöörille puheensa kaavan, mutta nyt hän tahtoi luoda siihen elävän hengen, saada vanhan vapaussävelen soimaan.

"Puutarhassa" nuoret sunnuntaisin kesällä vanhan tavan mukaan leikkivät, lauloivat ja lemmenpauloja virittivät. Kun he tänäänkin tulivat, läksi Mooses kävelylle puhettaan miettimään. Tiellä hän tapasi Ruhalan, työväen johtomiehen. Ruhala pyysi häntä luokseen tarkastamaan kauppaosuuskunnan sääntöjä, jotka piti kuvernöörille lähetettämän.

Ruhala avasi asuinhuoneensa oven, ja Mooses astui kynnykselle. Vastaan tuulahti tukahduttavan kitkerä haju, ja mustat ruumiskirstut telineillään kammottivat. Lasten kutriset päät ja uteliaat katseet vilkuivat kolkkojen lepokammioitten takaa. Vaimo askaroitsi uunin luona nuorin lapsi käsivarrella.

Mooses soimasi itseään vastenmielisyydestään. Miks'ei hän voisi hetkistä olla täällä, olivathan nuo toiset aina. Kun hän tuli ulos, soivat kellot vitkaan, juhllisesti. Oli sunnuntain hautaushetki, ja kirkkoväki saattoi ruumiita.

Esa huusi, ja Mooses pysähtyi.

— Sinä olet juhllinen kuin suntio sunnuntaina, sanoi Esa.

— Nyt on sunnuntai ja jos tahdot, voin olla suntiosi. Kuuletko, mitä meiltä kuuluu?

— Piirilaulua.

— Entäs hautuumaalta!

— Virsi.

— Ja Ruhalassa leikkivät lapset ruumiskirstuilla.

— Kuuluuko tämä jurottaminen sinun profeetalliseen virkaasi?

— Älä herjaa!

He tulivat Härmälän portille ja näkivät Hannulan Onnin lakki kallellaan päässä piirin keskellä. Hän tähysteli läiskiviä käsiä, joita lyötiin vuoroin yhteen vuoroin toisten käsiin tahdissa ja laulettiin:

Kukat nuokkuu nurmikolla; tääll' on meidän hyvä olla. Kaikki piiriin rientäkää, leikkiin kilvan kiitäkää! Ketjumme kallis liitto on valmis; sormus se kiitää käsissä kiiltää. Etsijä, onnesi vangitse!

Katso tänne, anna kättä, vangitse jo empimättä; rohkealle lempi hymyy, typerältä onni lymyy. Kiitävät hetket, riemumme retket päättyvät varmaan ehkä jo varhaan. Etsijä, onnesi vangitse!

Onni tähysteli vinosti sivulleen ja syöksyi kuin nuoli tavoittamaan sormusta erään punoittavan tytön kädestä.

— Täällä on sormus! — huudettiin piirin toisesta laidasta. — Ei se ole Helmillä!

Mutta Helmi juoksi heleästi nauraen portista maantielle ja huusi: — Minulla on! — Onni kiersi häntä vastaan, hyppäsi aidan yli juuri kun Helmi oli kahden vaiheella, seuraisiko Onni vai ei. Taas kajahti Helmin nauru, ja Onni sai hänet kiinni, katsoi läheltä kullanuskeisiin silmiin.

— Sormusta et saa! — ärsytti Helmi.

— Onko sinulla? —

— Ei, kuka minulle sen olisi antanut, enkä huolisikaan.

— Etkö keltään?

— Ei se kysy, joka antaa tahtoo.

— Minä en päästä ennenkuin sanot, onko sinulla sormus.

— Tuolla tulee Mooses ja Esa Helin, päästä irti! — Onni totteli ja Helmi juoksi portille, kääntyi poikiin ja nosti kätensä näyttäen sormusta.

— Täällä se on kuitenkin!

Pojat katsoivat nauraen tyttöä, jonka loistava kasvojen väri, kullan ruskeat silmät, kellertävä tukka ja

vaaleansininen puku hohtavassa auringon paisteessa lumosi heidät.

— Mooses, — sanoi Esa lyöden toveriaan olalle. — Heitä pois mustat kirstut mielestäsi ja juhlapuheet aivoistasi. Tuossa seisoo Helmi kuin muinoin Eeva paratiisin portilla.

Onni juoksi uudestaan tavoittamaan Helmiä, mutta Helmi pujotteli kuin kärppä vikkelänä ja notkeana toisten joukkoon. Onni ei kursaillut, heitti kovin kourin estelijät tieltään ja saavutti viimein kiihkeänä ja kuumissaan Helmin, tarttui häneen täysin sylin ja puristi rajusti luisevilla käsivarsillaan. Vahingossa hän survasi Helmin jalalle ja polki samalla hänen helmansa rikki.

— Hui, sinä raakalainen, niinhän sinä hehkut ja puhkut kuin massatehtaan uuni. Luuletko sinä minua haloksi, joita uuniin viskelet? — Onni oli tehtaassa lämmittäjänä.

Helmin pilkallinen hymy ärsytti Onnia. Hän olisi uudestaan rutistanut tyttöä, mutta Helmi turvautui toisiin.

— Syö, syö, raakalainen, jos uskallat! — Onni kiristi hammastaan mutisten: — Vielä sinut opetan. —

Esa ja Mooses olivat katselleet tätä rajua leikkiä ja yrittivät riitapuolueita sovittaa.

— Lauletaan jupakan päälle, niin unohtuu vihat, — ehdotti Esa. Kaikki kerääntyivät hänen ympärilleen, ja lauluharjoitus juhlaa varten alettiin.

Illaksi vaimentui auringon helle, tuulikin uinui ja sunnuntain lepoina juhmallisuus hymysi Hallimajassa. Kaikki kesäjuhlat ja kokoukset vietettiin Kivistömaellä, joka oli toisella harjulla laakson laidassa vastapäätä sitä harjua, jolle työväentaloa rakennettiin, ja Kivistömaen laakenevassa laidassa, maantien vieressä, oli Härmälän puoti. Vanhat ja nuoret vaelsivat juhlaan sunnuntaipukimissa. Vaimot taluttivat lapsiaan, isät kantoivat pienempiä; tytöt astuivat kiiruusti naureskellen ja tuoppien toisiaan. Pojat kulkivat maalaisten tapaan eri joukkona kujeillen ja sukkeluuksia puhuen. Kivistömaellä istuivat Härmälän täti ja Kruunu-Anna lähinnä herrasväen penkkiä, Melu heidän lähellään katsellen ihailevin silmin Veronikaa, joka hiukan taaempaan Alma Borgin kanssa seisoi puitten varjossa. Veronikalla oli kapealaitainen hattu työnnettynä taakse hiusten varaan. Kevyenä kuin höyhen se varjosti tummaa, poimuisaa tukkaa.

— Täällä on kaunista ja juhllista, — sanoi hän Almalle. Ihmisten uteliaat katseet häiritsivät häntä, ja hän pujottautui puun taakse kivelle istumaan.

Kuoro kaikui sointuisasti ja heikosti luonnon suuressa juhlasalissa, viritti tunteita, irroitti ihmiset arkiajatuksista. Sen vaiettua kuului nuori, sointuisa ääni lavalta. Veronika kääntyi katsomaan, ja hänen kasvoilleen levisi vaalea puna. Solakkana kuin nuori, sorea mänty taustanaan tumma metsä seisoi Mooses lavalla lakki kädessä. Tuuli ulapalta liehutti hänen kiharaista otsatukkaansa, kasvojen jännitetyissä piirteissä, siristyneissä silmissä kuvastui ajatukset suunnattuna siihen, mitä hänen piti puhua, ja soma suu hentojen viiksien varjossa värähteli. Veronika oli aina nuoria puhujia kuunnellessaan pelännyt, että he joutuvat hämille ja unohtavat sanottavansa, mutta nyt hän olisi tahtonut katsella tuota nuorta miestä edessään ja lukea hänen ajatuksensa hänen kasvoistaan, katsoa suoraan noihin valoiseihin, haaveileviin silmiin ja omaksua — — —.

— Te olette omia kaikki täällä, — keskeytti nuori, sointuisa ääni Veronikan ajatukset. — Enkä minä osaa puhua teille muista kuin omista asioistamme. —

Hymyily ja iloinen odotus kuvastui kaikkien kasvoilla. Alma katsoi Veronikaa ja näki hänen kasvoillaan saman ilmeen.

— Te tahtoisitte, että puhuisin teille kauniisti rakkaudesta ja taisteluista. Niistä minäkin tahtoisin puhua. Niistä haastaminen on kuin kirkasta, huumaavaa viiniä, joka kristallimaljassa väreilee ja auringonsäteet taittaa. Se on kuin sadussa vaeltamista ja suloisen prinsessan suutelemista yrttitarhan siimeksessä!

Kivistömaellä oli hiljaista kuin tyynessä vedessä airon siihen laskeutuessa. Veronika unohti kaiken ympärillään, nojasi mäntyyn ja upotti katseensa nuoren miehen kasvoihin.

— Minä tahtoisin puhua nuorisosta, joka punaposkisena, kirkassilmäisenä ja valo-otsaisena laulaen työhön menee, hartaana kuin Herran temppeleihin.

Sen työn temppelehti ulottuisi laajalle ja korkealle ja olisi niin valoisa kuin sininen taivas.

Toivomukset siinä temppelehti olisivat kuin puhdas rukous, ja sielu niin suuri kuin Jumalan ajatus, ja työ niin pyhää kuin luomistyö.

Ja rakkaus, rakkaus olisi kuin valkoinen enkeli ruusuisella pilvellä. Se koskettäisi kuin viileä vesi kuumia huulia ja hedelmöittäisi kuin perhonen ihanan kukan.

Taikka rakkaus antaisi kuuman, suloisen tuskan, sitoisi ihmiset aatosten avarilla kahleilla, hedelmöittäisi sielut synnyttämään ihanteita, joilla elämän suuret, ihanat sadut toteutettaisiin, ja sitten joskus onnen aalloilla leikkien laulettaisiin.

Ja sen nuorison taistelu olisi rumuuden vainoamista, mustien ihmisajatusten surmaamista omalla heleällä iloisuudellaan. Suurin saduin ja ihannesoitoin se loihditti pois ihmisten pahuuden ja rakentaisi temppeleit, äärettömät kuin itse maailmankaikkeus, ja palvelisi Jumalaa kaikkijanoovalla sielullaan!

Kiuru visersi korkealla ja kirkon kellot kumahtelivat syvään ja rauhaisasti; nuorison ajatukset lauloivat ylistysvirttä.

Mooses jatkoi:

— Mutta minä en uskalla näistä puhua, kun näen teidän tuttavat kasvonne, kalpeat ja kulmikkaat, väsyneet ja rumat. Sellaisina me olemme rakkaat toisillemme. Emme huolisi liittoomme uusia ja loistavia. Näin me kuulumme yhteen, elämme, kärsimme, rakastamme ja vihaamme. Ja ennen kaikkea, te omat, taistelemme! Vaikkeivät aseemme ole paljoa paremmat hiilihankoa!

Liikahdus aaltoili nuorison parvessa. Nyt he jälleen tunsivat seisovansa jaloillaan ja hengittävänsä Kivistömäen ilmaa.

— Niin kömpelö, puoleton ja musta on oma henkinen minämme. Korkeintain voisimme sen avulla kohennella hiiliä sen raudan ympärille, jota nykyaika ahjossa paahtaa.

Mutta lietsokaamme, niin että tuli kipinöinä ilmoille suitsuaa ja rauta sulavana ahjosta temmataan ja kovemmilla pihdeillä kuin meidän pidellään ja valmiiksi aseeksi taotaan, jaloksi ja puhtaaksi aseeksi.

Lietsokaamme, se on meidän tehtävämme, meidän nuorten, joilla ei kovia aseita ole.

Lietsokaamme niin, että matalien, ahtaitten ja likaisten komeroittemme seinät hajoavat ja liekkiin leimahtavat. Lietsokaamme niin, että rintamme paisuu ja kättemme jänteet vahvistuvat ja kirves kädessämme huimasti heilaa ja aatoksemme suunnittelee suuret honkaiset majat, laajat akkunat, sirot istuimet ja puhtaat lattialaudat!

Lietsokaamme niin, että työmme on kerran omaa ja se oma on kuin uskonto, joka itselleen kirkon rakentaa.

Vaan ei synny työn kirkko eivätkä korkeat majat, ellei sielumme ole suuri ja voimakas!

Te omat ja nuoret!

Kasvonne ovat kalvokkaat, hartianne kapeat ja koukkuiset ja askeleenne hoippuroivat. Majanne on matala, työnne orjuuttava, katseenne samea ja sielunne asuu sumussa.

Lietsokaa, jotta ahjosta kipinät kirpoavat ja liekki hulmuna valaisee työpajan ahtaat sopukat. Silloin katsokaa ja oppikaa, kunnes voitte takoa uuden, avaran pajan! —

Puhujan viimeiset sanat "avarin pajan!" kajahtivat Kivistömäen kalliosta metsään ja metsästä kuuli jän sydämiin, joissa puhe oli sytyttänyt hehkuvaa tulta.

Veronika laskeutui jyrkkää polkua alas Talvelan puutarha-aitaan saakka ja pujahti pikkuportista sisään. Kotona hän sulkeutui huoneeseensa tahtoen säilyttää sielussaan kaikuvan äänen, kuunnella sen sointuja, neuvotella ja kysellä. Mutta mitä hän kyselisi? Hän tunsu, miten sydän elämän riemusta löi ja suloinen tunne täytti sielun: — elämä on ihanaa, sillä on suuret satunsa! — Rakkaus antaisi kuuman, suloisin tuskan, sitoisi ihmiset aatosten avarilla kahleilla, hedelmöittäisi sielut synnyttämään ihanteita, joilla elämän suuret sadut toteutettaisiin. — Nuori, sointuisa ääni kaikui hänen korvissaan. — Mitä hän lienee tarkoittanut sillä, että vain joskus onnen aalloilla laulaen leikittäisiin? Sitte joskus! — Veronika punastui ja salamana välähti hänen sielussaan ajatus: olisiko se rakkautta, jota tunnen? Hän hymyili omaa rohkeata mielletään. Olkoon, päätti hän, on niin somaa ajatella häntä. Kuinka hän sanoi? — Rakkaus olisi kuin valkoinen enkeli ruusuisella pilvellä. Se koskettäisi kuin viileä vesi kuumia huulia ja hedelmöittäisi kuin perhonen ihanan kukan.

Kivistömäellä laulettiin ja lempeänä sointuna se säesti Veronikan sunnuntaista mielialaa. Ulapan tuuli leyhytteli akkuna-verhoja, ja raittiina, ruusun tuoksu siivillään, se suuteli uinailevan tytön huulia. — Se hedelmöittää kuin perhonen ihanan kukan, — ajatteli Veronika. — Mooses Härmälä, — kuiskasi hän sydämensä syvimmissä sopessa.

KAIKKIEN KOTI.

Vuosikauden oli Veronika ollut kotona, kun hän syksyllä sai isänsä taivutettua ja pääsi Alman luo. Hänen aikomuksensa oli käydä kutomakoulua ja oppia käsitöitä, mutta sen ohella hän toivoi pääsevänsä selville monesta asiasta vanhan ystävänsä Alman avulla.

He astuivat käsitysten vilkkaasti jutellen aivan kuin olisivat kahden kulkeneet pääkaupungin katua.

— Kuinka sinä tulit ensin ajatelleeksi rakentaa "kotiä"? Siitä et ole koskaan kertonut, — sanoi Veronika.

— Katsos, ihmisellä on toisinaan tilinhetkiä, ja minulla on ollut niitä monta, mutta niin vaikeaa kuin se, joka minut pakotti tekemään, mitä sitte tein, ei minulla ole ollut.

— Kerro, hyvä Alma!

— On oikein nautinto saada joskus sanoa, mitä on täytynyt vuosikausia pitää omana salaisuutenaan, ja minä olen onnellinen, että sinä olet olemassa. —

— Alma kulta, — Veronika puristi hänen käsivarttaan.

— No niin. Minä jouduin taas kerran tilin hetkeen. Nuoruuteni oli mennyt hapuilemiseen, joukon mukana kulkemiseen, olin ollut sokea. Ensimmäiset harmaat hiukset pysäyttivät kulkuni; minä katsoin taakseni ja huomasin, että elämäni oli ollut tyhjä. Tyhjä rakkaudesta, työstä, ystävästä. Olin vanha naishupakko, jolla ei ollut ketään oikein omaa, ei mitään jalansijaa; ei kukaan kaivannut — — ei tarvinnut minua. Vertasin itseäni muihin ja silloin huomasin kauhistavan yhtäläisyyden kaikkien minun tapaisten naisten elämässä. Kaikkiällä sama ammottava tyhjyys. Oli katkera hetki huomata, kuinka paras elämä oli tyhjiin rauennut ja tuntee jäsenensä usein uupuneiksi, ajatukset nukkuneiksi, sydän haluttomaksi. Tuli sitten muuan sysäys. Minä jouduin erääseen oikeusjuttuun. Se koski sellaista siveellisyys-asiaa ja lapsen salaamista ja muuta sellaista — — — sinä tiedät. Silloin avautui elämän suuri synkeä puoli silmäini eteen, uusi kärsimysten maailma, ja minä huumaannuin ja kauhistuin. Elämä heitti vaikeita arvoituksia sieluparkani ratkaistavaksi ja uhkasi tuhota henkisen minäni, tuomita, murskata ja kirota, ellen kykenisi vastaamaan. Silloin aloin lukea, kirjoittaa, toimittaa lehteä; tulin hyvin tunnetuksi, huusin itään ja länteen, sain hengenheimolaisia; pidin paljon melua ja nostatin — pölyä. Lopulta se puhuminen ja pauhaaminen alkoi itseänikin ellottaa. Lakkasin. Olin oppinut uuden totuuden: puhu vähän, tee kaikki, mitä voit elämälläsi. Mutta miten, miten? Jumalan nimessä! Se tuotti minulle polttavaa tuskaa, sillä huutavat vääryydet, rumuus ja kehnous huusivat minulle: tule tänne, jos uskallat, käy taistosille! Missä on sinun elämäsi voima, sielusi valo, jolla meidät tukehutat? Mitä voit sinä yksin meitä vastaan? Me tukehutamme sinut. Silloin syntyi minussa uhka, ja minä huusin pimeyteen unettomina öinäni sieluni syvyydestä: minun täytyy, kuulkaa te näkymättömät henget, minun täytyy! Sitten tapasin eräänä päivänä koulusta tullessani nuoren, itkevän naisen. Kysyin häneltä: — Mitä te etsitte? Sillä hän katseli rakennuksia, ihmisiä ja näytti hätäntyneeltä.

— Minä en tiedä, minne menisin, sanoi hän. Tulin tänne palvelukseen, mutta kun menin sinne ilmoitettuun paikkaan, ei siellä otettukaan, ja nyt en tiedä, minne menisin. Ei ole rahaa eikä tuttavuuksia, enkä pääse täältä pois. Kun olisi koti! — sanoi hän niin haikkealla surulla, että sydäntäni vihloi. "Kun olisi koti." Se lause soi minun korvissani monta päivää, ja tyttö pienessä keittiössäni oli aina muistuttamassa samaa asiaa. Silloin minulle selvisi. Se tuli eräänä sunnuntaiamuna auringon säteitten mukana. Se oli kodin aate, sellaisen kodin, johon kaikki saisivat tulla, jotka tahtoivat valoa, puhtautta, hilpeää mieltä, — niin, aatteiden koti! Ja silloin alkoi elämäni. Minä puuhasin aamusta iltaan, tunsin voimieni kasvavan työn mukana, näin kotini seinien nousevan ja uskoin, uskoin ihanteeni toteutuvan, ja kun se oli toteutunut, kiitin pimeässä yössä näkymättömiä henkiä ja itkin ilosta. Se ilo muuttui elämäni soitannoksi. Mutta minä olin vieläkin yksin. Minun täytyi taas puhua. En enää toreilla enkä suurille joukoille, vaan yksitellen, valituille. Näytin julmuutta, pimeyttä, vääryyttä ja kurjuutta, koko mustan synkän kuilun kansankerrosten välillä. He näkivät minun silmilläni, kuulivat minun korvillani, ja nuorisotytty, tuli avukseni, toi eloa, iloa ja toivoa, kultaseni, toivoa! Minun toivoni on heissä!

— Alma kulta — — — minä — — —.

— Älä sano mitään. Minä olen taas puhunut sellaista, mitä ei saisi oikeastaan julkilausua, ehkä vaan ajatella, tehdä.

— Alma!

— No!

— Minäkin olisin onnellinen, kun saisin tehdä työtä niin paljon kuin jaksaisin, oikein raataa ja aamulla kiireesti nousta ja pukeutua ja vasta illalla iloisena mennä nukkumaan. Sellainen elämän täyteläisyys on vaan sinun luonasi. Kotona — — —.

— Missä tahansa. Elämä ei tosiaan ole helppoa; varani ovat sulaneet sangen vähiin. Usein en tiedä, miten vekseleistä ja koroista selviydyn. Kun puhun "ystävilleni" rahamiehille, näes, hymyilevät he ja kohottavat hartioitaan. Vihamieheni ja pärjääjäni keksivät juttuja toinen toistansa kummempia minusta ja "kodistani". Kaupungilta saan kannatusta. Mikä tässä muuten valaisisikaan? Kaikkein pahinta on kuitenkin tämä meidän pimeä aikamme. Jaa, jaa, kuka tietää.

Ystävykset kääntyivät rantakadulle ja poikkesivat laajaan pihaan, jonka taustalla oli koruton puurakennus ja sen portaitten otsikossa "Kaikkien koti" suurilla kirjaimilla. Laajat akkunat ja leveät ovet, aurinkoinen kutsuva tunnelma hymyili "kodin" ympärillä. Hanki käytävien välillä oli puhdas ja eheä. Ei ainoakaan ilkivaltainen jalka ollut sitä rikkonut eikä talvineiden puhdasta vaippaa tahrinut. Koivut pihassa olivat pukeutuneet valkoiseen huntuun ja rautaiset tikapuutkin upeilivat hienoissa hepenissä. Taloillakin voi olla sielu, luonne; tämän rakennuksen luonne oli hymyilevä, vapaa, hiukan leikkisä.

Alma ja Veronika menivät sivukäytävästä, joka vei Alman omiin huoneisiin toisessa päädyssä.

— Ah! — huudahti Veronika, kun he astuivat Alman huoneisiin. — Täällä on sinun sävelesi, luulee saaneensa siivet, ei tunne seiniä, vaan avaruutta, merta, valkoista merta! — Veronika heittihe vanhaan, leveään kiikkutuoliin rennosti, kädet niskan takana, silmät ummessa. — Täällä on hyvä olla. En ole milloinkaan tuntenut tällaista elämän keveyttä!

Alma nyökkäsi.

— Niinhän ne sanovat, jotka täällä käyvät. Nyt en minä joudu juttelemaan. Tässä on suuri läjä postia, "Valon Viestin" korehtuuria ja käsikirjoituksia, tilauksia ja senkin seitsemän tiliä!

Alma istui lavean pöytänsä ääreen ja hukkui papereihinsa.

Veronika lähti kotia tarkastamaan. Hän nousi uteliaana salin parvekkeelle ja oli hämmästyksestä huudahtaa.

Siellä istui punaposkinen, hyvän näköinen mies paikaten tallukkaa. Mies hymyili ja sanoi:

— Jooseppi, — ja käänteli tallukkaa. Veronika näki tyynyn ja olkipatjan lattialla.

— Jooseppi asuu täällä? — sanoi Veronika ja naurahti.

Joosepin toinen jalka oli paljas ja toisessa oli tallukka. Housun lahkeissa hepsutti risoja, mutta karvalakki päässä oli ehyt.

Veronika laskeutui alas jyrkkiä portaita ja nauroi sydämässään. Jooseppi oli tosiaan onnellinen mies, osasi hymyillä ja paikata tallukoita juhlasalin parvekkeella, missä muuten kuunnellaan, miten sieluja paikataan. Hän meni kirjaston kautta pihaan, jossa aurinko kimalteli valkoisella hangella.

Pitkä mies hakkasi polkua pienellä leikkilapiolla, totisena ja synkkänä kuin olisi rakkaansa hautaa umpeen luomassa. Veronika hymähti taas itseksensä. Tuo synkkyys, miehen kalpeus ja huikea pituus oli niin hullunkurisen muodotonta tällä kapealla, aurinkoisella polulla.

— Oletteko tekin kodin ihmisiä? — kysyi Veronika.

— Minä pidän kunnossa pihaa ja teitä, — sanoi mies suoristuen entistä pitemmäksi ja luoden korkeudestaan Veronikaan värittömän katseen.

— Lieneekö tuo viisaskaan, — ajatteli Veronika ja raotti ovea pujahtaakseen sisään.

— Nyt olen tavannut kaksi merkillistä ihmistä, — sanoi Veronika Almalle.

— Joosepin ja Mandan, — sanoi Alma päätään papereista nostamatta.

— Ei, vaan Joosepin ja pitkän miehen.

— Pitkäksi häntä sanotaan.

— Miksi he ovat niin kummallisia? Toinen minua naurattaa, toinen säälistää.

— Joosepista en tiedä, mistä hän on tullut, eikä hän itsekään ole siitä selvillä. Hän vaan kerran

ilmestyi tänne hymyilyineen ja tallukoineen. Hän on hyvä ja rehellinen. Pitkä on traagillinen henkilö, palveli eräässä maatalossa renkinä pienestä pojasta saakka ilman palkkaa, luotti isäntäväkeensä, rakasti heitä kuin omiaan ja luuli saavansa olla heidän luonaan vanhaksi jouduttuaankin. Hän sairastui ja ajettiin maailmalle. Se koski häneen kovasti.

— Sinä olet ottanut hänet suojaasi.

— Kyllä hänestä vielä mies tulee. — Meneppäs nyt katsomaan, onko Manda pessyt salin tuolit ja asettanut ne paikoilleen.

Manda ryömi polvillaan tuoliensa keskellä, ja Jooseppi seisoi puita sylissä hänen edessään ja hymyili niin, että valkoiset hampaat loistivat.

— Kuis sie kykkysill'? Jalka kipeeks' tulemas —, sanoi hän venäläisesti suhauttaen.

Manda heittihe nilkoilleen istumaan, ja hänenkin naamansa levisi.

— Aina Jooseppi puhuu niin kauniisti minullekin. —

— Kaikki on hyvin, — kertoi Veronika.

— Nyt me syömmme päivällistä. Illallista emme kerkiä tänään laittamaan, — sanoi Alma.

— Onko täällä illalla juhla?

— Täällä on juhla joka ilta ja joka sunnuntai. Saatpa nähdä. Tänään puhuu — — — arvaa!

Veronika lensi punaiseksi.

— Puhuuko hän — — Mooses?

Ovelle koputettiin.

— Noo, nyt se alkaa. Luulin ehtivämme syödä. Sisään purjehti Manda, lavea keltainen kaapu yllään ja kasvojen ympärillä säteili leikattu keltainen, kankea paperi. Manda piteli kourillaan kaapuaan ja pompahutti niata.

— Kelpaakos?

— Katso nyt oikein lempeästi! — kehoitti Alma nauraen. — Lempeämmin, hyvä, hyvä!

Mandan suu levisi korvia kohti, ja silmät pyörivät nauravina.

— Me laitamme illalla kuvaelman, ja Manda on aurinko, — selitti Alma.

— Ihana aurinko.

He olivat juuri ennättäneet syödä, kun pappilan tytöt ja Heikki tulivat.

— Me tiesimme sinun tulevan! — huusivat tytöt yhdestä suusta.

— Kuulkaahan nyt, neiti Musiikki ja Lemmenleimu, mitä te nyt olette, — sanoi Alma. — Viekää kaikki nuo hynttyynne Veronikan huoneeseen.

Pieni huone täyttyi harsoista, joita leikeltiin ja poimuteltiin.

Alma kuiskasi Veronikalle: — Älä puhu Mandasta mitään. He eivät tiedä, kuka on aurinko.

Neiti Musiikki, kuten häntä kodissa sanottiin, meni laulukuntaa harjoittamaan. Pian kuuluivat miesten karmivat ja naisten kimakat äänet urhoollisesti vetävän

"Voi äiti parkaa".

Alma huusi:

— Veronika, menehän alas kysymään, voiko arkkitehti Allas vielä ensi viikon opettaa piirustusta! —

Veronika ei tiennyt, että siellä alhaalla oli muita kuin laulajat. Hän juoksi uteliaana alas rappusia ja näki ovien lasista salin täynnä kumaraisia hartioita ja ahkeraan työhön painuneita päitä. Harpit pyörivät hitaasti ja kömpelösti paksuissa hyppysissä. Leuat ja kielet seurasivat kynien liikkeitä, koko jätterä ruumis näytti olevan vaan harpin hienoa kärkeä varten.

Nuori mies seisoi luokan edessä. Hän tuli varpaillaan Veronikan luo kirjastoon.

— Kyllä minä opetan heitä koko talven. Koko ikäni opettaisin, jos tuollaista intoa riittäisi, — vastasi arkkitehti.

— Minä en tiennyt täällä ketään olevan. Tämä on kuin taikaa. Täällä sykki! — Veronikan sydän sykki.

Nuoret löivät kättä.

— Tekin vielä sykkite, — sanoi arkkitehti puoliääneen.

— Alan aavistaa.

Toinen opettaja tuli ja alkoi laskentoa. Miehet tarkkasivat jännitettyinä, kuinka vaikeat kysymykset, joita he kömpelöillä keinoillaan olivat itseksensä yrittäneet selvittää, nyt kevyesti kuin leikitellen, ratkaistiin. Leveä tyydytyksen hymy levisi jännitetyille kasvoille. Helpotuksen ilme vaihtui pian innoksi, kiihkeäksi kiireeksi saada ratkaista ja selvittää yhä uudestaan ja uudestaan koetella voimia, taistella aina voitto mielessä.

He olivat kaikki irti maasta, ottivat kiinni jokaisesta sanasta, erottelivat, sommittelivat ja sulattivat yhteen. He eivät nähneet opettajaa. He näkivät vaan numerot, kuulivat sanat ja ne painuivat mieliin kuin kynän piirros vahatauluun.

Se into tarttui opettajaankin, nosti hänet siivilleen. Hän ajatteli nopeaan, elävästi ja selvästi, sai kuvia ja esimerkkiä siinä tuokiossa, antoi ne välittömästi, rakensi varmasti ja johdonmukaisesti ja näytti lopullisen tuloksen.

Veronika haettiin yläkertaan. Hänen piti keittää teetä. Jotakin lämmintä, uutta ja voimakasta pulppuili hänessä. Hän ei itsekään tajunnut — — — mutta hänen piti hypähtää yhdellä jalalla ja hyräillä.

Tee höyrysi tarjottimella, ja voitokkaana hän vei sen Alman huoneeseen.

Sinne olivat tulleet opettajat alhaalta salista ja lisäksi Ora ja Veronikan koulutoverit Eliel ja Uriel.

— Hurraa! — huusivat pojat meluten ja anastivat häneltä tarjottimen.

— Nytkö sinä vasta suvaitset tulla, kun me olemme rakentaneet tänne kodin? — sanoi Uriel, pitkä, kaunis nuorukainen.

— Tervetuloa! — Eliel kumarsi.

— Mistä te olette tänne eksyneet? Teistä ei kukaan ole mitään puhunut, — ivasi Veronika.

— He ovat hyvin tärkeitä. Heidän pitää huutaa ja taputtaa käsiään, — sanoi Ora.

— Me olemme yhtä tärkeitä kuin Jooseppi ja Pitkä, — väitti Eliel.

— Erehdys. Jooseppi kantaa puita ja Pitkä sytee polkuja. Te olette kai vaan tiellä.

— Ei, me olemme kaikki Mandan hyvässä suosiossa.

— Äläppäs nappaa, — ärähti Heikki. — Jooseppiahan Manda rakastaa.

— Olisitpa sinä ollut täällä kodin vihkiäisissä, niin et kysyisi, mitä me täällä teemme. Katsos, me olemme vaan sen joukon vaahtoa, emmekä sentään ole tyhjiin launneet, — sanoi Eliel vakavissaan.

— Ei suinkaan Alma Borg ole teille ensinkään kertonut, miten täällä ensimmäiset sunnuntait elettiin kodin vihkimisen jälkeen, — puhui nuori tohtori. Täällä oli väkeä aamusta iltaan salit ja portaat täynnä. Olka olkaa vasten ja kylkimyyrää tungeskeltiin, kuunneltiin, puhuttiin ja pohdittiin, hikoiltiin ja huudettiin eläköötä. Silloin ne laitettiin kurssit jos jonkinlaiset, perustettiin osuuskaupat, keittiöt, kirjastot, seimet ja tarhat! —

— No, älähän nyt, et sinä kaikkea voi luetellakaan. Tämä koti on paras kaikista kodeista. Ellei nälkä ajaisi välillä kaupunkiin, makaisin yönikin Pitkän ja Joosepin kanssa lehterillä, — puhui Eliel.

Arkkitehti naurahti. — Minä olen ollut täällä monta sunnuntaita syömättä.

— Niin, mutta Veronika, oletko sinä kuullut, että Moosesta on vedetty koville. Hän on kehoittanut Hallimajan poikia jäämään pois asevelvollisuuskutsuista, — sanoi Uriel.

Veronika sävähti punaiseksi halusta saada kuulla enemmän. — Hän on ollut toista vuotta poissa

Hallimajasta. Kuinka hän — — —?

— On lähettänyt paimenkirjeitä. —

— Aijai, sitte on paras pysyä poissa Hallimajasta, — sanoi arkkitehti.

— Se on vietävän poika, se Mooses. Osakunnassa hän puhuu kuin mies, — kiitteli Eliel.

— Kun mies, et sinä aivan oikeaan osannut. Hän puhuu niin, että päätä huimaa ja korvat humisee! — intoili Uriel.

— Ja niin, että katto nousee ja lattia notkuu, — jatkoi Ora ivallisesti.

Neiti Musiikki syöksyi sisään.

— Herran nimessä, tulkaa kuulemaan, kuinka hän puhuu!

* * * * *

Salissa oli kansaa ja kuumuutta. Lamput tuikkivat sumun sisällä hikisessä lämmössä. Ihmiset tuskin hengittivät, ja sydämet vavahtelivat puhujan sanojen iskuista. Pää pään vieressä he siinä seisoivat, vanhat ja nuoret, ylhäiset ja alhaiset tuntien toinen toisensa sydämen lyönnit, unohtaen oman ahdinkonsa, kuunnellen nuoren miehen ihanteita, joissa löysivät ikävöimiänsä yhtymäkohtia.

Puhuja seisoi korokkeella juhlallisena kuin nuori kuningas yksinkertaisessa arkipuvussa. Otsalla loisti naisellinen puhtaus ja suuta ympäröivät pehmeät viikset. Lumous oli silmissä, lapsellisen avoimissa haaveilevissa silmissä.

— Henkinen pakko ihmisyyden sielussa janoo valoa, rakkautta ja elämän ihanuutta. Siksi me seisomme täällä käsi kädessä, sydän sydäntä vasten, tunemme kohoavamme ja etsimme aatemaailmaa, tavoitamme sitä punaista lankaa, joka väikkyy ja häämöittää ja meidän kulkuamme ohjaa. Mutta me emme ole vielä kyllin väkevät. On meitä voimakkaampia, jotka meiltä riistävät onnemme ohjat. Siksi liitymme ja kasvatamme voimiamme. Me olemme kuin jättiläinen, joka vuoren loukossa istuu ja kasvattaa voimiaan, kunnes tuntee olevansa kyllin vahva heittämään paadet hartioiltaan, seisomaan vapaana ja tarttumaan onnensa punaiseen lankaan.

Jokaisessa silmässä kuvastui puhujan pyhä usko. He tunsivat tuon voiman itsessään, he olivat tuo jättiläinen vuoren rotkossa ja kerran he siirtävät paadet hartioiltaan ja seisovat vapaina. Ja se punainen lanka — —?

— Meidän pitää tahtoa yhtenä miehenä, tarttua siihen yhtenä kätenä kuin jättiläinen vuoren rotkosta ja kulkea yli ammottavien kuilujen. Siellä vaanivat hirviöt janoovat viattomien verta, puhtauden tahraamista, heikkojen sortamista ja kauneuden katoamista!

Se on niin hento, se punainen lanka, sitä täytyy varoen pidellä, astua vakaasti, suoraan, ei kiistellen kulkea, ei vetää sitä eri puolille. Muutoin se kädestä luisuu, ja me itse syöksymme kuiluihin, joissa hirviöt vaanivat.

Ihmisyyden sielu janoo valoa, rakkautta ja elämän ihanuutta. Se tahtoo kulkea omaa punaista lankaansa myöten rakkauden, oikeuden ja totuuden teitä!

Puhuja hävisi. Jännitys laukesi, mutta sydämet sykkivät sitä rajummin. Polttava totuuden jano ja ärjyvä vapauden kaipuu puhkesi lauluksi, joka kattojen kautta ja seinien halki kuului kauas, pysäytti kulkijat ja sytytti sydämiä. Se oli kuin sepän ahjossa tuli, joka pimeässä yössä kipeninä ilmoille nousee.

Veronika seisoi ovella. Puheen loputtua hän yhä kuuli äänen väräjävän itsessään. Se soi, soi kuin ääniraudassa hiljaa, puhtaasti. — Jospa hän olisi puhunut enemmän siitä punaisesta langasta!

Veronika kulki kuin unessa Moosesta kohti, kuuli yhä hänen äänensä. Tämä oli jatkoa siihen syyskesän päivään, jolloin hän ensiksi hänen äänensä kuuli.

Alma puhui Mooseksen kanssa, piteli takinnapista tuttavallisesti. Veronika hiipi hiljaa lähemmäksi, pelkäsi säikyttävänsä pois sen, mikä kutsui luokseen, ja haihduttavansa puhtaan sävelen, joka sydämässä helähteli.

— Voisitteko alkaa nyt kohta? — kysyi Alma.

— Kyllä.

Veronika kuuli jälleen äänen. Siinä oli sama kaiku kuin äsken. Nyt se oli todellisempi,

arkipäiväisempi, somempi. Itse hän oli lähempänä, tutumpi. Arkitakki oli kulunut, eikä kauluskaan aivan moitteeton. Niin, ei

— — — mutta Veronika rakasti tuollaista kulunutta takkia ja viallista kaulusta.

Hän painautui Alman sivulle, tarttui käsivarteen ja katsoi Moosesta. Heidän katseensa yhtyivät kysyen:

— Uskallammeko?

— Kätten puristus ja uudet katseet riemuitsivat:

— Oi, uskallamme!

— Mistä on puhe? — kysyi Veronika.

— Herra Härmälä tulee kirjastomme hoitajaksi. Kaupungin asettama johtokunta sen kyllä määrää, mutta minun sanani merkitsee paljon.

— Tervetuloa! — huudahti Veronika.

Laulua seurasivat runot ja uudet laulut, kunnes esirippu nostettaisiin.

Siellä verhon takana sitä oli kuhinaa. Kaunottaret asettuivat paikoilleen. Siinä loistivat kirkkaat silmät ja hohti hieno hipiä ja valkoiset kaulat.

— Mutta missä on aurinko? Kuka on aurinko? — huudettiin.

Alma juoksi rauhoittamaan.

— Minä lupaan, että aurinko tulee ja on niin hyvä, että te kateudesta halkeatte!

Kaikki asettuivat paikoilleen, katsoivat eteenpäin. Silloin Alma talutti Mandan kirjakaappien välistä, jossa raukka oli kauan aikaa istunut hupussa, sijoitti hänet korkealle telineelle toisten taakse ja kuiskasi:

— Muista hymyillä! Esirippu nousi. Hämmästyttä.

Naurua, hillitöntä naurua. Yleisö huutaa, raivoaa. Esirippu unohtuu laskematta. Ihanat luonnottaret ihmettelevät, kääntyvät taakseen katsomaan, näkevät auringon ja nauravat.

Manda on viaton, tekee niinkuin oli käsketty, hymyilee.

Tulihan siitä naurusta loppu, kun Jooseppi lopulta älysi laskea esiripun.

Iloisuuden into nousi yhä laulaessa, ja nuorisot alkoi piirileikin.

Elielit, Urielit, koko joukko kodin elämän oppilaita ja opettajia, kaikenlaista kansaa pyöri suuressa piirissä.

Veronika ja Mooses kulkivat käsi kädessä, seurasivat katseillaan Jooseppia ja Manda, joista Veronika oli kertonut Moosekselle.

Jooseppi hyppi tallukoissaan ja rikkinäiset housunlahkeet repsottivat. Manda oli illan sankaritar, nauraa hörötti ääneen ja pyöri hiki päässä kapeassa kirnuhameessaan.

Pitkään haettiin piiriin. Hän hoippi kuin hiilihanko, jalat kankeina harallaan. Mutta kasvoilla oli nyt väriä ja silmissä eloa.

Veronika pujotti pienet kätensä työmiesten koviin kouriin, upotti ne sinne ja oli mukana leikissä koko olennollaan. Mooses haki hänet yhä uudestaan ja uudestaan. Aina he tunsivat toinen toisensa läheisyyden. Salainen lanka ei hetkeksikään katkennut sen jälkeen, kun heidän ensimmäiset katseensa olivat liiton tehneet.

Täällä oli kukin sellainen kuin sydän vaatii silloin, kun tuntee olevansa rakastettu ja itse rakastaa.

Manda ja Jooseppikin olivat löytäneet toisensa ja istuivat autuaina penkillä, kun leikki oli loppunut ja kansa virtaili ulos salista.

— Tulkaa katsomaan kirjastoa, tulevaa valtakuntaanne! — huudahti Veronika ilosta loistavana.

Neiti Musiikki soitti pianolla masurkkua ja Mooses ojensi kätensä Veronikalle.

— Tehän tanssitte jumalallisesti, riemuitsi Veronika. — Eikö tämä elämä täällä ole ihanaa?

— Me elämme heräämishetkeä, — sanoi Mooses kirjastossa.

He katsoivat toisiaan silmiin avonaisesti, tutunomaisesti.

— Veronika! — huusi Alma salista.

— Kiitos ja hyvää yötä! — Samassa hän oli hävinnyt. Mooses oli yksin, heittäysi pöydän ääreen ja peitti kasvonsa.

Illalla riisuessaan sanoi Veronika: — Tiedätkö sinä jotakin Mooseksesta? — Äänessä oli Almasta uusi sointu, hellä ja utelias.

— Hänellä näyttää olevan erinomainen lumousvoima. Kaikki hänestä pitävät. —

— Oikein onnen prinssi. —

— Häneltä puuttuu vaan prinsessa. — Veronikan sormi osui vahingossa neulaan.

— Siitä, kuinka hänet lapsena löydettiin, on kummallisia juttuja, — jatkoi Veronika.

— Onko hänet löydetty? No, se vaan Tuhkimosta puuttuikin. Kuninkaallisuutta on hänessä kylliksi. —

— Kerran, myrskyisenä talvipäivänä hänet löydettiin tienvierestä. Kerrottiin, että sudet olivat ryöstäneet lapsen jostakin ja sitten hätääntyneinä heittäneet. Härmälän koira oli ulvonut ja hyppinyt ihmisten kimppuun, vetänyt vaatteista ja taas juossut maantielle. Lopulta Härmälän emäntä meni katsomaan ja löysi suurisilmäisen pojan lumihangesta. Emäntä uskoi, että Jumala oli hänelle lähettänyt lapsen, otti sen omakseen ja hoiti. Mamma on minulle tästä kertonut. Hänkin olisi ottanut Mooseksen, mutta eihän mammasta — — —.

— Silloin olisi hänestä tullut ylimys! —

— Olenko minä ylimys? — kysyi Veronika tosissaan.

— Mieti itse. Hyvää yötä.

Veronika heräsi yöllä kauheaan räminään, hyppäsi unisena vuoteeltaan ja huusi:

— Mikä nyt on?

— Etkö kuule? "Sua tervehdän".

Torvet vetelivät haikeata, pitkää säveltä. Veronika tajusi täysin herättyään, että se oli serenaadia.

— Voi, torvilla! Ja keskellä yötä!

— Voi, sinua, pikku ylimys, siellä on minun ritareitani!

Keskustelu oli kuiskausta, ja Almaa nauratti.

— Otappa kynttilään tulta. Kello on neljä, sanoi Alma.

Ovelle koputettiin, ja Veronika riensi tarttumaan ripaan.

Alma nousi vuoteestaan ja kysyi:

— Keitä?

— Työmiehiä. Tuomme kiitollisuuden osoitteeksi kodin emännälle pienen lahjan.

Alma pisti kätensä ulos oven raosta ja sai siihen esineen. Veronika riisui siltä silkkipaperit ja paljasti soman, hopeaisen kahvikannun.

Koputettiin uudestaan ja Alma ojensi kätensä ja sai kaksi myttyä. Ne sisälsivät sokeri- ja kermamaljan.

Alma sulki oven ja kiitti lahjasta. Soitettiin vielä "Sä kasvoit neito".

Alma silitteli esineitä, nauroi ja itki.

— Lapsi kulta, mennään nukkumaan. Tulee kylmä.

* * * * *

Seuraava päivä oli sunnuntai. Veronika heräsi myöhään uneksien jotakin valoista ja kaunista. Mitä se oli, ei hän voinut tajuta. Lopulta hän pääsi selville.

Jossakin soitettiin koraalia torvilla. Silloin hän hyppäsi vuoteestaan ja kurkisti Alman huoneeseen. Se oli tyhjä ja siistitty.

Hän pääsi pian vaatteisiinsa ja riensi alas. Siellä oli pidetty hartaushetki, ja luokat olivat täydessä työssä.

— Sinä saat opettaa tänään kaunokirjoitusta ja pitää sen aineen vastakin hallussasi, jos haluat, — sanoi Alma hänelle.

— Jos vaan osaan.

Veronika oli aikonutkin kysyä, eikö hänkin voisi jotakin tehdä. Ilokseen hän huomasi, että Mooses opetti sisälukua.

Veronika kulki miehestä mieheen, otti valkoiseen, pieneen käteensä kankeat kourat ja ohjasi koukeroita vetämään. Monet teräskynät siinä katkesivat, ja väliin puinen varsikin risahti poikki kovien hyppysten välissä. Mutta nuoren tytön kevyt kosketus sai raskaat kourat varovasti tarttumaan heikkoon aseeseen ja piirtämään siloisia viivoja.

Mooses seisoj samassa huoneessa hajamielisenä luokkansa edessä, kuunnellen yksitoikkoista lukemista kuin kaukaa tulevaa ääntä. Oppilaat, nuo suuret miehet ja naiset, olivat hänelle kuin varjoja. Hänen sielunsa liikkui muualla.

Selvästi hän tuns Veronikan itsessänsä, jokaisen hänen liikkeensä ja hiljaiset sanansa oppilaille. Lopulta Mooses riuhtasi itsensä irti lumouksesta, luki itse luokalle ja kertoi mukaansa tempaavalla elävyydellä.

Veronika kulki äänettömien askelin Mooseksen sanojen soidessa. Hänen oli hyvä olla sen äänen siivillä. Kaikkien kasvoilla heijastui hymy.

Iltasin jatkettiin työtä kokouksissa, yhdistyksissä, iltamissa ja kirjastossa.

Alma istui puheenjohtajana ja Mooses tai Veronika kirjurina. Usein oli Esakin mukana.

Työmiehet olivat väsymättömiä, tulivat pitkät matkat työstä päästyään ja istuivat puoliyöhön asioita jauhattamassa.

— Emmekö voi jättää huomiseen, — pyysi Alma uupuneena.

— Ehkä neiti vielä hetkisen jaksaa, niin saamme osuuskunnan säännöt valmiiksi, — oli miesten kehoittava vastaus.

Alma ja Veronika olivat valvoneet jo monta iltaa.

— Mene sinä, Veronika, nukkumaan. Olet ihan keltainen väsymyksestä.

— Enkö saa vielä olla? — pyysi Veronika katsoen Moosekseen.

— Ei, — sanoi Mooses. Äänessä oli huolehtivaa käskyä. Lämpöisenä laineena se huuhteli Veronikan väsynyttä olemusta.

Esa tarkasti lakimiehenä säännöt. Työmiehet piirsivät nimensä alle.

— Niin tämä raivaaminen käy kuin tanssi! — huudahti Esa. — Kuulehan, Mooses. Tässä nyt olisi kaavaa hallimajalaisillekin.

Miehet hymyilivät.

Veronika oli alakuloinen, toisinaan iloinen, toisinaan hajamielinen.

— Mikä sinua vaivaa? Etkö tahtoisi lähteä kotiin lepäämään? — kysyi Alma.

— Minä en voi mennä kotiin nyt.

Alma katsoi häneen pitkään.

— En voi olla samoin kuin ennen, toimeton ja vieras omassa kotiseudussani. Olen täällä oppinut — —.

— No, voithan sielläkin. Se olisi jotakin!

— Kotonako? En, siksi olen vielä puolivalmis. Minä en tiedä, voinko tosisteossa sietää köyhiä ja raukkoja. Täällä kaikki ovat toisenlaisia, parempia, kehittyneempiä.

— Luulottelua. Lähdeppäs vaan heidän koteihinsa.

— Minua pelottaa.

— Aina vieläkin — — —.

— Niin, toisinaan täälläkin, kun tunnen heidän vaatteistaan leviävän ilkeän likaisuuden hajun, voin pahoin, innostukseni tukehtuu, tekisi mieleni juosta pakoon.

— Aristokraatti.

— Minä en voi sietää rumuutta, en likaisuutta enkä huonoutta, vaikka tuhat kertaa ylimykseksi sanottaisiin. Sitte minä olen ylimys, koko olemukseltani ylimys!

— Etkö sinä ymmärrä, etteivät kaikki köyhät ole syypäät omaan huonouteensa? Etkö sinä usko sortoa, vääryyttä maailmassa olevankaan, heikkoja ja hyviä poljettavan, konnia ja tyranneja käsin kannettavan?
— Alma alkoi tulistua.

— Myönnän ja uskon, mutta samalla vaadin jokaiselta sen verran omaa voimaa, ylpeyttä ja älyä, että heittää sortajat edes omasta niskastaan, ellei ulommaksi ulotu!

— Jaa, jaa! Tekisi mieleni melkein sanoa, ettet sinä ymmärrä sitä soittoa, jonka mukaan täällä liikutaan.

Veronika vastasi sävyisästi:

— Ehken ymmärrä, tai ehkä kuuntelen siinä jotakin salaista, uutta sointua. Sinä käsität sen vakavan, hartaan, virren tapaisen sävelen. Minä kuulen siinä jotakin muuta.

— Mitä se muu olisi? — Alman äänessä oli väsymystä. Se seurasi hänessä usein kiivastusta. Hänestä oli vastenmielistä keskustella näistä asioista kaikkein lähimpiensä kanssa. Hän eli aatteissaan, teki työtä, tarttui hyviin vaikutelmiin, milloin ikinä ne ilmestyivät, vei muut mukanaan, sytytti ja lietsoi, kunnes tuli oli täydessä liekissä. Silloin hän sen jätti muitten hoidettavaksi, vetäytyi syrjään, kärsi tuskin kuulla siitä, mitä oli tehnyt tai miksi oli tehnyt.

Syynä tähän oli sekin, että hän jo silloin eli uusissa vaikutelmissa, toimi toisissa yrityksissä, jotka tykkänään veivät hänen huomionsa ja työnsä. Hän eli koko olemuksellaan siinä hetkessä, joka oli kulumassa, ei katsonut taakseen eikä ennättänyt hetkeksikään jähmettyä suolapatsaaksi.

— Se muu, jospa sen tietäisin! — sanoi Veronika. — Minä en sitä tiedä, vaan tunnen hämärästi. Siinä uudessa sävelessä on iloa ja voiton vaatimusta, voimaa, ei alistumista.

— Niin sitä laulaa niin kauan kuin on vahva ja nuori. —

— Sinä olet itse nuorista nuorin!

— Kuulehan Veronika, lähdetään heidän koteihinsa. Se olisi sinulle terveysjuomaa.

Veronika kävi tuskaiseksi. Posket paloivat ja sydän löi kuin ahdistetun linnun. Alma katsoi häneen.

— Siinä se nyt on sinun rohkeutesi ja iloisuutesi. Et jaksa nähdä kurjuuden vaipasta edes kulmaa nostettavan, saati sitte repäistä koko verhoa syrjään, katsella pahaa ja rumuutta vasten naamaa. Pelkäätkö sen tarttuvan vai miksi kammottaa?

— Se pistelee minua, tekee kipeäksi, se on — — — inhottavaa! — Veronika tunsii niin elävästi mitä sanoi, että vedet kierielivät poskille.

— Voi, lapsi parka, olet sama kuin pikku tyttönä. Sinä tahtoit käydä paljain jaloin, mutta hiekka pisteli, istuit polulle ja itkit. Sinä tahtoit leikkiä ryöttäisten pikkuvillien kanssa, mutta kun ne katselivat sinua likaisin naamoin ja punareunaisin silmin, kauhistuit sinä ja kätkit kasvosi minun hameeseeni.

— Jotain sellaista tunnen nytkin, mutta nyt minun täytyy leikkiä heidän kanssaan. Nyt minä tahdon! — Veronika puhui hiljaa, mutta varmasti.

Hän oli säteilevän kaunis vaalean harmaissa turkiksissa. He astuivat esikaupungin pääkatua ja kääntyivät kasarmimaiseen rakennukseen, jonka akkunat ammittivat mustina ja verhottomina. Porras oli lautakomeron sisällä ja johti välihuoneeseen, josta useat ovet veivät kamareihin. He avasivat yhden oven ja olivat vähällä töksähtää tunkioläjään oven edessä. Nuorekas nainen hieroi perunoita kivivadissa pöydän ääressä. Lapset syöksivät tulijoita vastaan ja huusivat:

— Päijää! — ja hypistelivät Veronikan hienoja vaatteita likaisilla sormillaan.

— Antakaa viispenniä!

Alma karkoitti heidät luotaan, mutta Veronika ei voinut. Hän väitteli levottomana ja tyhjensi heille kukkarostaan pikkurahat.

— Minulle on sanottu, että elätte sen Hallimajan Manun kanssa, vaikka teillä on mies ja hänellä vaimo, — sanoi Alma.

Nainen heitti perunavadin pöydälle, nykäsi vyötäreille käärityt helmat alas ja alkoi puhua vinhaa vauhtia:

— Tietäähän neiti, että minä kuulun ulkotyöväen naisten ammattiosaston komiteaan, eikä sinne kaikkia hulttioita oteta. Niitten pitää olla siivoja ja luotettavia ihmisiä ja semmottia, jotka jotakin ymmärtää ja tekee eikä kaikenmaailman — —. Mutta se on sellaista laitaa, että sitä kateutta on niin monenlaista. Ja sitä saa palkaksensa sellaisesta työstä, kun toisten eteen tekee. Vai rupeisin minä tässä huonosti elämään, niinkun se Mäkiskä elää ja syöttää livekiveä lapsilleen ja sitte syyttää — — —.

— No, no, eihän kukaan syytä, — katkaisi Alma. Veronika näki sängyssä likaisen, kalpean lapsen.

Se katseli häntä suurin, suruisin silmin kuin ilmestystä, silmää räpäyttämättä. Veronikaa kouristi ja hävetti. Hän häpesi itseään, Almaa, naista, koko ympäristöä.

— Tässä on teille viikkorahanne, — sanoi Alma.

— Jos huone ensi kerralla on siistimpi, samoin lapset, saatte pitää viikkorahanne, muuten ei. Hyvästi nyt, pikku mettiäiset!

Mettiäisten äiti istui nyreänä perunoitaan hieromaan.

He astuivat vinosti poikki välihuoneen ja pujahtivat toiseen kamariin.

Laiha, tummiin puettu nainen istui sängyn jalkopäässä sylissään peitteissä lapsi.

— Vieläkö se elää? — kysyi Alma.

— Eläähän se. Aili jo pääsi, — sanoi äiti haalein silmin seuraten Veronikan joka liikettä.

Veronika tunsi sen ja lamautui. Se katse kuristi häntä, ja vaikka hän kääntyi selin naiseen, ei hän sittenkään lakannut sitä tuntemasta.

— Onko täällä käynyt lääkäri? — kysyi Alma.

— Kävihän se.

— Mitä hän sanoi?

— Sanoihan se, että se pian kuolee.

Veronika olisi tahtonut lyödä tuota naista, joka puhui lapsestaan kuin kissasta.

— Mutta kuinka te voisitte jättää livekiviliuosta avonaiseen astiaan niin, että lapset sen saavat? — sanoi Alma.

Naisen olennossa oli samaa, mitä näkee piiskatussa koirassa, kun se heittää katseen herraansa.

Hän laski lapsen sänkyyn, mutta se alkoi valittaa, kurotti käsiään ja huusi. Se painui äidin rintaan, itki, väentelihe. Äiti torui hempeästi, äreästi, veti luokseen, irroitti itsestään. Mikään ei auttanut.

— Näin se huutaa vähä väliä, yötä ja päivää. Ei se Aili näin.
Hiljaisena se kuoli.

Vaimo oli yhä tyyni, ääni aina tasainen. Siinä hän istui kuin arvoitus, kuin kysymys: Missä on syy, että näin on?

— Siinä hän istuu taipuneena taakkansa alle kuin hoikkavartinen koivu lumen painamana, — ajatteli Veronika. — Voisiko hän nousta, jos kevät sulattaisi jäisen taakan, vai onko ydin vialla? — Veronikaa pöyristytti se viittaus, jonka toinen nainen oli tehnyt.

Lapsi rauhoittui jälleen. Veronika säpsähti.

Sillä oli sama surullinen, suuri katse kuin äsken toisella. Sama läpikuultava laihuus ja kalpeus.

Veronika ei ymmärtänyt, että se oli kuolema. Häntä se vaan kouristi kuin kylmä, luiseva koura.

Alma antoi viikkorahat, ja hiljaa he poistuivat.

* * * * *

Veronika oli entistään alakuloisempi monta päivää.

— Minä en mielelläni puhu näistä asioista, — sanoi Alma eräänä päivänä, — mutta tuntuu siltä kuin täytyisi nyt puhua. Sinä takerrut muuten umpisolaan. Kuule, mitä sinä nykyään ajattelet?

— Minä vaan ajattelen, että elämä on koraalia, syvää ja valittavaa.
Minä alan kuulla, sen sointua. — Veronika puhui kuin itselleen.

— Tahtoisin langeta polvilleni ja pyytää anteeksi, enkä tiedä kuitenkaan, mitä pahaa olen tehnyt. Minä häpesin heidän luonaan kaikkea, itseänikin, olin kuin kahleilla sidottu. Kaikki se uusi ja voimakas, josta olin niin varma, jota luulin kuulevani — — ehkä se nyt vaikenee.

He istuivat Alman pienessä sohvassa, ja Alma painoi Veronikan pään olalleen, silitteli hiljaa päätä ja puhui kuin äiti.

— Sinun sydämässäsi herää rakkaus monine sointuineen, naisen suuri ja pyhä tunne elämän lapsia kohtaan. Sinä tunnet tuskaa, itsekkäisyytesi väistyy. Kohta unhotat oman elämäsi soitannon, alat kuunnella lapsen sydämen lyöntiä, laskea hänen valtimonsa nopeaa tai heikkoa tykytystä. Sinä vedät sen povellesi, alat hoitaa sitä sielusi lämmöllä ja nuoruutesi tulisuudella. Sinä herää.

He istuivat hetken vaiti. Alma jatkoi:

— Olen usein ajatellut ja surkutellut niitä naisia, joitten sydän ei koskaan herää, vaan nukkuu omassa nupussaan. Minusta tuntuu kuin en voisi hengittää, en hetkeäkään elää, jos pitäisi jäädä siihen, missä on, ei saisi olla auringossa, ei hedelmöityä sisimmässä olennossaan yhä uudestaan ja uudestaan, vaan pitäisi nuppuna mädätä ja mennä tyhjänä ijaissyteen! — Veronika nosti päätänsä, asettui päin Almaan ja nyökkäsi.

— Sinun nuppusi avautuu aikaiseen, siksi tunnet kipua. Sydänlehtesi ovat vielä liian hennot keskipäivän polttavan auringon suudeltaviksi.

— Puhu vielä, — sanoi Veronika lapsellisesti. Sinun sanoillasi on parantava voima. Tiedätkö, minun elämäni seinään on taas ilmestynyt akkuna. Kerran ennen tapahtui minulle samoin!

— No?

— Se oli vaan kerran Kivistömäellä.

— Mooseksen puhe?

— Ei, vaan kerran, kun pappilassa olin Heikin kanssa väitellyt Jumalasta.

— Niin silloin? — huudahti Alma ja nousi sohvalta.

— Silloin sortui jotakin minussa, olin tuskassa kuin äsken, vaan aivan odottamatta, itkettyäni avautui suuri akkuna elämäni seinään. En enää oikein osaa kertoa, kuinka oli, mutta äkkiä huomasin iloitsevani. Olin suuren, ijaisen Jumalan pienen pieni hiukkanen. Niin olen aina vastedeskin.

* * * * *

Joulu oli jo lähellä, kun Esa eräänä iltana tuli Helyn kanssa kirjastoon.

— Nyt on Hallimajassa paha merrassa ja pitää siellä julmaa mölyä, — sanoi hän heti kun Mooseksen näki.

— Niin, sinne ovat Karén ja Halen laittaneet seurahuoneen kansaa varten, missä ihmiset saivat oppia hyviä tapoja ja sivistyä, — hymyili Hely.

— Paholainen on lahjakkain kaikista henkimaailman olennoista, — jupisi Esa. — Se panee ihmiset nuolemaan siansaparoa karamellina. Väliin se kultaa helvettinsä ovet ja laittaa sinne taivaalliset musiikit soimaan. Ja juuri näin on Karénkin tehnyt. Eikö hän ole lahjakas paholainen? Häh!

Mooses huomasi Esasta, että leikki oli kaukana. Helykin oli alakuloinen.

— Mitä nyt sitte olisi tehtävä? — kysyi Mooses.

— Kysytkö sinä, Mooses, minulta, Esalta, mitä olisi tehtävä? Minä sanon, että jätä sinä muille rotille tämä kirjaston nuuskiminen ja lähde oppimaan Karénilta parempaa!

— Ettäkö me alkaisimme sodan? — Mooseksen silmät suurenivat ja sieramet levisivät.

— Niin, Mooses, sitä varten minäkin tulin tänne Esan kanssa. Isä on luvannut antaa maan ja kannatusta kansanopistolle, jos vaan kunnassa on kylliksi harrastusta, — sanoi Hely itsetietoisesti.

— Tässä se on johtaja. Eikö niin, Mooses? — sanoi Esa, lyöden häntä olalle.

— Miksikäs ei, vaan en minä ole vielä valmis.

— Noo, ennen sinä siksi ehdit kuin Helyn papan opisto kurkikirteen. Mutta se harrastus, se niin sota itse paholaista vastaan, se sinun pitää aloittaa nyt jouluna. Me tulemme kaikki Hallimajaan ja pidämme siellä sellaisen helkkarinmoisen metelin, että pappi Karén hyppää niskaamme ja unohtaa oman viisaan varovaisuutensa.

Alma hyväksyi Mooseksen lähdön, ja Veronika päätti myös liittyä seuraan.

— Viekää Pitkä mukaanne, — pyysi Alma. — Hän on ruvennut syömään niin hirveästi, että kyllä minä köyhdyn, ellei hän pääse laveammille laitumille. —

— Tulkoon hän meille. Siellä se Homperikin majailee. Tuleehan yksi lisää kokoelmaan, — sanoi Esa.

Kun Manda kuuli, että Pitkäkin lähtee, tuli hän itkien pyrkimään mukaan.

Hänen lemmenjuttunsa oli päättynyt suruun.

Kun hän ja Jooseppi menivät pappilaan, ei sulhasen kirjoja siellä ollutkaan. Sitten niitä haettiin kautta maan ja Alma kysyi ja kuulusteli kaikilta ilman suunnilta. Viimein huomattiin, että Jooseppi oli kreikanuskoinen eikä hän osannut lukeakaan. Mandan rakkaus oli suuri, mutta Joosepin saamattomuus oli vielä suurempi.

Manda taisteli itsensä kanssa kovat taistelut ja nyt hän oli päättänyt.

— Ennen minä lähden vieraille maille ja jätän sen, muuten vielä langetaan syntiin ja se olisi häpeä tälle talollekin.

Alma syleili Mandaa ja ylisti hänen siveyyttään ja lupasi toimittaa, että hän pääsisi vieraille maille.

— En minä voi ottaa kokoelmaani muita kuin miespuolia, — sanoi Esa.

— Kyllä minä otan naispuolet, — lupasi Hely. Ja niin Mandakin pääsi vieraille maille Hallimajaan.

Keltaisen kaapunsa ja aurinkopaperin hän tahtoi mukaansa.

RAUTATIEVAUNUSSA.

Hämärissä aamulla Veronika ajoi asemalle, osti lipun toiseen luokkaan ja haki itselleen paikan. Hän tuli liian aikaiseen ja odotteli toisia. Lähtöaika tuli yhä lähemmäksi eikä ketään kuulunut. Silloin hän äkkiä lensi punaiseksi.

— He ovat tietysti kolmannessa luokassa, — sanoi hän itselleen melkein ääneen, kokosi tavaransa ja kiirehti vaunujen läpi.

— Hei tänne, tänne! — huusi Hely vaunun nurkasta, jonne he olivat tungoksessa tilansa saaneet. — Tule pian, kun ei kukaan tahdo uskoa, että meitä on neljä. — Hely oli iloinen ja kukoistava ruskeassa turkissaan, veti kaikkein katseet itseensä ja heijasti oman olentonsa raittiutta ja kauneutta ympäristöönsä. Häntä katsellessa tuli hyvä olla ja teki mieli hymyillä. Pieninkin seikka hänen puvussa ja matkatamineissaan sai värityksensä ja oman hauskan leimansa hänestä. Naiset ihailivat hänen lakkiaan ja kaulustaan ajatellen: juuri tuollaiset minäkin hankin. He eivät tahtoneet myöntää, että juuri sellainen oli Helyllä kaunista. Kellä tahansa muulla se olisi ollut pelkkää ruskeata nahkaa.

Veronikaa hyristytti. Hän veti päänsä hartiaihin väliin ja pujotti kätensä pehmeään puuhkaan.

— Voi pikkusta, kun on uninen! — sanoi Esa ja jäljitteli Veronikan hyristystä. Veronika naurahti ja oli tyytyväinen.

Ovia läiskittiin, käytävällä tungettiin ja likistettiin, kiisteltiin paikoista ja heitettiin tavaroita hyllyille.

— Katsokaa, kuinka Pitkä tekee itsensä kapeaksi kuin onkimato ja Manda itkeskelee nurkassa, — kuiskasi Esa Veronikalle.

— Tuntuu niin erikoisen hauskalta nyt mennä Hallimajaan. On kuin kotiseutu olisi laajennut, kun sinäkin olet mukana, Veronika, — sanoi Hely, kun juna läksi liikkeelle ja vaunussa oli rauhoitettu. Veronika hymyili.

— Kuules, mies, sinähän olet vaiti kuin kala. Rutistetaan, eiköhän ääni lähde, — sanoi Esa Moosekselle ja ravisti hartioista.

Mooses istui Veronikan vieressä uneksien ja unohtaen ympäristönsä.

Juna kulkea kolkutti, lämpö nousi vaunussa ja matkustajien piti heittää pois päällysvaatteensa.

Hely heitti kätensä Mooseksen polvelle.

— Heitetään arpaa kenen pitää aloittaa rynnäkkö Hallimajassa. Olkoon se, jonka käsi on yhdeksästoista päällimmäisenä.

Esa laski leveän kämmäkkänsä Helyn kädelle. Mooses veti oikeansa povestaan ja Veronika laski kätensä viimeiseksi. He sävähtivät punaisiksi kumpikin. Veronika seurasi vaan hämärästi käsien vetoa alimmaisesta ylimmäiseksi ja heräsi vasta kun huudettiin:

— Mooses!

— Mooses, pelasta nahkasi!

Hely hymyili tyytyväisenä Esalle.

— Oikein laskettu.

— Jaa, se oli hienosti tehty, — nauroi Esa niin, että valkeat hampaat loistivat.

— Ei hyväksytä, — sanoi Mooses.

— Vedetään pitkää tikkua sitte, — ehdotti Esa, otti neljä tulitikkua ja laitteli niitä selkänsä takana.

— Vedäppäs, mies!

Mooses veti ja sai pitkän tikun.

— Näytäppäs muut tikut, — sanoi Mooses.

— Eikö yksi pitkä riittänyt? Tässä on kolme lisää.

— Kolmas kerta toden takaa. Veronika saa tunnustaa, — sanoi Hely.

Liina sidottiin Veronikan silmille ja kukin sai koskettaa hänen kämmentään.

Hely ja Esa koskivat yht'aikaa.

— Liian monta. Yksi kerrallaan, — sanoi Veronika. — Mooses! — huudahti hän samassa, kun Mooses puristi omaansa koko käden. Veronika oli hämillään, sillä nyt hän oli ensi kerran maininnut häntä nimeltä.

Moosekseen se vaikutti kuin taikajuoma. Hän loi Veronikaan kiitollisen, loistavan katseen. Neljä nuorta ihmistä säteili onnea ja nuoruuden suloa. He elivät hetkessä, iloitsivat toinen toisistaan, unohtivat ikävän ympäristönsä, kuuman, kolisevan ja likaisen rautatievaunun.

— Me piiritämme vihollisen linnan heti, tutkimme sen varustukset ja sitten ensi sunnuntaina teemme rynnäkön ja otamme kaikki sotajoukot vangiksi ja panemme ne vannomaan uskollisuuden valan toiselle hallitukselle. Tämä on minun suunnitelmani, — puhui Esa.

— Hyväksytään! — huusivat toiset.

— Minä tuon vartiojoukoksi kaikki meikäläiset, — lupasi Hely katsoen Veronikaan.

Veronika sävähti ja tunsi olevansa syrjäinen toisten innostuksessa, ei niin lähellä sitä suurta yhteistä asiaa ja omaa maaperää, kuin nuo toiset. He omistivat sen niin varmasti ja luonnollisesti kuin joku omistaa puun hedelmät, kun itse on sen istuttanut, sitä hoitanut ja sen juurella levännyt, haaveillut jo ennenkuin sen hedelmiä syönyt. Hän muisti, mitä Alma oli sanonut, ettei hän vielä tajunnut sitä soittoa, joka oli pohjasävelenä kodissa. Mutta ei, kyllä hän sitä jo tajusi ja vielä lisäksi hän kuunteli sitäkin säveltä, joka soi kalpeitten lasten silmissä.

— Veronika, — lausui Mooses hyväilemällä nimeä — ja Hely, te keräätte kaikki nuoret tytöt, kehräätte, kudotte, laulatte, soitatte ja opetatte viljelemään elämän kauneutta. —

— Sen me teemme! — huudahti Hely, ja Veronika punastui innosta.

— Kättä päälle! — Esa vaati tyttöjen kädet. — Mooses erottaa. Tästä ette nyt pääse yli ettekä ympäri.

— Ei ole tarviskaan. — Hely heitti somaa päätään ja hymyili.

— Se on tehtävä ja paljon muuta, — sanoi Veronika. Hänen äänensä oli vakava.

* * * * *

Juna vihelsi kimakasti. Nuoret nousivat kaikki, pitivät toisiaan käsistä, katsoivat silmiin hymyillen ja nyökäyttäen äänettömän sopimuksen.

— Hallimajan asema! — kuului huuto ulkoa.

— Minä kuulun nyt heihin! — päätti Veronika, ja se päätös teki hänet isänsä näköiseksi. Voiman leima säteili silmissä, väreili suupielissä ja heijastui koko olennotta.

HALLIMAJASSA.

Veronikaa hyristi kylmä pakkanen kuumasta vaunusta tullessa, ja kiireesti hän juoksi äitiänsä vastaan, joka odotti toisen luokan kohdalla.

— Mamma! — huusi hän heittäen tavaransa sillalle ja syleili äitiään. — Almalla oli niin paljon puuhaa, ettei hän vielä ehtinyt, käski sanomaan terveisiä ja tulee vasta joului-illaksi. —

He olivat tulleet pienen hevosen luo. — Kas, mikä otus tämä? Kuulehan, Talli-Ville, kenen tämä on? —

— Patruuna sanoo, että se on ryökinän, — sanoi poika naurahtaen.

— Mamma, onko se minun? —

— Onhan se, pappa hankki sen sinulle joululahjaksi. Veronika halasi ja taputteli ponia. — Voi, kuinka tämä on soma ja lysti, ja että pappa joutuu ajattelemaan tällaista otusta ja minua, se on sentään kaikkein sominta. On taas ihanaa tulla kotiin! Täällä on kuin kaupungissa, loistavat sähköt ja voiHKivat tehtaata. Tuntuu oikein kodikkaalta kuulla sahan viuhumista ja särisemistä ja koneitten jymyä tehtaassa. Voi, mamma kulta, kuinka minä olen iloinen!

Sinertävän valkoisena hohti lumi Talvelan puutarhassa ja sähkölamppujen valo loihti salaperäisiä, häälyviä varjoja käytäville. Maassa, puissa, ilmassa oli kimmellystä, kun pehmeät lumihaahtuvat tuprusivat alas puista.

— Täällä on ihanaa! — huusi Veronika ja juoksi edellä sisään.

Äiti katseli uteliaana hänen outoa vilkkauttaan, mutta rauhoittui, kun näki tyttärensä loistavat silmät ja terveyttä ja elämänhalua uhkuvat kasvot.

— Täällä on laajaa ja komeata, äiti, oikein sellaista leveää ja tukevaa, joka pysyy ja elää satoja vuosia.

— Veronika, niinhän sinä puhut, kuin jostakin oudosta linnasta, — sanoi äiti moittivasti.

— Minkä minä sille teen? Se vaikuttaa minuun, kuinka sanoisin — — — historiallisesti. Muualla, missä liikun, ei ole tällaista. Minä tulen aina juhlalliseksi, kun pitkien aikojen päästä astun tähän saliin. Eikö sinustakin, mamma, kaikki nämä rokoko-esineet, tuolit, pöydät, peilit, kruunut ja seinämaalaukset manaa esiin haamuja menneisyydestä? Näitten keskellä liikkuu kuin näyttämöllä. Ei muuta puutu kuin peruukki, korkeat korot, leveäpoimuiset hameet ja puuteri.

— Kuinka sinä nyt tähän johdut?

— Älä suutu, mamma, tämä sali olisi monen mielestä taiteellinen kokonaisuus, johon pyrkivät, mutta —.

— No, jätä nyt!

Veronika alkoi itsekin huomata liioitelleensa, ja iloisuus laukesi hiljalleen. Omatunto soimasi hänen vieraantuneen äidistään, ja rauhattomana hän juoksi huoneesta huoneeseen. Isän huone oli aina ollut kielletty, pyhä paikka, ja nytkin tuntui juhlalliselta istua kirjoitustuoliin.

— Ei, mutta tuleppas katsomaan, mamma, kun isän kynätelineessä on minun vanha nauhani, juuri samanlaisena kuin minä sen kerran kurillani siihen sidoin. Katsos nyt, kuinka hullunkuriselta se siinä näyttää!

Äiti ei katsonut, vaan käänsi päänsä pois. Veronika meni hänen luokseen.

— Mamma!

— Etkö sinä sitä ymmärrä? Tähän pöytään ei kukaan muu saa kajota paitsi minä. Kerran yritin ottaa pois nauhan. Hän laski kätensä kädelleni katsomatta minuun. Nauha on saanut olla.

— Voi, mamma, mamma! — Veronika heittäytyi äidin syliin ja itki, itki pois oikullisen tuulensa. Nyt hän vasta oli kotona.

Vasta illallisella Veronika näki isänsä. Hän oli muutamassa kuukaudessa muuttunut vanhaksi mieheksi, harmaantunut, ja kasvoille oli ilmestynyt syviä ryppyjä.

— Miksi et tullut aikaisemmin kotiin? — sanoi hän melkein ankarasti.

— Olihan minulla lupa olla niin kauan kuin halusin.

— Lupa, enhän minä nyt sitä tarkoittanut. — Ääni oli jo lempeämpi. — Ei tässä muuten joudu ajattelemaan eikä muistamaan omia asioitaan. On niin yllin kyllin tekemistä työväestä ja sen rettelöimisistä.

— Mitä vaikeuksia teillä on ollut? — kysyi Veronika aivan luonnollisesti.

Isä katsoi häneen pitkään.

— Mitä sinä niistä välität? Onhan sitä siinä, kun minä saan niiden kanssa rähistä. Täällä on ollut sellainen helvetinmoinen sekasorto sitte syksyn, kun oluttehdas ja nyt työväen talo valmistui. Työväki juo itsensä köyhäksi, ja humaltuneina he tappelevat teillä ja asunnoissaan, usein tehtaalla työssäänkin, ja työväen talolla ajetaan jos jotakin hullutusta heidän päähänsä.

— Täällä täytyy saada aikaan vastaliike. Mooses Härmälä ja Esa Helin ovat juuri sitä varten tulleet tänne, ja minäkin olen luvannut auttaa, vaikka vähäistähän se on.

— Sinä! Raakojen työmiesten kanssa ei sinulla ole mitään tekemistä. Ja se Härmälän ottopoika on juuri pahimpia; kuuluu jo toissa kesänä niitä villinneen ja huutaneen mäellä hullutuksia polttamisesta ja sen sellaisesta. Ihmettelen vaan, etteivät viranomaiset ole sekaantuneet asiaan. Mutta täällä eletään kuin varis takatalvea paossa omissa oloissamme. Eivät tänne muut osaa kuin työväen villitsijät.

— Ei suinkaan pappa toivoisi, että santarmit — —.

— Ei sitä tiedä, mitä tässä toivoo, täällä on sellainen sekamelska yöt ja päivät, että taitaa olla parasta tehdä työnsulku.

— Sehän olisi kauheata! — huudahti Veronika.

— Lakko ainakin tulee — — —.

— Eikö voida sopia? — kysyi Evelina rouva säikähdys kasvoillaan.

— Heidän vaatimansa korotus nousisi viiteen kymmeneen tuhanteen markkaan vuodessa. Me emme voi.

— He näkevät nälkää, tulee levottomuuksia, ehkä sotaväkeä, voi, pappa kulta! Eikö ole mitään keinoa?

— On, jos he pysyvät kohtuudessa.

— Minä puhun huomenna tästä pojille. He varmaan keksivät keinon.

— Minä kiellän sinua sekaantumasta tähän asiaan eikä noitten nulikoiden kanssa sinulla saa olla mitään tekemistä!

Veronika sävähti tulipunaiseksi, ja tummissa silmissä välähti uhka.

— Pappa unohtaa, että olen jo täyskasvanut ja ymmärrän itse kulkea tietäni. Minä kuulun heihin ja heidän aatteensa ovat minun aatteitani ja minä tahdon puhua heille tästä.

Marck nousi pöydästä, kääri ruokaliinan tynesti kasaan, katsoi musertavasti kerran Veronikaan ja lähti huoneesta. Äiti ja tytär istuivat äänettöminä uskaltamatta katsoa toisiinsa.

— Vai semmoisena sinä tulet kotiin, uhka mielessä. Tiedätkö, että papan sydäntauti on yltynyt viime aikoina ja käynyt vaaralliseksi, — sanoi äiti matalalla äänellä.

— Sitä aavistinkin, hän on vanhentunut ja käynyt huonoksi.

— Ja kuitenkin sinä — — —.

— Niin, mamma, minun sydämeni on sairas tästä, mutta minä kuulun heihin, minä en voi enkä tahdo peräytyä. Minun omatuntoni on heidän puolellaan.

* * * * *

Erottuaan toisista asemalla, harppasi Mooses matkalaukkuaan kantaen jalan kotiin päin. Majat tien varrella olivat hänen mielestään entistään matalampia ja tehdaskin vaan kohtalainen rakennus. Kuinka hän olikin sitä pitänyt niin suurena ja nujertavana! Mooses hymähti omia kiivastelujaan; tuntui kuin olisi siitä jo ollut kymmenen vuotta. Eihän siitä kuin vähä toista...

— Joko sinä nyt jouduit? — huusi täti ja töksähti lyhdyn luona eteen. — Luulin vielä junalle ehtiväni ja ajelin Melua mukaan, vaan eihän se — — —. Mutta kuinka sinä olet kolistunut ja tullut mieheksi! En olisi varmasti pimeässä tuntenut, ellen olisi nähnyt vanhaa kapsäkkiä. Se on mennyt luttuun, näen mä. Ja palttoosi on sama musta. Kuinka se enää mahtuu päällesikään? Voi sentään, voi, että sinä nyt taas olet kotona! Vaan kuinka kauan?

— Mitähän sitä täälläkään?

— Kuinka sinulla rahat ovat riittäneet, kun et ole kotoakaan?

— Olen ansainnut lukujeni ohella.

— Jaa, jaa, tietystikin. Minulla on nyt pikkusen säästöä, — kuiskasi täti, — vaan en ole virkkanut siitä Melulle mitään. Ei se antaisi pahaakaan rauhaa, on ruvennut koreilemaan ja kulkemaan Karénin Rolfin kanssa.

— Ja täti on antanut hänen...! Mooses kiivastui.

— Minkäs minä sille mahdan! Ne jaarittelevat kaikki illat, enkä minä tule hullua harmaammaksi, vaikka kuinka kuuntelisin, mitä he jaarittelevat.

— Kuinka paljon tädillä on säästöä?

— Viisi sataa, — kuiskasi täti.

— Melu voisi elää sillä noin viisi kuukautta Helsingissä tai jossain muualla ja oppia jotakin. Hän ei saa jäädä tänne koko talveksi.

— Sitähän minäkin olen ajatellut, vaan en ole uskaltanut puhua Melulle mitään. Se on niin tyranni ja omavaltainen. Kas niin, nyt ollaan kotona. Pane tuohon minun kamarini nurkkaan kapsäkkisi. Tässä saat nyt asua. Melulla on sinun kamarisi ja siellä on niin paljon kampsuja.

— Täällähän on uudestaan rakennettu ja suurennettu huoneita. Kas vaan tädin kamaria! Vai mikä tämä nyt on?

— Minun nimellänihän tämä... Tules katsomaan Melun kamaria. Pirtin seinää on siirretty, kaikki maalattu ja paperoitu ja vanhoista seinän tyngistä laitettu jos mitäkin komeroita. —

Täti avasi oven, ja Mooses hämmästyi nähdessään hienon, uudenaikaisen huoneen, sen vaaleanpunaiset seinät, samanväriset matot ja huonekalut. Somat, ilmakkaat harsoverhot, punainen varjostin lampussa, kaikki hiveli silmää, oli kodikasta ja somaa.

— Miten teillä on riittänyt näin suuriin laitoksiin? — kysyi Mooses ihmetellen.

— Ei ole ketään koulussa. —

Mooses jäi seisomaan suu ammoltaan, silmät leveinä.

— Ei ole ketään koulussa, — toisti täti.

Ei ole ketään koulussa! Siinähan se oli tuo vanha pöpö. Se oli sittenkin suuri totuus, minkä täti oli kyynelissään vuodattanut heidän nähtävilleen joka kerta, kun syksyllä kouluun mentiin. Täällä hän oli penni penniltä haalinut kokoon ne rahat, joilla koulua käytiin, asunut ruokahuoneen sopessa, ettei puita suotta kuluisi, nukkunut oljilla ja syönyt suolaista sianlihaa ja perunoita ja juonut kahvi tilkan päälle. Aina samaa matalamajan yksitoikkoista elämää elänyt. Hän olisi voinut elää aivan toisin, ellei olisi kouluttanut häntä, löytölasta, ja oikullista veljentytärtä.

Täti tarkasteli korkeata peilinlasia, laapasi sitä ruskealla kädellään ja sai pölyä.

— Voi, voi sentään, kun ei se Melu opi pitämään siistiä huoneessaan. Komeata pitää olla ja hankkia ja laittaa se osaa, vaan ei siivota. — Täti meni omaan kamariinsa, ja Mooses istui hänen viereensä kiikkutuoliin. Hänen teki mieli silittää tädin harmaata tukkaa, vaan eihän sellainen tullut kysymykseen heidän kesken. Täti ei ollut kertaakaan hyväillyt häntä taikka Melua, eikä Mooseskaan muistanut koskaan tunteneensa hellyyden oireita jotka hyväilyä kaipasivat. Mooses hymähti.

— Lieneekö tämä uusi komeus syynä herraskaisiin tunteisiin vai mikä, mutta minun teki juuri mieli silittää tädin tukkaa, — sanoi hän nauraen.

— Mitäs nyt vielä! — Täti meni kiiruusti keittiöön.

— Joko Mooses on tullut? — kuuli hän Melun kysyvän. Ääni oli tuttu, vaan ei kuitenkaan sama kuin ennen. Sisään astui Melu. Se oli Melu, vaan ei sama kuin ennen, pitempi, hoikempi, valkoisempi ja kauniimpi Melu kuin ennen.

— Tervetuloa kotiin! Oletpa sinä miehistynyt. —

— Aina ajan mukana. Te olette ruvenneet täällä komeiksi ja uudenaikaisiksi.

— En olisi mitenkään voinut maleksia vanhassa harakan pesässä enää toista talvea. Sinulla kai on ollut hyvin hauska tämä viimeinen vuosi. Kuuluit esiintyneenkin ja ihastuttaneen pääkaupunkilaisia.

— Kuule, mitä sinä puuhaat täällä? — keskeytti Mooses.

— Kysy sitä, en itsekään tiedä, kuinka aikani liikuu. — Melun silmissä välähti, kasvoille pulpahti puna, ja vartalo singahti suoraksi kuin taipeesta päästetyn nuoren koivun. — Minä tahtoisin päästä Helsinkiin! — huudahti hän heilutellen työttöhattua kädessään.

— Eihän se olisi hullumpaa. Sinun pitäisi oppia jotakin.

— Ei, minä tahdon elää, elää täysin siemauksin. Nauraa, laulaa, tanssia ja — — —.

— No, sitähän voi täälläkin tehdä, — sanoi Mooses hymyillen.

— Täällä! Voi taivasten tekijä! Kenelle täällä itseään pukisi, olisi kaunis ja — — —? Lehmille, lampaille

ja ehkä tehtaalaisille!

— Sinä kai tunnet Rolfin? — Mooses heitti kysymyksen nähdäkseen, miten se Meluun vaikuttaisi.

— Ei yksi pääsky kesää tee! — huudahti Melu niin keveästi, ettei Mooses tullut viisaammaksi. Hän ei nähnyt, kuinka kyynel nousi Melun silmään, kun hän kiirehti omaan kamariinsa, heitti hattunsa huolimattomasti sohvalle, risti kätensä selän taa ja hyräili hampaitten välistä.

Pitkät on päiväni, raskahat on yöni, kyynleet lohtuni, murhe mulla työni.

Sävel katkesi, ja täydellä, heleällä äänellä hän lauloi niin, että Moosesta vihloi:

Ennen soisin oman kullan
Vaikka alle mustan mullan...

Senkin hän katkasi ja juoksi Mooseksen luo.

— Kuule, sinä voit viedä minut Helsinkiin. Olisin jo aikoja sitte mennyt viime talvena, vaan en oikein arvannut. Se on suuri kaupunki, ja siellä on — —

— monenlaisia vaaroja, — lisäsi Mooses.

— Enhän minä ole lapsi, joka mörköjä pelkää. Ei, minä tarkoitan, siellä on kai vaikea päästä hienon maailman mukaan eli oikeammin sellaisten, jotka oikealla tavalla ymmärtävät päästä irti maasta.

— Sinä olet osaksi sama Melu kuin ennenkin ja lisäksi olet kai saanut Rolfilta — — —. Minä en voi auttaa sinua. En ole irti maasta enkä kuulu hienoihin.

— Ja sinä olet sama, vanha Mooses, suurprofeetta, joka et välitä ylhäisistä etkä maallisista, tahdot elää hunajalla ja heinäsiirkoilla, kymmenistä käskyistä ja herran hengestä! — Melun silmät säkenöivät, kuopat poskissa syvenivät ja heleä nauru soi. Se helisi ja liverteli, kunnes Mooseskin siihen yhtyi. Melu tarttui tuolin selustaan, alkoi tanssia wiener-valsia ympäri lattiaa, kevyesti, liitelemällä. Nauru upposi valssin säveleeseen. Melu pysähtyi Mooseksen eteen ja heitti tuolin.

— Osaatko sinä?

— Miksikäs en.

He tarttuivat toistensa käsiin ja tanssivat täydestä sydäimestä, kunnes hengästyneinä pysähtyivät, ja Melu jatkoi:

— Katsos, profeetta voi halveksia ylhäisöä, mutta mitä minun tapaiseni voi? Ellen kuulu ylhäisöön tai siihen vapaaseen, täytyy minusta tulla poroporvari. Sellainen, joka syö vatsansa ylen täyteen, makaa höyhenillä, juo olutta ja rötköttää sohvalla, lyö täyteläistä rahasäkkiään ja röhkii!

— Joku välimuoto sentään lienee olemassa.

— Välimuodoista en minä huoli. Minä tahdon ihanteeni ehdottomana ja kokonaisena. Sen pitää olla "joko — taikka". Minä tahdon elää; minun täytyy saada elää tinkimättä! Rolf on kertonut, kuinka pitää elää ja nauttia. Kukkia silloin, kun aurinko paistaa ja terälehdet ovat aukeamaisillaan; tuoksullaan täyttää ilma; huumata ja huumautua kuin päiväperhonen; tehdä nuoruudestaan ihana kesä, jota vanhanakin muistelee!

— Kuulehan. Melu, oletko sinä koskaan ajatellut, millaista elämää täti ja nämä muut täällä elävät? — kysyi Mooses vakavasti.

— Ei minun asiani ole ajatella, miten muut elävät. Minä itken jokaista päivää, joka valuu käsistäni. En viihdy siellä enkä täällä, juoksen kyliä, etsin jotakin, en tiedä mitä, on aina kiire enkä kuitenkaan toimita mitään. Kaikki on täällä ala-arvoista, ikävää ja pikkumaista! — Melu kiihtyi omista sanoistaan.

— Sinä tavoittelet mielikuvien luomaa nautintojen maailmaa, jollaista ei todellisuudessa ole.

— Todellisuuttahan minä juuri haenkin. Minä en jaksaisi enkä tahdokaan hautoa mitään veretöntä mielessäni.

— Me emme ymmärrä toisiamme. Sinun maailmasi on kuin lasinen lelu minun silmissäni. Kun auringon säteet siihen taittavat, on se loistava ja monivärinen, houkuttelee tavoittamaan. Sellaisena se pistää silmääni, vaan tavoittaa sitä en halua.

— Mimmainen on sitte sinun maailmasi? — kysyi Melu syvään huoaten.

— Minun maailmani on vielä hämärä ja monipoimuisten verhojen peittämä. — Mooses nojasi molemmin kyynärpäin pöytään ja kannatti leukaansa kämmenillään. — Päivät ja toisinaan yötkin etsin sen ääriviivoja, hapuilen sen muotoja verhojen poimuissa. Joskus valahtaa poimu ja pieni kulma kirkastuu silmiini. Silloin tartun siihen, sydämeni lyö; minä tahdon nähdä lisää, revin ja kiskon verhoa, vaadin sitä väistymään, mutta se on turhaa. Se verho ei siirry enempää kuin sen omat lait sallivat sen siirtyä. Eikö se ole merkillinen, se elämän verho? — Mooses muutti asentoa ja antautui tuijottamaan.

— Ei, kuules, heitetään tämä viisastelu! — Melu pudisti pois raskasmielisyyden. — Muistatko, kuinka sinä opetit minulle aa'ta, ja minä puin nyrkillä päätäni ja huusin aa, aa! ja niin se meni päähän. Mutta silloin sinä pengoit kirjat ja hait kaiken näköisiä aita ja vaadit minua oppimaan nekin. Minä en ikinä ole tahtonut oppia muuta kuin yhdenlaisen aa'n.

— Tunnet kuitenkin jo useita eri aita.

— Minä en huomaa eroa ja merkitys on aina sama. Täti toi höyryäviä vateja ja laski ne pöydälle.

— Melu taitaa syödä tänään ensi kertaa, — sanoi hän. — Olin Melinillä suuruksella ja Karénilla päivällisellä.

— Käytkö sinä Karénilla? — kysyi Mooses.

— Käyn kuin käynkin, kutsun rouvaa tädiksi ja herraa sedäksi, — sanoi Melu ärsyttelevästi.

— Ja poikaa sinuksi, — lisäsi täti nyreissään.

— Eipäs, se ei ole tavallista hienojen ihmisten kesken, — sanoi Melu.

— Ovatko Karénit sinun mielestäsi hienoja ihmisiä? — kysyi Mooses.

— Ovat kylläkin. Rouva on käynyt ulkomailla ja herra on ystävällinen ja hauska. Ja se on aina hienouden merkki, — päätti Melu varmasti.

— Vaikkei hän olisi viinapatruuna, en sittenkään pitäisi häntä hienona miehenä, — sanoi Mooses.

— Entäs sitten, on niitä muitakin viinapatruunoita, oikein maan mahtavia. Täti, emmekö mekin osta Karénilta uutta olutta? Se on erinomaisen hyvää. Minä olen juonut sitä.

— Emme sinä ilmoisena ikänä. Vai olutta! — Täti oli tavattoman varma.

* * * * *

Aamulla oli mieto pakkanen, ja aurinko näytti talvista, kylmästi hymyilevää naamaansa. Veronika riensi alas jälle arvaten tapaavansa pojat siellä, eikä hän erehtynytäkään. Mooses satoi luistimia jalkaansa ja auttoi Veronikaa.

— Tuleeko toisia? — kysyi Veronika, kun he olivat kappaleen matkaa luistelleet.

— En ole varma. Läksin vaan itsekseni koettamaan jäätä nyt, kun se on puhdas ja pääsee vaikka kuinka kauas.

Ilma oli tyyni, ja auringonsäteet karkeloivat miljoonin hypyin hohtavalla jäällä, hymyilivät, nauroivat ja hyppivät kimmellyksissä toisiaan tavoitellen.

— Uskallammeko kauas?

— Uskallamme.

Selemmällä alkoi tuulla, mutta Mooses painoi Veronikan kädet lujemmin itseensä, tuki häntä voimakkaasti. Rannat olivat jo kaukana ja suuri selkä sinersi haaleana, paikoin hohti valkeana. Ei kuulunut ääntä, ei näkynyt eloa.

— Nyt olemme kahden, — sanoi Mooses.

— Täällä on ihanaa, vapaata! — Silmissä kiiksi kosteus, kasvoilla hohti puna ja voitokas onnen hymy. — Ei kaipaa mitään, ei toivo mitään, vaikka aika seisautuisi.

— Veronika! — Veronika siirsi katseensa hänen tulisiin silmiinsä ja vapiseviin huuliinsa.

Miljoonat kimmellykset karkeloivat, tuuli soitti, ja rannat kaukaa hymyilivät nuorelle lemmelle.

— Minusta tuntuu kuin olisin aina sinut tuntenut, vaikka ensi kerran katsoin sinua kasvoihin toissa kesänä Kivistömaellä. Silloin kun sinä puhuit.

— Minä näin sinun ihanat silmäsi ja puhuin niille, sinun avoimen, suloisen suusi, sinun — — —.

— Mooses!

— On suloista paljastaa sinulle sieluni ja anastaa sinut omakseni, omistaa, aina omistaa!

— Ja sinä olet ylhäisin kaikista ylhäisistä. Sinun lämmin sydämesi minua rakastaa, voimakas älysi vallitsee minua. Niin, usko pois, sinun täytyy voida vallita minua älylläsi. Silloin vasta hyväksyn tulisen sielusi meidän molempien elämän johto voimaksi.

Lämpöisenä ja raukeana, silmissä onnen loiste ja valokehä kasvojen ympärillä tuli Veronika kotiin rikkaana ja turvallisena. Hän meni huoneeseensa, eli uudestaan ja uudestaan sen, mitä oli tapahtunut. Onnensa huomauksessa tahtoi hän saada vanhempien suostumuksen ja sitten tuoda hänet kotiin, heidän turviinsa.

— Mamma, onko pappa tänään kotona? — kysyi hän ruokasalissa.

— On, kuinka niin?

— Minulla olisi teille kerrottavaa. Mamma, se on niin suurta ja meille kaikille — — — Veronika keskeytti nähdessään äidin kasvoilla tuskallisen ilmeen. Se säilytti häntä ja onnen tunne haihtui hetkeksi. Hän muisti isän sanat edellisenä iltana nulikoista. Samassa ilmestyi uhka silmiin ja tumma pää heittäytyi ylpeänä taaksepäin.

— Sinun pitäisi nyt säästää pappaa ja jättää kertomatta, jos se on jotakin sen tapaista kuin eilen.

— Ei nyt puhuta siitä. — Äänessä oli uusi, naisellinen ja pehmeä sointu, joka herätti äidin huomiota. Hän katsoi äkkiä tyttärensä kysyvästi, odottaen.

— Näen, että jotakin on tapahtunut.

— Mamma, minä olen kihloissa. — Sanat tulivat hiljaa, onnellisilta huuilta.

Rouva Marck vavahti, punastui ja vaaleni. Poskille jäivät punaiset täplät, ja katseessa oli vapisevaa hämmästyttä.

Isä tuli huoneeseen, pysähtyi pöydän luo ja katseli heitä hetken. Veronika seisoj vapaana ja varmana, äiti tuskaisena ja hätääntyneenä.

— Veronika sanoo menneensä kihloihin, — sanoi rouva Marck oudolla äänellä.

Isä loi Veronikaan suuren katseen.

— Olen kihloissa, pappa, Mooses Härmälän kanssa. Isku tuli liian äkkiä. Tehtailija Marck sävähti kuin joku olisi lyönyt häntä vasten kasvoja. Konemaisesti hän asettui paikalleen ja otti leipää. — Sitä kihlausta ei julaista.

— Pappa, se ei olekaan tarpeellista. Meidän pitää kauan odottaa.

— Siitä ei saa koskaan tulla mitään! — Nyt hän vasta pani ääneensä pelottavaa voimaa.

— Me emme ole lapsia, vaikka olemme nuoria. Meidän työmme ja aattemme ovat samat!

— Minä kiellän kaiken lähentelemisen, ja sinä olet alaikäinen.

Veronika nousi pöydästä hiljaisena ja varmana.

— Meidän päätöksemme on tehty, eikä sitä peruuteta.

— Uskallatko sinä — — —? Isä nousi suuttuneena, vaan samassa hän malttoi mielensä, istui jälleen, heitti aterian kesken ja astui valkoisen salin läpi työhuoneeseensa. Veronikan tuskainen, kyyneltynyt katse seurasi kumartunutta vartaloa, harmaantunutta päätä ja väsynyttä käyntiä. Vedet putosivat poskille, ja nyhykytys nousi tukehuttamaan.

— Mamma, eikö sinullakaan ole minulle mitään hyvää sanottavaa. Olenko minä pahantekijä taikka huono teidän mielestänne?

Äiti ei jaksanut kauempaa; hän heltyi, tuli Veronikan luo ja silitti hänen painunutta päätään.

— Mamma, sinä et ajattele samoin kuin pappa. Ethän?

Äiti kääntyi pois ja meni silmiään pyyhkien huoneeseensa.

Monta tuntia tuijotti Veronika eteensä, punnitsi uudestaan ja uudestaan päivän tapahtumia. Kalvava pelko ja epäilyskin pyrkivät nostamaan päätään. —

Ellei Mooses näin ollen — — — ei, ei. Hän rauhoittui sovittuaan telefoonissa Mooseksen kanssa, että iltapuolella tavattaisiin. Tunnit matelivat hitaasti, ja lyhyt talvipäivä oli aikoja sammunut, kun hetki löi. Veronika tuli portille samalla, kun Hely, Esa ja Mooseskin sinne saapuivat. He jättäytyivät Helystä ja Esasta jälkeen puhuakseen omasta asiastaan.

— Olen puhunut vanhemmilleni. He eivät suostu, mutta eihän se meidän päätöstämme muuta.

— Veronika, uskallatko sinä sittenkin? Arvaathan, mitä merkitsee, ellei isäsi suostu. Elämämme tulisi olemaan ahertamista jokapäiväisen leivän vuoksi. Siihen sinä et ole tottunut.

— Hylkäätkö sinäkin minut? — Veronika hoippui leveällä tiellä ja tuijotti itsepintaisesti maahan.

— En koskaan! Kuinka sinä... Sinä olet nyt tuhat kertaa minua lähempänä kuin aamulla. Älä koskaan sano, mitä äsken sanoit. Minä pidän sinusta kiinni kuin omasta sielustani, tahtoisin tehdä sinut onnelliseksi vaikka kuinka kalliista hinnasta.

— Vaikka minusta luopumalla?

— Älä kiusaa minua. Veronika, sinä olet onneton, epätoivoinen. Mitä minä voisin — — —.

Pimeys peitti heidät, suru hiipi kädestä käteen, sydäimestä sydämeen ja hukkui voiton riemuun.

— Minä en ole enää suruinen. Oletko sinä?

— En, minä olen julman rikas!

VETEHISEN TANSSI.

Valot välkkyivät pitkän rakennuksen akkunoista maantien varrella. Se oli Karénin rakentama seurahuone. Toisella puolella tietä oli hänen oluttehtaansa ja syvemmällä metsässä hänen asuntonsa. Esa ja Hely olivat menneet sisälle, kun Mooses ja Veronika tulivat portille.

— Täällä on huonoa elämää; tuskin sinä tahdot sitä nähdä?

— Me katselemme elämää yhdessä suoraan silmiin. Eikö niin? — He seisoivat hetken ääneti, lähetysten. Lumihaahtuvat putoilivat hiljaa, taukoamatta. Metsä humisi ja valot akkunoista heittivät pitkiä varjoja jäiselle tielle. Sisältä kuului valittava valssin sävel ja voimakasta jalanpoljentaa. Kun he avasivat eteisen oven, tuoksahti heitä vastaan paha tupakan käry, oluen haju ja äänen sorina. Veronika tarttui Mooseksen käsivarteen ja yhdessä he tunkeutuivat perähuoneeseen joukon lävitse. Siellä oli kyllä väljempää, mutta oluen ellottava haju vahvempi. Penkillä retkotti paksu mies, ja häntä herätteli akka. Esa ja Hely olivat myös pujahtaneet tänne.

— Mikäs roive tuo on? — kysyi Esa eräältä akalta, osoittaen miestä.

— Se on meirän!

— Mitä se teirän täällä makaa?

— Häh? — hönähti akka.

— No, herättäkää se ja viekää — — —.

Akka nuiji ja ravisteli, minkä jaksoi, ja lopulta nousi paksu mies istumaan. Tuskin hän oli saanut silmänsä raolleen, kun akka innostui ja alkoi:

— Voi, rahjus, tääll' sie roikut ja rähjää. Missäs piirurahat on?

— Piir — — ru-rahatko? — mörräsi mies.

— Anna rahat!

— Rahat män' mänöjää! — sammalsi mies.

— Män' mänöjää, kurkust' alas, häh! Onkos nyt sitte parei ollakses, kun on kuormalliin piiruja mahassas — —?

Hely ja Veronika punastuivat ja käänsivät päänsä pois avioparista. Esa nauroi:

— Aijai, vai piiruja koko kuormallinen?

— Sellaihaa se on tää meirän. Syksyll' ikää toi tänne kaikki kalat ja ajoi ne omaa nahkaasa, niin että nyt saan hakea niit' täält' takasi.

— Äijän nahastako? — ivasi Esa.

— Häh! — hönähti akka ja reuhtoi äijää mukaansa.

— Piirujenko joukosta ne ongitte? — huusi Esa.

— Selkänahasta, — ivasi joku. Akka ei kuullut, pulasi vaan ukkoa rekeen.

Nuoret tunkeutuivat tanssihuoneeseen ihmismuurin lävitse. Kuumuus helmeili hikenä otsilla, ja työt läähättivät vavisten ponnistuksesta tanssittuaan nääntymään saakka. Parit pyörivät kuin myllynkivet yhdessä kohden, lensivät siitä tuiskuna joukkoon tölmäisten toisia pareja, niin että sisälmykset tärskähtivät. Notkeammat parit pysyivät väljemmillä aloilla, noudattivat soiton valittavaa säveltä, liitelivät ja keinuivat sen aalloilla kalpeina, jännitettynä, tanssin intohimon pakottamina.

— He tanssivat kuin henkensä edestä, — kuiskasi Veronika. Hän tunsu kuinka kostea hiki tunki tyttöjen vaatteiden läpi, ja toisinaan kylmä, märkä käsi sivuutti hänen kättään tungoksessa. Hän sääli ja inhosi heitä. — Minua puistattaa, — kuiskasi hän Helylle. — He värisevät kuin leikattu kala, — sanoi Hely.

Silmät palavina tanssin kiihkosta, sieramet leveinä, kasvot kalpeina heittivät pojat tyttöjä käsistään, ottivat uusia ja pyörittivät raivoisasti.

— Minua tukehuttaa, — valitti Hely.

— Mene ylös lehterille yrittämään, etkö saisi soittoa taukoamaan, — pyysi Mooses Esaa. Hetken kuluttua soitto lakkasi, parit hajaantuivat, ja keskelle lattiaa jäi vapaata. Mooses astui siihen, sivalsi tukan otsaltaan, heilutteli lakkiaan ja alkoi:

— Oli kerran, — hänen äänensä pysäytti kaiken liikkeen, ja ihmiset katsoivat häneen. — Oli kerran veden väen nuoriso vangiksi otettu ja viety talven syvään veteen, sullottu paksun jään alle, jonne ei mikään auringonsäde pilkistänyt. He olivat aina ennen vapaina ollessaan kuunnelleet Ahdin ihanaa soittoa, karkeloineet kesäisillä vesillä ja laulaneet taivaan sinen ylistystä ja kuulleet aaltojen kotoista loisketta. Nyt he ikäväänsä itkivät, suruunsa nääntyivät ja tuskaansa valittivat. Silloin tarttui Vetehinen rumaan päristimeensä, soitti epätoivon polskaa, joka pakotti vangit tanssimaan liejuisissa onkaloissa. He tarttuivat toisiinsa rajuina, kiitivät villinä kaarissa ristiin rastiin ahtaissa vesissä, polkivat tahtia, huusivat vauhtia jäisen kannen alla.

Minusta tuntuu kuin pyörisimme täälläkin Vetehisen syvissä onkaloissa, kahleet jaloissa, käsissä, ja polttava suru, tuska ja valonkaipuu sydämessä. Mutta älkää antako ruman pärinän itseänne lumota! Uneksikaamme keväästä, ihanasta vapaudesta, jolloin taas saamme seppeleitä punoa ja voimme laulaa taivaan sinen ihanuutta! Outo mies astui puhujan luo, kuiskasi hänelle jotakin korvaan ja poistui.

— Minua kiellettiin puhumasta, kun ei ole esivallan lupaa. Tästä näemme, että olemme talvisten jäitten alla. Vielä kerran sanon: Uneksikaa keväästä, sillä ellemme jaksaa kevättä toivoa emme sitä saavuta!

Veronika tuli levottomana häntä vastaan. — Mitä tästä vielä tulee?

— Ne riivatun nuuskijat ovat saaneet sinut mustaan kirjaan ja sinun on oltava nyt tuppisuuna, ellet tahdo pistää kypäliäsi ketunrautaan. Mutta ei vielä hätää, — puhui Esa.

Kansa hajaantui, ja työt jäivät kahden, sillä Esa ja Mooses häärivät kansan joukossa.

— Nepäs vasta hienoja lintuja, — sanoi joku miehistä.

— Suunne kiini! — huusi Manu. — Ettekös hölmöt näe, että patruunan tytär katselee, kuinka nälässä

tanssitaan?

— Hah, hah! — naurettiin. Mooses ja Esa tulivat.

— Kas Härmäläistä! Herrat herroja hakee. Härmäläkin on kapitalistien tuttu. Hunsvotti! — Mies sylki ja jonkki pois kädet taskussa. Veronikaa puistattivat villit katseet.

— Nyt se vasta tanssitus alkaa. Me olemme hiljaa kuin myyrät, vikisemme koloissamme, kaivamme kuoppia ja maanalaisia käytäviä, että kun esivallan herrat jalkansa maalle astuvat, niin kyllä heidän kompastuman pitää!

Veronika huomasi Mooseksen muuttuneen. Entisestä valoisasta katseesta, joka aamulla vielä iloisena loisti kirkkaalla jäällä, oli kaikki lapsellinen kaiho poissa. Hän puristi Veronikan kättä kovasti ja katsoi häneen tulisesti. Voimakas tunnevirta sitoï heidät ja pakotti astumaan lähetysten. — Nyt, Veronika, on hyvä, että meitä on kaksi.

* * * * *

Esan ja Helyn seuraan oli liittynyt Ruhala ja hänen vaimonsa.

— Härmälä puhui pakottavasta voimasta, mutta tuskin hän sillä tarkoitti työväen luokan pyöveliä, — sanoi Ruhala.

— Eikö meillä kaikilla ole sama pyöveli? — kuuli Mooses Esan vastaavan.

— Tietääkö herra Helin, mikä on meidän pyövelimme? Se on raha, ja se komentaa polvilleen joka nulkin. Rahasta me rukoilemme yläluokkaa, kerjäämme työtä ja olemme ylen onnelliset, kun saamme valmistaa heidän vaatteensa, ruokansa, istuimensa ja astuimensa, palvella heidän palvelijoitaan ja elukoitaan. Me voisimme olla omia herrojamme, jos tahtoisimme. Tuolla huutaa viljelemätön maa meidän voimiamme ja lupaa meille luonnollisen palkkamme, mutta me olemme kahleissa, rahan kahleissa.

— Oppikaa rahan hankkimisen taito, ja silloin olette herroja.

Veronika näki sivulta Ruhalan hurjistuneet katseet, kun hän puristi molemmat kätensä nyrkkiin aivan kuin olisi tahtonut ryhtyä tappeluun.

— Olemmeko me juutalaisia, verenimijöitä, jotka ahmivat ja nielevät kultaa kuin rahapajan sulatusuuni. Meistä on koetettu tehdä julmuria, on tyrkytetty meille juutalaisten hirmuista jumalaa, joka ei koskaan naura, ei edes suutaan viistoon vedä, vaikka hänen luomakuntansa on tökerö tekele.

— Kristushan on itse lempeys, — yritti Veronika sanoa. Hän huomasi, kuinka Ruhalan vaimo katsoi häneen ystävällisesti ja nyökkäsi. Veronika liittyi häneen.

— Kristus ei olekaan jumala, vaan ensimmäinen kansan ystävä.

— Kristus ei ollut sosialidemokraatti, — sanoi Esa.

— Sosiaalidemokraatti — —! — Ruhala joutui sileälle jäälle. — Olkoon, mitä oli, mutta meidän täytyy nyt saada osamme; ellemme saa hyvällä, otamme väkisin.

— Mitä pakolla otetaan, se pakolla viedään. Jos kerran väkivaltaan turvataan, niin kovaa vastaan täytyy panna aina kovempi, — sanoi Mooses.

— Mikä meitä muukaan auttaa? — kysyi Ruhala.

— Kehitys, — sanoi Veronika.

— Kehitys! Kun kukin saa vatsansa täyteen kolmasti päivässä, hyvän asunnon ja vähän huvia, silloin vasta voimme puhua kehityksestä.

— Onko teidän mielestänne esimerkiksi Karén kehittynyt mies. Hän on ainakin rikas? — kysyi Mooses.

— Karén on itse paholainen!

— Ja se on kehityksen huippu sekin, — sanoi Esa. He olivat tulleet Ruhalan portille.

— Minä tulen katsomaan pikku Irjaa, — sanoi Hely. — Tiedätkö, Veronika, Irja on koko Hallimajan lemmikki, pikkunen enkeli taikka untuinen kananpoika. Tule sinäkin katsomaan. Tyttöroukka on nyt

sairaana. Pikku Irjan kutrinen pää oli likomärkä ja rinta huohotti. Hän ei kärsinyt lähellään muita kuin äitiä, huitoi pois luotaan. Itkeä hän ei enää jaksanut.

— Mitä lääkäri sanoo? — kysyi Veronika.

— Ei meillä ole ollut lääkäreitä, — sanoi äiti.

— On vaikea saada kaukaa kaupungista saakka ja tulee liian kalliiksi. —

— Näytätte itsekin väsyneeltä, — sanoi Hely.

— Olen monta yötä nukkunut huonosti. Irja on kovin levoton. —

Kamari, missä Irja makasi, oli pieni siniseinäinen, ruskealattiainen, akkunan edessä pöytä ja pöydällä pienen pieni, valkoinen ruumisarkku telineellä, jotta se näkyi hyvin ulos. Veronika silitti sen sileätä pintaa ja hymyili sen somuudelle.

— Nuo suuret, mustat tuolla etuhuoneessa eivät enää ollenkaan kammota, kun katselee tätä pikkusta, — sanoi hän. Kello naksutti, vanhemmat lapset nukkuivat tuvassa säännöllisesti hengittäen, lamppu paloi unisesti pöydällä.

— Eikö neidit tahtoisi mennä katsomaan Kivistömäen laitaan? Siellä kuuluu olevan hyvin kurjaa, — sanoi Ruhalan vaimo.

— Mennäänkö huomenna? — kysyi Hely. — Olisi paras neuvotella ensin Härmälän tädin kanssa. —

He lupasivat seuraavana päivänä poiketa Ruhalaan ja sopivat poikien kanssa tulostansa Härmälään.

Yksin jäätyään Veronika antautui ajattelemaan päivän kirjavia tapahtumia. Aamulla loisti hänen onnensa kirkkaana kuin auringonsäteet, mutta se oli yhtä lyhyt kuin talvinen päivä, synkkeni aikaisen hämärän tullen, ja illalla, — niin, illalla hän sai vilkaista yöhön. Yöhön tanssi tilaisuudessa ja Ruhalan kodissa. Siellä tuijotti elämän vakavuus häneen mustien ruumiskirstujen haahmossa ja pikku Irjan sammuvassa olennessa. Mitä huomenna tulee? Näitä ajatellessaan hän nukkui.

Härmälän puodissa oli ahdinkoa, tupakansavua ja hälinää. Miesten kasvoilla kiilsi hiki ja kiihko saada yhä uudestaan ja uudestaan vakuuttaa, että heitä kuristettiin kurkusta, imettiin heidän verensä ja nujerrettiin. Levottomina vilkuiltiin Härmälän tädin "kädenalaisen" oveen, kuin olisi pelastus ollut sieltä odotettavissa.

— Tää on hulluutta! — kirkui eräs nainen, joka istui kumoonkäännetyn padan pohjalla imevä lapsi rinoillaan. — Te miesroikaleet tapatte muijat ja lapset nälkään. Patruuna ei koskaan anna perään!

— Älä huoli! Kyllä myö ollaa sikkeähenkisiä, ja vielä se mölyki piletää, ennenku kuollaa, — sanoi karkeanaamainen mies.

Ruhala tuli "kädenalaisesta" ja huusi Onni Hannulaa. Sisällä neuvoteltiin, mistä lakonajaksi elonpidikettä saataisiin. Kassa oli niin pieni, ettei se riittänyt viikoksikaan.

— Voisiko neiti Härmälä antaa velaksi? Pelkään, että tapahtuu onnettomuuksia, ellei — — —.

Täti keskeytti Ruhalan puheen.

— No, no, ei niille pidä huutaa, että minulta saa velaksi, silloin ne tulevat suin päin. Kyllä ne tänne tiensä löytää, kun hätä käskee. Ei siinä mitään ilmoittamisia tarvita. — Täti heitti neuvottelut sikseen ja meni puotiin, mittasi, punnitsi rahasta ja rahatta. "Nälkäkirjaan" tuli paljon ronkeloita sinä päivänä, ja Mooses pudisteli päätään.

— Jos näin jatkuu, täti, ei viikon päästä ole mitään antamista.

— Mitäs me siitä, annetaan kaikki, mitä riittää, katsokoot eteensä sitte.

— Täti ei luultavasti saa heiltä koskaan takaisin.

— Ei jumalakaan takaisin tahdo muuta kuin sielun, kaikkihan ne tänne jää maalliset.

Työväen talolta oli tuotu lippuja, ja pitkässä kulkueessa alettiin mennä patruunan luo neuvottelemaan. Mutta juuri kun kulkue oli päässyt astumaan, tulivat ratsupoliisit vastaan, ottivat liput pois ja hajottivat joukot. Hely ja Veronika sattuivat samaan aikaan Härmälän kohdalle ja sekaantuivat joukkoon. Tytöt turvaantuivat toisiinsa käyden käsitysten ja yrittäen jouduttaa kulkuansa. Jyrkät ja vihaiset katseet seurasivat heitä, ja Hely kuiskasi ruotsiksi:

— Joudutaan, Manu vaanii meitä; hän on ihan takanasi.

— Minne ryökynöillä kiire on? Eikö sovi katsoa, kuinka papan piiskurit kansaa kurissa pitää? — sanoi Manu, ja joukko nauroi.

— Tiedätte hyvin, ettei isälläni ole mitään tekemistä noitten piiskurien kanssa! — Veronika nosti ylpeästi päätään osoittaen ratsupoliiseja ja pysähtyi. Hely juoksi sisään noutamaan Moosesta. Veronika piiritettiin miesten keskelle; järeät kasvot ja tuijottavat katseet sakenivat yhä hänen ympärillään. Katseissa oli ahnasta uteliaisuutta näkemään heidän käsityksensä mukaan onnellista ihmistä, sen miehen tytärtä, jota he pelkäsivät, kadehtivat ja josta heidän aineellinen kohtalonsa riippui.

— Mitä me roskaväki tietäisimme! — huusi Manu.

— Herrat kehuvat, että heitä ahdistetaan, mutta koska olette nähneet heidän kulkevan nälkäisinä ja repaleisina? Ei kotka toisen kotkan silmää ronkkase, eikä herrat herroja sorra!

Hehkuvat ja tuijottavat silmät ärsyttivät Veronikaa. Hän kangistui jäykäksi, voimakas leuka nousi ja silmistä säkenöi uhmaava ylpeys. — Jos te kotkia olisittekin, ei teitä poljettaisi, eikä repaleet ja nälkä teitä rumentaisi!

Miesten silmät kiiluivat yhä kiihkeämmin, ja joukosta kuului huuto: Hyvä, hyvä! — Se kasvoi jyriseväksi ja tempasi mukaansa nekin, jotka eivät tienneet, mille huudettiin.

— Mitä he huutavat? — kysyi Mooses päästyään Veronikan luo.

— Neiti kehoitti meitä rupeamaan kotkiksi, — sanoi joku mies.

Härmälässä ympäröivät kaikki Veronikan udellen, paitsi Melu, joka seisoi vaaleassa tanssipuvussaan jutellen Oran kanssa.

— Nuo unikukat korvanjuuressa pukevat teitä erinomaisesti. Te olette kuin nuori pihlaja syksyn punervissa marjoissa. Eivätkö nuo toiset neidit tule tanssiaisiin? — kysyi Ora matalalla äänellä, joten se ei kuulunut toiseen huoneeseen. Oran imartelu miellytti Melua ja rohkaisi puhumaan.

— Katsokaa nyt Marckin neitiä. Oletteko koskaan nähnyt sileämpää pukua kuin hänen, aivan kuin pelastusarmeijan upseerin, sininen ja raskas, ei ainoata laskosta, ei poimua, ei nauhaa missään. Olisinpa minä noin pitkä ja solakka ja leveähartiainen! Totta tosiaan tietäisin pitää huolen puvustani! Hänessä ei huomaa pukua ollenkaan. Hän on liian luonnollinen.

Oran suupielissä oli hieno hymy. — Mutta teissä, neiti, yhtyy luonto ja taide suloiseksi sopusoinnuksi.

— Lähdetään nyt. Onhan hevonen jo odottamassa ja Karénille pitää aina saapua ajoissa. Täti on niin hermostunut odottamisesta. — Melu aavisti Oran sanoissa ivaa.

— Menettekö Karénille tanssiaisiin? — kysyi Hely hyvästellessä.

— Ettekö tekin tule? — kysyi Ora seurueelta.

— Olemme menossa muuanne, — sanoi Veronika vakavasti katsoen Oraan.

— Leben und leben lassen! — huudahti Ora ovelta.

— Tulimme kysymään tädiltä, mitä niille raukoille siellä Kivistömäen takana tehtäisiin, — sanoi Hely.

— Mitäs minä osaisin neuvoa. Ne ovat sellaisia kuin ovat, eihän niitä — — —.

— Täti on ihan litistynyt mitättömäksi Veronikan vuoksi, — kuiskasi Esa Helylle.

— Ruhalan vaimo sanoi siellä olevan puutetta, — sanoi Veronika katsoen tätiin.

— Voi, herra paratkoon, kyllähän sitä aina on!

— Täti alkaa lämmitä, — kuiskasi Esa.

— Mitä niille tekisimme?

— Antaa olla ja vähän auttaa, — neuvoi täti.

— Jos menisimme katsomaan?

Täti vaan salavihkaa katseli Veronikaa, oli hämillään ja kömpelö.

— Eikö täti usko, että heitä voisi auttaa? — huudahti Veronika innolla.

— Voi, herranen aika, tottahan te voitte, jos vaan tahdotte! — pääsi tädiltä luonnollisesti, ja kaikki kankeus valahti hänen vanhoilta kasvoiltaan.

— Nyt on täti saanut sielunvirkistystä pitkäksi aikaa Veronikasta, — kuiskasi Esa.

* * * * *

Kivistömäen kupeella, kivikossa oli pahoja lautahökkeleitä, joissa asui pullonpesijöitä, yövahti ja muita työväestön kurjimpia. Kinokset ulottuivat matalaan akkunaan ja jäähän hakattu porras johti lautaeteiseen, jonka rakosista tuuli vonkui, ja lumi tuprusi sisään.

— Minua kammottaa, — sanoi Veronika pilkkopimeässä. He avasivat oven. Vastaan läikähti vinkevä, ellottava haju ummehtuneesta liasta. Nainen tuuditteli sylissään räsykääröä, jossa vikisi ja valitti. Hän nosti harmaat kasvonsa, tuijotti tulijoihin.

— Mikä lapsen on? — kysyi Veronika.

Heidän oli vaikea hengittää, olisivat tahtoneet heittää oven auki, mutta naisen katse osoitti, ettei se ollut luvallista.

— Mikäkö on? Häi toinen taitamaton — nainen katsoi pientä tyttöä uunin vieressä ja vähän suurempaa poikaa — kantoi eilen kuumaa tuhkaa tän helmaan, kun tää istui tuutussa, ja vatsa paloi, — puhui vaimo kääriessään lasta kehtoon. Siinä oli eheät vaatteet jyrkkänä vastakohtana kaikelle repsuvalle, likaiselle ja savuttuneelle.

— Eikö teillä ole hoitajaa, kun itse työssä olette? — kysyi Hely.

— Onhan niitä toi poika hoidellut, mutta nyt on sekin niin villiintynyt, että uhkasi puukolla tappaa itsensä ja toiset, jos vielä telkeisin huoneeseen.

— Ehkä hän hoitaisi hyvällä puheella paremmin, — yritti Veronika neuvoa.

— Kukahan tässä hyvällä ... sutenahan kaikki juoksevat. — Lapsi valitti ja äiti silitteli, tuuti, kääri ja puhutteli lempinimellä. Järeä ääni helyi ja kimeni kyyneleiseksi ja roima olento pehmeni naiselliseksi. — Se kuolee, nyt justia se kuolee! — puhui hän valittaen tuskassaan.

Juhlallinen vakavuus sykähytti nuoria sydämiä ja kolkon vieraan läsnäolo kouristi. He unohtivat kurjuuden ympärillään, polvistuivat kehdon viereen ja tahtoivat katsoa kuolemaa silmästä silmään. Veronika silitteli äidin päätä ja katsoi lasta, jonka suu oli vääntynyt ja lasimaiset silmät tuijottivat häneen, kunnes sammuiivat, peittyivät ikuisen verhon taa. — Tämä lapsi ei enää valita, — sanoi Veronika lohduttaakseen vaimoa.

— Eihän se valita. Jumalan tiet ovat monenlaiset. Näin hän usein taivaan valtakuntaa lisää.

Tytöt katsoivat toisiinsa.

— Oletteko tekin Karénilla työssä? — kysyi Hely.

— En, minä olen Marckin sahalla.

Veronika tarttui rääsyillä täytetyn sängyn tolppaan. Häntä ahdisti ja pyörrytti. He jättivät vaimolle rahaa ja poistuivat masentuneina, tuskaisina.

* * * * *

Kotona oli hiljaista ja synkkää, kuin olisi kuolema sielläkin käynyt. Palvelijat liikkuivat hiipailen ja sanattomina; rouva samoin. Talvela oli kuin harmaa seinä, jolle pilvet heittävät tumman varjonsa painostavina, tukehuttavina.

Telefoni soi eteisessä reväisten kipeästi hermoja jurottavassa hiljaisuudessa. Mooses soitti Veronikaa kävelemään.

Seuraava aamu oli jälleen kirkas ja haihdutti illalliset painajaiset. Mooses odotti portilla, ja yhdessä he suuntasivat kulkunsa maantietä pitkin ja poikkesivat veräjältä metsätielle suuren ikikoivun ohitse.

— Millaista oli Kivikolla eilen? — kysyi Mooses. Veronika painautui lähemmäksi häntä.

— Älä sitä kysy. Ellei sinua olisi, tahtoisin hukkoa, hävitä, unohtua. Mutta sinä olet ja me elämme,

uhallakin elämme ja kuulumme toinen toisillemme, vaikka — — —. Kaksi lujaa käsivartta kohotti hänet irti maasta ja lämmin suu sulki hänen suunsa.

Lumihaahtuvat putoilivat, liittyivät entisiin hangella, puitten oksilla ja aidoilla. Talvipäivän harmaus peitti heidät vaippoihinsa, ja puitten hellä humina säesti sydänten lyöntiä. Eteenpäin kahden, maailmasta irti, pyhässä metsässä he astuivat.

— Täällä on hyvä olla. Kerro jotakin kaunista, tähän metsään sopivaa.
Minä tahdon kuulla ääntäsi, tuntee sielunsi. —

Mooses mietti, ja hiljaisina he kulkivat.

— Nyt me istumme tälle kivelle ja sinä kerrot.

— Oli niinkuin nyt, — alkoi Mooses. — Lumihaahtuvat putoeivat, liittyvät entisiin hangella, puitten oksilla, kivillä ja aidoilla. Ne käärivät pehmoiseen vaippaan kulkijanaisen metsätiellä, kattavat päälleen, satelevat käsivarsille, olalle, syliin pitkähkön käärön päälle ja koteutuvat harmaan vaipan poimuihin. Hiljaa, aivan hiljaa ne siihen laskeutuvat, kartellen, varoen, ettei käärössä nukkuja heräisi. Kantaja ravistaa tungettelijat maahan.

Ne tulevat uudestaan, yhä rohkeammin, yltyvät, yhtyvät tuuleen, joka puitten latvoissa laulaa ja viskoo lunta kulkijanaiselle vasten kasvoja. Hän painaa päänsä alas, etsii suojaa vaipoista, astuu vuoroon nopeaan, vuoroon vitkaan. Toisinaan hoipahtaa hoikka olento ladulta syrjään ja jalka kompastelee. Eteenpäin, aina vaan eteenpäin.

Ajatukset ne tulevat kuin lumihitaleet hiljaa, kiertoteitä, kyselevät, piinaavat, uhkaavat. Muistot kerääntyvät kintereille, ilkkuvat ja haukkuvat. Lopulta ne tuulella ulvovat, inuvat ahnaasti kuin pedot. Mitä ne ajatukset ilkkuvat ja ahnaina ulvovat?

Poika hänen sylissänsä nukkuu.

— Jospa saisikin nukkua, on niin väsynyt. Ei, silloin ne vainoojat vievät pojan!

Metsä harvenee, tie puikahtaa veräjältä aukealle. Tuuli karkaa repimään vaippoja ja hakkaa jäiset hameet sääriin. Kulkijanaisen taistelee tuulen kanssa, kietoo ja kietoo harmaita vaippoja käärönsä ja katsoo hätäntyneenä ympärilleen.

Nyt nauraa.

— Mikä nauroi?

— Hah, hah, haa! — Kulkijanaisen uupuneena vaipuu puunjuurelle, käärii ja käärii, kätkee lasta ja torjuu — — —.

— Anna tänne, sinä kulkijaäiti, anna pois poikasi! — Se oli myrskyraivotar, piiskoi valkoisin hapsin kulkijaäitiä.

— Sinä kurja kulkijaäiti, minun on poikasi, minun! Myrskyraivotar ryöstää pojan, kietoo valkohapsiinsa ja kiidättää. Äiti tavottaa, juoksee, näännytty tielle, juoksee uudestaan tavottaen ilkkuvaa raivotarta, ja joutuu kaupunkiin, missä tuhannet valot tuikkivat.

Sairaalassa hän huutaa myötänsä myrskyraivottarelle: — Anna pois, sinä siivellinen peto! Kuuletko piiskuritukka, päästä kynsistäsi, muuten sinut kuristan!—

Valkoinen lepo käärii hänet hohtaviin vaatteisiin ja antaa ikuisen rauhan.

Veronika kätki kasvot käsiinsä ja nyyhki: Kulkijanaisen oli sinun oma äitisi. — Hän itki raskaan sydämensä kevyeksi Mooseksen sylissä.

TAISTELUA.

Mooseksen piti mennä jatkamaan lukujansa, mutta Veronika jäi kotiin. Hän kirjoitti Almalle aikovansa ryhtyä työhönsä Hallimajassa. — Täällä on niin huutavaa hätää ja törkeätä kurjuutta, ettei omatuntoni salli minun seurata omia mielitekojani, — kirjoitti hän.

Härmälän tati oli nyt Veronikan hyvä ystävä ja Veronika hänen "sielunsa virkistys", niinkuin Esa sanoi. Vielä kolmaskin oli heidän liitossaan. Se oli Kruunu-Anna.

Kruunu-Anna oli kookas, vanhahko nainen, puhtaassa, lämpöisessä puvussa. Ruskeista silmistä loisti eloisuutta ja leveistä kämmenistä näki, että niillä oli tartuttu kiinni. Järeissä kasvoissa oli älyn ja päättäväisyyden ilme.

— Nyt on Ruhalan Irja raasukin päässyt maahan, — kertoi hän Härmälässä tädille ja Veronikalle. — Se Ruhala, jumalaton, vei lapsen yleiseen, avonaiseen hautaan, jätti sinne eikä antanut vaimonsakaan mennä sunnuntaina papin kanssa sitä siunaamaan. Vieraat ihmiset saivat papille tehdä tiliä, missä Irjan kirstu oli. Onkos tää nyt enää!

— Hän ei usko Jumalaan eikä tahdo teeskennellä, — sanoi Veronika.

— Antaisi sitte vaimonsa mennä eikä estäisi.

— Kiihkeät ihmiset ovat suvaitsemattomia.

— Neitikin vielä puolustelee niitä. Tää lakkokin oli vielä tullakseen; ei saa enää penniä irti mistään noitten raukkojen hoitoon. Onkos niillä kellään säästöjä, vaikka kopeasti sanotaan, ettei työhön. Nälkää, pelkkää nälkää ja alastomuutta. Nuo jumalattomat vielä juovat ja pyllyilevät mäillä ja teillä ja räyhäävät kotonansa, vaikka kuolema seisoi joka sängyn päässä.

— Onko mitään erityistä tapahtunut? — kysyi Veronika levottomasti.

— On kuollut kolme lasta kurkkumätään, ja tulirokkoa on liikkeellä. Sunnuntaina oli vaan kaksi haudassa, ensi sunnuntaina on kymmenen vähintäin ja seuraavana kaksikymmentä, ellei apua tule jo tänään, huomenna, aivan heti.

— Täytyy saada apua! — huudahti Veronika tuskin malttaen kuulla loppuun. — Sanokaa, mistä nuo taudit niin äkkiä — — —.

— Kysykää sitä. Kun ei ihmisillä ole ton vertaa — Kruunu-Anna mittasi puoli kynttään — lähimmäisen rakkautta. Tehdään niinkuin Karéni teki. Sinne tuli vieras akka lapsi käsivarrella, pyysi suojaa ja apua, ei jaksanut kauemmaksi. Palvelijat kysyivät Karénilta, minne akka oli vietävä. — Heittäkää ulos! — huusi Karéni. Mutta eihän Miina, vanha ihminen, sellaiseen suostunut. Ukko talutti itse vaimon lapsineen mäelle. Se raukka rukoili: — Älkää jumalan tähden, olemmehan me veljiä ja sisaria Jeesuksessa Kristuksessa ja edesvastuussa toinen toisistamme. — Siihen se raukka olisi pihaan kuollut kovassa kuumeessa, mutta tallimies otti huoneeseensa ja minä häntä hoidin. Se muijaraasu oli tartuttanut lapsensa. Se kuoli ja kaksi muuta lasta. Manun vaimo kuuluu tänä aamuna sairastuneen.

— Jaa, jaa. — Veronika lähti kotiin kiihoittuneena. — Nyt minun täytyy puhua, en saa, enkä voi enää vaieta! — päätti hän itseksensä.

Tiellä hän tapasi Melun, Rolfin ja Oran, nyökkäsi heille hajamielisesti. Heidän iloinen naurunsa ja vilkas, äänekäs puhelunsa suututti häntä. Hän melkein vihasi heitä tuon huolettomuuden vuoksi. Sydän löi rajusti; oli mahdoton ajatella tynesti, punnita sanoja, olla viisas ja varovainen.

— Mamma, kuinka pappa jaksaa? — kysyi hän ruokasalissa.

— Hän on ollut virkeämpi entistään. — Äiti huomasi Veronikan levottomuuden ja lisäsi: — Hän tahtoo levätä ehtoöpäivän.

Iltapäivän tunnit olivat pitkät, ja Veronika alkoi rakentaa suunnitelmia. Hänellä oli jo sairastupa valmiina, Kruunu-Annan tytär Helmi sen hoitajana ja pappilan Heikki lääkärinä. Lastenhoitajakin oli selvillä. Kutomakoulusta he jo Helyn kanssa olivat päättäneet. Aika unohtui ja ilta oli käsissä, kun suunnitelmat olivat huipussaan. Silloin tuli korkea seinä eteen: — Mitä sanoo pappa?

Isä oli illallisella hilpeällä mielellä, ja se rauhoitti Veronikaa.

— Me olemme ajatelleet nyt laittaa tänne. Helyn kanssa kutomakoulun.

— Se nyt ei olisi hullumpaa, — sanoi Marck. — Mutta se työväen yllyttäminen ja sen kanssa seurusteleminen teidän pitää heittää. Te ette ymmärrä hölynpölyä siitä, kuinka korkeita palkkoja voidaan maksaa. Meidän pölkkypäitä työmiehiä ei voi saada kunnollisiksi ammatissaan.

— Luuleeko pappa, että Suomen kansa on huonolahjaisempaa kuin muut kansat? — Veronika tunsi sydämensä rauhattomaksi.

— Luulen.

— Eiköhän siihen ole syynä se, ettei sen älyä ole viljelty — — —.

— Sinä puhut asioista, joita et ymmärrä. Suomalainen työmies, olkoon ammatiltaan mikä tahansa, on ammatissaan yhtä typerä viidenkymmenen vanhana kuin oli kolmenkymmenen. Eikö hän sillä ajalla ole ennättänyt viljellä älyään?

— Hän on elänyt sumussa nuo vuodet, ei ole viljellyt älyään, on lapsesta saakka ollut sitä viljelemättä, — huudahti Veronika.

— Sellaisille sumusankareille ei voi maksaa suurempia palkkoja kuin nyt maksetaan.

— Voi, pappa, minä en tosiaan ymmärrä, kuinka suuria palkkoja heille voidaan maksaa, mutta heidän elämästään näen, että heidän pitää saada suurempia palkkoja. Ajatelkaa, pappa, leskeä, joka koko päivän tekee voimiensa takaa työtä, aina huoli mielessä, että työ kelpaisi ja hän saisi pitää paikkansa, niukan tulonsa. Ja tällä työllään hän ei voi ansaita muuta kuin huonon, kurjan asunnon, niukan leivän, räsyiset vaatteet. Hänen lapsensa kuolevat onnettomuuteen, hoidon puutteesta, villiintyvät ja kasvavat roistoiksi. Ja kuitenkin hän on antanut kaikkensa, ihan kaikkensa. Tämä on julmaa ihmisen kohtelemista, se on hänen sielunsa ja ruumiinsa tappamista. Minä en voisi enkä tahtoisi hetkeäkään elää, jos noin tylästi työnnettäisiin ulkopuolelle ihmisyyden rajoja. Jos kaikki eläisimme niin, tai jos olisi todistettu, ettemme voi elää muulla tavalla, silloin vielä voisi mukaantua, mutta nyt ärsyttää häntä ja hänen laisiaan joka askeleella parempi elämä. He ojentavat kätensä sitä tavottamaan, heidän sielunsa janoo sitä. Tyly oikeus nauraa heille pilkallisesti ja katkaisee käden, joka ojentui anastamaan sitä, mikä ei hänelle kuulunut. Sanokaa, pappa, eikö tämä ole orjuutta, julminta orjuutta!

— Sinusta on tullut oivallinen maailmanparantaja!

— Voi pappa kulta, etkö sinä usko? Uskotko kun kerron, että tämä leski on sinun työssäsi, ja minä olen sulkenut hänen palaneen lapsensa silmät ja nähnyt hänen poikansa, joka uhkasi puukolla tappaa itsensä ja siskonsa, jos äiti vielä kytkisi hänet päiväkaudeksi heidän kanssaan huoneeseen?

— Työnjohtaja on taas, kuulen ma, vastoin kieltoa ottanut sellaisen naisen työhön, jolla on lapsia.

— Mitä, ellei tätä naista olisi otettu työhön? Sehän on siunattu asia, että hän saa työtä, voi elättää perhettään. Kerronpa vielä kuinka käy, kun ei heille anneta työtä. Tänne on tullut kulkurinainen lapsi käsivarrella, uupunut sairaana Karénin tallimiehen asuntoon, tuonut kurkkumädän, johon kolme lasta on kuollut. Sunnuntaiksi, sanoo Kruunu-Anna, voi kuolleita olla kymmenen, seuraavaksi kaksikymmentä, ellei apua pian saada, aivan heti. Tulirokko on tullut kaiketi samalla tavalla ja leviää kuin kulovalkea.

— Sinulle on uskoteltu — — —.

— Ei, ei, pappa, mene itse katsomaan ja kuulemaan, ota selvä heidän elämästään!

— Sinä olet tosiaankin vaateliias, ikäänkuin en minä tietäisi — — Et puhuisi näin, ellet olisi nainen!

Veronika kalpeni, nousi pöydästä ja heitti päätään.

— Miksi pappa aina puhuu naisesta halveksivalla päätöksellä ja alentavalla ritarillisuudella. Ellen olisi nainen, en voisi tuntea niinkuin nyt tunnen, en uskaltaisi sanoa, mitä nyt sanon. Sinä et koskaan jalallasi astu heidän asuntoonsa, näet heissä vaan koneita, välikappaleita. He kuolevat nytkin tauteihinsa. Sinun oma tyttäresi puhuu heidän puolestansa, mutta ei, hän on vaan nainen, hänkin al-arvoinen! Kuka on se korkea olento, mikä se absoluuttinen oikeus ja järki, johon pitää vedota, jotta sitä kuultaisiin, ymmärrettäisiin ja uskottaisiin?

— Veronika, varo sanojasi, ja muista, kelle puhut! — huusi Marck tulistuneena.

— Minä muistan sen liiankin hyvin ja itken heidän ja sinun vuoksesi. He kuolevat nälkään ja tauteihin; etkö sinä näe, etkö sinä usko!

— Riittää —! — Marck heitti tuolin kolisten paikoilleen. Äiti torjui käsillään Veronikan sanoja.

— Ole vaiti, sinä onneton, etkö näe, että tapat hänet, — huusi hän osottaen miestään. Veronika nosti itkuiset silmänsä ja katsoi isänsä harmaita kurttuksia kasvoja.

— Oi, pappa, pappa, Jumalan tähden, anna minulle anteeksi! Teenkö sinulle kipeää? — Hän nyyhki isänsä rinnalla kuin tuskaansa nääntyvä lapsi. Isä silitteli hänen päätään ja kasvoilla muuttui ilme lempeäksi, ja hätäisellä äänellä hän lohdutteli:

— Älä itke, tyttöseni, sinä olet rajua ja tulinen kuin minäkin. Katsotaan, katsotaan. Älä itke. Minä en jaksa nähdä kyynelitä. No, no, älä vaan itke!

Myrsky oli asettunut ja ukonpilvet lauenneet, mutta uhkaava synkkyys painosti yhä.

* * * * *

Aamulla herätessä palasi illallinen kiista elävänä mieleen ja ahdistava tunto siitä, ettei ehkä mitään ollut voitettu.

— Enkö voi mitään, en mitään? — hän kysyi itseltään. — Minä menen itse heitä hoitamaan, tänä päivänä menen, ellei pappa anna heille lääkäriä ja hoitajia. — Hän oli juuri pukeutunut, kun äiti tuli huoneeseen.

— Pappa kutsuu sinua.

— Heti tulen, mamma!

— Oletko nyt tyytyväinen? Olen saanut aikaan osittaisen sovinnon työväen kanssa. Toiset alkavat työn entisillä ehdoilla, toiset pysyvät vaatimuksissaan. Sinä saat mielesi mukaan järjestää sairaitten hoitamisen. Olen puhunut heille siitäkin. Tuolla konttorihuoneessa odottavat miehet sinua, — sanoi Marck.

— Minuako?

— Niin, niin. Nyt saat tahtosi. Minä annan sinulle vapaat kädet.

— Jumalan kiitos! Sinä olet aina suuremmoinen, pappa. — Veronika hypähti ja syleili isäänsä rajusti.

— Ole varovainen, tyttöseni, varovainen, varovainen! — Ne sanat kaikuivat Veronikan korvissa, kun hän jätti isänsä ja meni valkean salin poikki, sitte isänsä huoneen läpi konttorihuoneeseen, missä miehet odottivat.

Samat kulmikkaat, luisevat kasvot ja ahnaat silmät, jotka olivat piirittäneet hänet Härmälän edessä, ympäröivät häntä nytkin. Kysyvinä ja outoina he siinä seisoivat, toiset pilkallisesti hymyillen, toiset epäilevästi mutisten.

— Mitä sairashuonetta me täällä tarvitsemme! Ei rutto rupee eikä tauti tartu...

— Niin, patruuna uskoo, että sairaus menee pois sairashuoneilla. Me nyt tuota...

— Ei ne sellaiset auta, emmekä me anna lapsiamme niihin rääkättäviksi.

Veronikan valoinen mieli ei vielääkään tajunnut, että vastustettiin hänen kiihkeästi toivomaansa parannusta.

— Niin, neiti, me emme huoli sairashuoneesta! — huusi eräs mies, joka näki Veronikan hämmästyksen. Nyt vasta Veronika heräsi, tajusi koko vaaran.

— Oletteko kuulleet, kuinka Karénin tallimiehen lapset saivat kurkkumädän ja kuolivat?

— Olemme.

— Ettekö vielääkään usko, että tauti tarttuu?

— He, he, ei!

— Ensi sunnuntaina on haudassa ainakin kymmenen lasta ja seuraavana kaksikymmentä. Ne ovat teidän omia lapsianne!

— Kuolevat ne sairaalassakin.

— Kuolevat, ehkä parantuvat, mutta he eivät siellä levitä tautia toisiin.

Miehet katsoivat toisiinsa.

— Kun tietäisi, mikä siinä myrkyssä tarttuu?

Veronika mietti — Tahdotteko tietää sen?

— Kyllähän se olisi tiedettävä.

— Ensi sunnuntaiksi toimitetaan siitä selonteko. Ehkä sopii työväen talolla?

— Sopiihan se.

- Mutta sairashuone?
- Maksaako se mitään.
- Tehtailija, isäni, maksaa kaikki.
- Ottaako neiti sen sitte hommakseen?
- Otan, mutta määrätkää tekin joku joukostanne.
- Sehän se Härmälän maisteri lienee paras apulainen.
- Niin, ja Kruunu-Anna on niissä askareissa kulkenut.

Miehet lähenivät ovea ja pujahtivat ulos toinen toisensa jälkeen.

- No? — sanoi isä, kun Veronika tuli takaisin.
- Ei se ollutkaan niin yksinkertaista, kuin minä luulin.

* * * * *

Hallimajan isäntä luovutti pienen kesävieraitten huvilan rannalta sairastuvaksi, ja sen laittoivat kuntoon Veronika ja Hely, pitivät ompelutalkoita, taivuttivat vastahakoiset vaimot kahvilla ja vehnäsillä. Näin saatiin pian kaikki vaaralliset sairaut hoitoon. Manun vaimo yksin jäi kotiin, sillä Manu oli uhannut tappa sen, joka uskaltaisi tulla häntä hakemaan.

Manda oli taas päässyt "kodin" lattiaita pesemään ja siitä hänen suunsa venyi kaikkein leveimpään hymyyn. Hän oli heti Jooseppinsa unohtanut ja säälistä rakastunut Pitkään. Pitkä oli uskollinen kuin kulta sekä rakkaudessa että poliisin toimessa, vaikei häntä kukaan totellut eikä kavahtanut.

— Mitenkä Manda viihtyy sairaalan lattioilla? kysyi Veronika Kruunu-Annalta Härmälässä.

— Kyllähän sen hevosenpuolikkaan kelpaa. On se ollut koko lailla siistikin, mutta eilen sitä vanha perisynti riivasi. Olin juuri laittanut sille lautasen ja veitset pöytään, mutta niitäkös se käytti, kuori perunat sormillaan, heitteli kuoret nurkkaan, roiski samaa tietä sillin päät ja hännät. Satuini juuri tulemaan keittiöön, kun Manda oikein nautti vapaasta aterioimisestaan. — Mitäs Manda nyt? — Ei nyt pidä suuttua, kyllähän ne korjaan. — Osasi hevosenpuolikas hävetä.

Veronika nauroi makeasti, ja Kruunu-Anna yltyi kertomaan. — Näkisipä neiti niitten sairaitten puhtautta. Hanna, joka otettiin sinne kuolevan Vanninsa kanssa, voivottelee: — Voi, voi mitäs täällä saa muuta kun pelkkää kylmää ja laihaa ilmaa ja sitä tyhjää puhtautta. Siunakkoon, kun sisälmyksiäni hiukasee. Ei taila enää olla sylen tippaakaan suussani. — Samassa se hylky lossahutti lattialle aika syljen. — Voi, voi, olihan siellä. Mistä se nyt sinne?

— Mistä nyt saamme Vannille arkun? Ruhalan emäntä ei ole Irjan kuoleman jälkeen kyennyt työhön, — sanoi Veronika.

- Pannaan Homperi tekemään, — ehdotti Melu.
- Kai niitä puita aina saa, mutta kuka ne säälii ja koristaa?
- Kaikille näille vielä koristettaisiin! — huudahti Melu.
- Tahtoisitko itseäsi haudattavan kuin koiraa? sanoi täti.
- Hoo, en minä olekaan Hannan Vanni!

* * * * *

Kevättalvi mateli hiljaa ja uhkaavana Hallimajassa. Hökkeleissä istui lutoposkinen puute pöydän takana, tuijotti isää ja äitiä verisillä silmillään ja säästeli viimeisiä paloja lapsille nälkäisen ärtyisällä tuskalla.

Marck oli ottanut tehtaaseen vierasta työväkeä ja tyytymättömät lakkolaiset vainosivat heitä, pieksivät toisinaan pimeän aikana, heittelivät kivillä ja estivät työhön menemästä. Vainon alaiset vetosivat isäntäänsä, ja Marck tuotti poliiseja läheisestä kaupungista järjestystä valvomaan.

Ruhala, joka oli sahuri, ja lämmittäjä Onni Hannula sekä väliaikaisesti rakennustoissa ollut Manu

olivat tyytymättömien kiivaimpia yllyttäjiä. Työväen salaiset, suljetut kokoukset tähtäsivät nyt kaikki Marckia, ja miesten viha kyti poliisien tuottamisesta ja sivullisen väen käyttämisestä.

Joka päivä kävi Veronika Kruunu-Annalla antamassa rahaa ja uusia määräyksiä.

— Kävin tänään Ruhalassa, — sanoi Anna. — Se emäntä rukka on ihan kuin sekaisin siitä, ettei mennyt Irjaa saattamaan, tuijottaa aina vaan kirstuihin ja sanoo näkevänsä Irjan niissä ja Irja kutsuu häntä aina saattamaan.

— Hänen pitäisi päästä kotoa pois lepäämään. Minne me hänet veisimme?

— Vaikka tulisi tänne minun luokseni.

Veronika meni kutomakoululta Helyn kanssa Ruhalan emäntää katsomaan. Siellä oli siivotonta ja köyhää, niinkuin on nääntyneen vaimon kodissa. Itse hän makasi vuoteessa ja lapset leikkivät törkyisellä laattialla. Ruhala istui uunin vieressä perunoita paistaen. Kruunu-Anna tuli heti tyttöjen jäljestä, ja yhdessä he tahtoivat taivuttaa Ruhalaa lähettämään emäntänsä Annan luo.

— Nyt minä vien tämän teidän emännän meille lepäämään, — sanoi Kruunu-Anna.

Ruhala hymähti kylmästi ja katsoi vieraisiin tiukasti.

— Ei ole ennenkään oltu säätyläisten armoilla.

Kruunu-Annin silmät iskivät tulta, ja järeät kasvot värähtivät. — Tiedättekös, Ruhala, missä minä tänä aamuna olin. Olin Manun vaimovainaa hoivaamassa. Täytyihän sen maailman hyllyn lopultakin tulla minua hakemaan. Ja millaista siellä oli? Voi, ei luulisi ihmismajassa — — — Ovi piti jättää auki en voinut muuten, olla, ja olenhan minä sentään tottunut jos johonkin. Se muijaparka vasta oli laiha. Luut kelluivat koossa kuin lankaan pujotettuina, ja nahka oli kuin homehtunut vanha vaate. Pelkällä lautapohjalla, haisevissa rääsyissä se raukka makasi. Voi, voi, että ihmisen, jolla on sielu, pitää sillä tavalla loppuman, kun ympärillä on muitakin ihmisiä. Ja niin hyvä ihminen!

— Mitä Manu sanoi? — kysyi Hely.

— Manu? Manu pelkää ruumista, hongottaa pitkin maailmaa. Vai saisi siltä sanaa suusta, kun pahat työt häntä itseään lyövät. Ja sen nyt jokainen Hallimajassa tietää, että Manu piinasi vaimonsa kuoliaaksi ja ajoi hyvät ihmiset pois hänen luotaan. — Kruunu-Anna katsoi tiukasti Ruhalaan.

— Missä Manun lapset ovat? — kysyi Ruhalan vaimo raukeasti.

— Aikojahan minä ne vein Mäki-Maijalle salaa Manulta, eikä se hylky uskaltanut...

— Kyllä meidän Anna saa levätä kotona! — sanoi Ruhala painavasti, nousten seisaalleen. Hän oli kookas, roteva mies, kasvot neliömäiset kuin kirveellä veistetyt ja poskista hiukan ontoiksi lohkaistut ja silmät tuimat.

Tulijat nousivat lähteäkseen, ja Ruhalan katse iski Veronikaan.

— Minä olen huomannut, että patruunan neidillä on täällä Hallimajassa yhtä ja toista hommaa, mutta sen minä sanon, ettei tämä vanha yhteiskuntarämä paikaten parane!

— Väsynyt, väsynyt! — valitti emäntä sängyssä. Ruhala hiukan värähti, mutta ilkkuva katkeruus ei silmästä sammunut.

Veronika hymähti. — Olisimme ihmisinä tahtoneet auttaa ihmistä, emme säätyläisinä.

— Kukahan niistä Ruhalan kielloista välittää! Emäntä tulee ja sillä hyvä. — Kruunu-Anna auttoi emäntää istumaan.

Ruhala astui uhkaavasti pari askelta, mutta hänen vaimonsa sekava, hurjistunut katse ja kimakka huuto pidätti hänet.

— Irja! Irja! Muista!

Ruhala vaipui istumaan pää käsien nojassa muurin viereen. Perunat pannussa käristyivät ja huoneessa hajusi ellottava rasva.

Veronika ja Hely poistuivat alakuloisina ja Kruunu-Anna vei sairaan luokseen.

* * * * *

Emäntä parani hyvin hitaasti, ja Kruunu-Anna alkoi kyllästyä.

— Voi, hyvä neiti, niin tämä auttaminen on kuin seulalla vettä kantaisi. Heidän kotinsa ovat niin siivottomat ja tautia, tautia...

— Minä tiedän, — huudahti Veronika. — Me paperoimme ja maalaamme joka mökin!

— Saisimme paperoita joka vuosi, — murahti Kruunu-Anna.

— Entäs sitte?

— Neiti puhuu leikkiä.

— En ollenkaan. Aloitetaan heti. Tämä on niin perin turhaa, mutta me voimme sen tehdä. Ilmaa, valoa ja vettä heidän pitäisi saada! Se, se jotakin olisi!

— Jumala teitä siunatkoon. Aletaan vaan. Kyllä minun vanha raatoni kestää.

— Ettehän te voi maalariksi ruveta.

— Eikös neiti tiedä, että minulla on toinenkin arvonimi paitsi Kruunu-Anna. Sanovat minua "akkamaalariksi". Katsokaa tätä asuntoani. Itse olen joka sormenlevyn maalannut.

Veronika katsoi ympärilleen. Lattia kiilsi lujassa, ruskeassa värissä. Pöydän, rahien, tuolien ja akkunain puna oli nähnyt monet vuodet ja syöpynyt puun sisään. Tiilestä tehty muuri oli vedetty kellertävällä öljy värillä. Huoneessa oli Kruunu-Annin oma puhtauden ja järjestyksen leima, järeä, mutta turvallinen ja lämmin. — Täällä viihtyy aina hyvin, ei raaskisi mennä pois. Tuo on varmaan teidän aateliskilpenne, — sanoi Veronika osottaen kultakruunua nurkkahyllyllä.

— Onhan se, mitä on. Tällaista ei enää näe. — Anna silitteli metallipapereilla koristettua kruunua, joka helisi ja välkkyi monenmoisissa väreissä. — Tämä on minun muorilleni tehty. Äitini ja minä olemme sama kruunu päässä vihityt. Minä olen sitä lainannut ennen muinoin morsiamille ja siitähän ne sen nimen ovat antaneet. — Kruunu pantiin kunniapaikalleen nurkkahyllylle.

HELSINGISSÄ.

Mooses tuli Helsingistä kotona käymään ja aikoi mennä Heikin ja Esan kanssa työväen talolle, jossa piti luennoittaman tarttuvista taudeista, mutta työväki oli joutunut asiasta kiistaan, eikä luennosta tullut mitään, vaikka kuvernöörin lupa oli saatu. Vielä samana päivänä sai Mooses tiedon Helsingistä, että hänet oli ilmiannettu yllätyksestä ja jottei "kodille" tulisi rettelöitä, neuvottiin häntä heti eroamaan sen kirjastonhoitajan toimesta.

— Näin se leikki alkaa, — sanoi Esa. — Ei muuta kuin pussi selkään ja värvinkii, siin' on leipä kuin särvinkii.

Mooses käveli kiivaasti lattialla, huitoi käsillään ja mutisi ääneen: — Minua tukehuttaa se, mikä nyt on tulossa. Eivät he lakkaa vainoamasta ennenkuin saavat minut maasta pois tai linnaan!

Toiset olivat poistuneet Mooseksen huoneesta ja jättäneet hänet Veronikan kanssa kahden.

Veronika kiersi kätensä hänen kaulaansa. — Eihän sinun koskaan tarvitse olla yksin. Meidän pyhättömme ulottuu kaikkialle ja sen kirkon huippu on niin korkealla, ettei mikään tässä maailmassa voi meitä siellä häiritä.

He unohtivat maanpaot, vankeudet ja pakkovallat eläen hetkisen toinen toisilleen.

— Minä lähden huomenna takaisin Helsinkiin, — sanoi Mooses illallisella tädille ja Melulle.

— Minä tulen mukaan! — huudahti Melu vilkkaasti.

— Nyt on huonot ajat, — yritti täti estellä.

— Sen kyllä tiedän. Te ette kumpikaan välitä, vaikka paita päältänne menisi, kunhan nuo tehtaan

rotat vain elävät. Nyt olemme kauniisti kiikissä, mutta heidän tähtensä minä en ole kotona, en vaikka! Täti saa hankkia rahaa vaikka silmästään. Taikka minä menen lainaamaan.

— Kukahan sinulle uskoisi? — sanoi täti.

— Kun lupaan hankkia itselleni rikkaan miehen, niin uskovat.

— Älä aina hulluttele. Et sinä Helsinkiin pääse, ellet tahdo siellä mitään oppia.

— Tahdonhan minä oppia, nähdä teatterit, käydä konserteissa, tanssiaisissa, tuntee ihmisiä, juoda elämää!

— Sen ohella voit muutakin oppia, sanoi Mooses.

— Voin oppia olemaan nainen, viljelemään kauneutta, pukeutumaan, puhumaan, seurustelemaan, arvostelemaan ja kietomaan sen tulevan mieheni noin, noin sormeni ympärille.

— Miehet vaativat nyt jo vakavampaa, ei se vanha keino tepsii, — sanoi Mooses.

— Uskokoot sitä narrit. — Melu rallatti täydellä äänellä iloista tanssilaulua, ja toisten täytyi hymyillä.

— Antaa pahan saada, ei pahalle mitään voi, — sanoi täti masentuneena. — Mene Helsinkiin, mene!

Sitten tuli kiista rahoista, ja Melu urkki ja saikin selville tädin viidensadan säästön. Nyt ei häntä pidättänyt mikään. Melu sanoi: — Minä menen!

— Tuleeko se Karénin keppulikinttu kanssa? — Täti ei voinut olla pistelemättä, niin häntä kiukutti.

— Ei Karénin keppulikinttu tule, mutta ylioppilas Rolf Karén tulee.

— No, sellainenhan se on, aina silmät kirnapillaan ja jalat housuissa niinkuin määntä kirnussa.

— Ei suinkaan täti tahtois, että hän hameissa kävisi?

— Kulkee se nyt sellainen hameissa tai housuissa, aina se on kuin lankavyhti.

Mooses tahtoi tehdä lopun kinastelusta.

— Minä soitan siis Alma Borgille, että Melu tulee. Ehkä sinä pääset hänen luokseen asumaan.

— Laita vaan, ettei minun tarvitse ruveta maailmaa parantamaan.

* * * * *

Melu seisoi peilin edessä sovitellen punaista silkkiunikkoa korvallensa kellertävään tukkaan, pehmeisiin hiuspyörylöihin. Hän hymyili ja viehkeili itselleen, katseli hoikkaa, hiukan eteenpäin kumartuvaa vartaloaan peilissä. Tummanvihreä samettipuku liittyi vartaloon tiiviisti kuin patsaan ympärille kiedottu vaate solmittuna povelle. Kellertävä harsopilvi ympäröi hohtavan valkoista, pehmeätä kaulaa kuin keltaiset lehdet neitseellisen koivun runkoa.

Ovelle koputettiin.

— Sisään!

Ora astui sisään kumartaen ylen syvään ja pysähtyi matkan päähän arvostelevin silmäyksin mittailien Melua.

— Taideteos. Jos olisin maalari, ikuistaisin teidät kevätmetsän hengettärenä. Syvä havunvihreys, synkän viehkeästi houkutteleva, kellertävät lehdet pään ympärillä ja koivun hohtavuutta, neitseellisyyttä ja kevään ihana, salaperäinen sulo. — Ora astui puhuessaan lähemmäksi, kietoi käsivartensa Melun olalle.

Melu seisoi kuin patsas liikauttamatta nojaten peiliin takanaan ja siristi katseensa intohimoiseksi viivaksi. Nuori mies horjahti häntä kohti, kohotti toista kättään. Silloin Melu vavahti, katsoi hänen ivallisesti nauraen.

— Demooni! — puristi Ora vihamielisesti hampaittensa välistä.

— Ehkä, olen sen lainannut teiltä. — Melu nauroi.

Komean samettipuvun päälle vedettiin ohut, kulunut nuttu. Vastakohta oli liian räikeä. Runollisuus

katosi, ja hytistelevä sievistelijä istui reessä.

Ylioppilastalon salissa vallitsi juhlallinen hiljaisuus ja tummat värit. Rolf tuli heitä vastaan ovella ja yhteen he asettuivat istumaan. Melun tulipunainen unikukka herätti huomiota.

Mooses istui heidän lähellään.

— Antakaa minulle tuo kukka korvanne juuresta, — kuuli Mooses Oran sanovan.

— Vaivaavatko teitä ihmisten silmät? — kysyi Melu.

— Täällä rakastetaan tummia värejä; maassa on suru.

— Minä suren punaisella unikukalla. —

— Keinotekoisella. Teille sopisi sitäpaitsi paremmin pihlajanmarjat.

— Hyi, olette runoilija ja kehoitatte koristamaan syötävällä.

— Liian kirpeliä syötäväksi.

Melu kääntyi puoleksi selin Oraan ja puhui Rolfin kanssa.

— Täällä on kuolettavan ikävää. Minä tahtoisin tanssia.

— Hei, sitä ette tarvitse kahdesti pyytää, tunnin päästä vien teitä ensimmäistä valssia, — huudahti Rolf vallattomasti.

Mooses tiesi Melun kertomuksista Rolfin tanssiaisten merkitsevän samppanjakestiä ja rohkeata leikkiä aamuun asti ravintolan sivuhuoneissa.

— Nyt minä hengitän jälleen, — sanoi Melu. Ora hyräili hiljaa, intohimoisesti Melun korvaan:

Mun vereni syttyy ja sieluni juo,
Juo viinin ja lemmen tulta...

Mooses valvoi aamuyöhön juhlasta tultuaan ja kuuli Melun ja hänen saattajainsa äänet portaissa. Ora hyräili ja puhui hiukan sammaltaen: — Herranen aika, vai menisi nykyajan ihminen naimisiin! Se olisi he-helvetti; rakkaus on helvetti nykyajan ihmiselle.

— Teidän rakkautenne ehkä, — sanoi Melu.

— Meidänkö?

— Niin, niin teidän!

Ora hyräili, ja Rolf yhtyi häneen.

— Eläköön!

— Mikä sitte?

— Te, te ihana neito. Hurraa!

Pojat nostivat Melun portaiden johteelle ja hänen täytyi pitää heitä käsin kaulasta, ellei tahtonut syöstä alas. Rolf työnsi Oran syrjään ja kantoi Melun sylissään portaita ylös.

Mooses avasi oven Melulle ja näki eteisen himmeässä valossa hänen kasvojensa velton ilmeen.

— Hyvää yötä, Mooses, älä ole pahoillasi, vaikka tulen näin myöhään.
Usko pois, minun täytyy saada elää, elää. Sitte myöhemmin...

— Alma lähti matkalle ja käski meitä hankkimaan sinulle toisen asunnon.

— Voi, se on totta. Minä unohdin. Hän puhui siitä jo aikoja sitte.
Mihin minä nyt menen?

— Hallimajaan.

— Ei, ei, viikon, kahden tai kolmen päästä, ei nyt.

— Tädillä ei ole rahaa lähettää sinulle.

— Voi, ne kurjat rahat! Niin, onhan se pahasti, että olen ottanut sinunkin rahasi, Mooses rukka, ainoat rahasi.

— Älä puhu niistä!

— Hyvää yötä! Ei, kuulehan, kenties en tapaa sinua huomenna. Jos tuodaan — — — ei, hyvää yötä! Minä muutan huomenna.

— Minne?

— Saamme nähdä.

Seuraavana päivänä tuotiin Melulle lasku. Mooses avasi sen ja säpsähti. Se oli viidensadan markan lasku Melun puvuista.

— Neiti ei ole kotona.

— Niin täällä aina sanotaan, — väitti velkoja, soma, nuori neiti.

Melu ei ollut ilmoittanut, missä asui.

— Eihän tässä ole järkeä. Miksi sinä lymyilet? — sanoi Mooses, kun tapasi Melun kadulla.

— En saa rauhaa laskuilta enkä tahdo pakottaa sinua peliini.

— Kuinka paljon sinulla niitä on?

— Mistä minä tietäisin?

— Oletko kirjoittanut tädille?

— Kaikkea vielä!

— Minä hankin sinulle rahaa.

— Voi, hyvä Mooses, voitko sinä?

— Mutta silloin sinun pitää mennä kotiin.

— Minä näännyn ikävään siellä!

— Tule kolmen päivän päästä. Silloin luulen voivani antaa sinulle seitsemän sataa.

Melu riensi kevyin askelin kaupungille.

* * * * *

Mooses sai kotiin tultuaan kirjeen Veronikalta ja unohti kaikki harminsa.

Hallimajassa.

Rakas ystävä!

Miten sinun nyt lienee siellä? Luet, luet aina vaan ja valmistut pian. Olen ylpeä sinusta. Eivät ehätä meitä. Se musta, suurikitainen peto lojuu kypäliään nuollen ja siristää silmiään. Me pelkäämme joka kerta, kun se pahaa ennustavalla tavalla häntäänsä heiluttaa. Ehkä se paneutuu maata, painaa päänsä kypälien väliin ja me saamme rauhassa viettää onnenjuhlaamme.

Kansanopiston seinät kohoavat. Ja kesällä, oi, kesällä on meillä — — — en uskalla sanoa sitä. Vereni pulppuaa rajusti. Silloin olisimme omat herramme ja sinä kantaisit minut omin käsivarsin kansan rakentamaan linnaan. Kuninkaallisempaa ei voisi toivoa!

Sinä opettaisit, voittaisit sydämet ja minä kutoa kalskuttaisin. Ajattele, se voi toteutua, piankin. Niin, ja nyt täällä? Minä lietson kaikin voimin. Sairaala on tehnyt työnsä vastoin heidän tahtoaan. Kurkkumätä ja tulirokko ovat voitettut. Mökkilöitä puhdistetaan ja pappa rakennuttaa uusia, laajempia pikkukoteja väelle. Ruhalan emäntä paranee. Uusin ajatukseni on laittaa lastenhoitola. Täällä täytyy, täytyy elämän parantua! Ei saa olla kurjuutta eikä sairautta. Jospa he vaan itse oikein haluaisivat parempaa, mutta he nukkuvat, ovat tyrmistyneet tai katkeroittuneet, manaavat ja vihaavat silloin, kuin heidän pitäisi tarttua kiinni elämänsä purteen ja laulaen auttaa se väljemmille vesille.

Kuule, lähettini tuo sinulle suuren mytyn. Arvaa, mitä siinä on! Vaatteet sinulle. Merkilliset vaatteet. Olen ne omin käsin kutonut ja Hallimajan hoviräätäli on vanhan pukusi mukaan neulonut ne oikein kiinalaisella matkimiskyvyllä. Meitä on nyt kuusi morsianta kutomassa ja kaikkien sulhot saavat puvun.

Kunhan meidän kotiamme valmistetaan, tahdon itse tehdä kaikki, kaikki siihen ja sinulle. Vaikka eihän minun pitäisi puhua tästä. Se on niin pyhää, ettei sitä saisi koskettaa muuten kuin onnellisten hetkien yksinäisyydessä.

Suothan anteeksi, että sekaannun asioihisi. Hely tiesi kertoa Melusta yhtä ja toista, mikä kuuluu oudolta. Tarjosin tädille rahoja Melulle lähetettäväksi, mutta täti ei taipunut ottamaan. Te olette liian ylpeitä, sinä ja täti. Kärsitte suotta pulaa. Täti on ihan kuivunut kasaan surusta Melun vuoksi. Sinusta hän ylpeilee ja ihmettelee, mistä olet niin paljon rahaa irti saanut.

Hän pyysi minua kirjoittamaan Melulle ja taivuttamaan häntä kotiin tulemaan, mutta mitä minä osaisin hänelle sanoa? Moraalia hän halveksii, työtä hän pelkää, totuus on katkeraa, säästäväisyys on poroporvarillista, ja minä olen hänen mielestään kuin pelastusarmeijalainen, ikävä maailmanparantaja. Tunnustan joutuvani ymmälle hänet tavatessani ja tyhmistyväni hänelle puhuessani. Kirjoittaa sellaiselle kauneuden ja elämänmakeuden papittarelle, huu, minua värisyttää sitä ajatellakin. Ja kuitenkin pidän Melusta, en vain sinun vuoksesi, sinun kasvinsiskonasi, hänen itsensä vuoksi, suorasta ja itsenäisestä Melusta. Hän ei salaa mitään, ei paheitaankaan, nauttii halusta ilojansa, ei halveksi niitä, ei kärsi ristiriitaa. Jos hän halveksisi itseään, silloin tulisi häntä sääli ja säälin mukana halveksiminen, silloin en enää pitäisi hänestä. Ehkä sinä voit puhua hänelle. Jos hän pitää Rolfista niinkuin luulen, ei tarvitse muuta kuin viitata halveksimisen mahdollisuuteen Rolfin puolelta, silloin hän jättää elämän siellä ja tulee kotiin. Tee se tädin vuoksi. Käy niin kovin sääliksi kuihtuvaa eukkorassua. Hän on puhdasta kultaa, suuri aarre hän on.

Odotan iloisella kaipuulla sankariani kotiin julkisen tutkintosi jälkeen. Tulevaisuus on meidän!

Veronikasi.

Mooses pisti kirjeen hienoon koteloon toisten joukkoon ja kätki tärkeitten papereittensa väliin laatikkoon.

MELUN HÄÄT.

Kevät oli jo voitolla ja kotijärvi oli kauan ollut jäistä vapaana, kun Melu tuli kotiin. Täti alkoi tointua entiselleen ja puhui leveään tapaansa:

— Sellaistahan se on: harakat räkättävät harakoitten kanssa ja sinä olet nyt talven roikkunut Rolfin hännässä. Katso vain, ettei lopulta käy hullusti! — Tuskin hän oli sen sanonut, kun Melu laski kätensä hänen olalleen ja ravisti kuivaa tätiä.

— Täti ei saa koskaan, ei leikilläkään sanoa, että minun kävisi hullusti! — Sitte hän pyörähti ympäri ja riensi itkien huoneeseensa.

Tämän jälkeen täti oli varovampi puhuessaan Rolfista, ja Melu vältti tarttumasta asiaan. Eräänä iltana hän tuli kiihtyneenä kotiin, puristi nyrkkiään ja hoki: — Kuinka hän uskaltaa?

— Kuka nyt uskaltaa? — kysyi täti toisesta huoneesta.

— Kuka muu kuin Rolf! Uskaltaakin sanoa sellaista minulle vasten naamaa, etten minä tulisi olemaan hänen ainoa lemmittynsä, vaikka olenkin muka kaikkein lahjakkain, omituisin, raitis ja kirpelä kuin puolukka. Jos hän rohkenee tulla tänne, niin aja ulos hänet, täti! — Siihen päättyi Melun tarmo. Hän lyyhistyi tuoliinsa ja itki niin, että tädin sydäntä särki.

— Taidat vaan paljon pitää siitä ilkiöstä, — sanoi täti arastellen.

— Pitääkö? Ei täti ymmärrä tällaisia asioita. Rolf on välitön, tunteen ihminen, mutta arvaamaton ja kiduttaa toista aina, aina!

— Pysy erossa hänestä! Se on paras keino.

Melu näytti noudattavan tädin neuvoa ja vältti Karénilaisia. Rouva lähetti sanoja ja tuli lopulta itse hakemaan. Melu ei mennyt. Mutta kun Rolfin kirjeet tulivat, eivät Melun rakentamat muurit seisoenkaan. Hän meni vanhaan sovittuun paikkaan metsätielle.

— Tulihan puolukka, kiitos! — sanoi Rolf.

— Kiitä niitä, joilta olet jotakin saanut, älä minua.

— Jos rupeat juroksi ja kylmäksi, on meidän paras palata maantielle.

— Maantielle! — Melu nauroi. — Maantie on minusta mieluisempi kuin mies, joka tekee sydämensä maantiekseksi.

— Punnitse sanasi! Jumaliste!

— Oletko sinä niitä punninnut?

— Minä olen mies ja minulla on oikeus sanoa ja sinulla pitää olla älyä joko kuunnella tai olla kuulematta.

— Ahaa, minun pitää olla korkea siveyden patsas; tai sinulle parempi, jos olen pikkunen typerä tyttöparka, jota voi polkea kuin nousevaa vihreätä ruohoa jalkaimme alla.

— Sinua ei ole helppo polkea, ei turkanen olekaan!

— Puolukka on sitkeänahkainen. — Melu naurahti sovinnollisesti ja Rolf pujotti kätensä hänen kainaloonsa.

Metsä humisi hiljaa ja Melun katseet seurasivat rattaan kuuroa kapealla tiellä, ja Rolfin silmät lumoutuivat Melun kasvoihin. Niin he kulkivat hetken ääneti toisiinsa vaipuneina.

— Mitä ajattelet, Melu?

— Sinua.

— Mitä minusta?

— En hyvää.

Rolf irroitti äkkiä kätensä; vihainen ja intohimoinen silmäys välähti ja hän puristi Melua syliinsä rajusti. Melu huumaantui, sulki silmänsä, mutta samassa hän ehti tajuihinsa, ponnisti irti ja katsoi mieheen.

— Sinä olet — — — Rolfin kädet irroittuivat — — kuin puolukka houkutteleva, sileä ja korea, tekee mieli puraista. — Katse oli yhä musta ja pyytelevä.

— Ja sitten sylkeä ulos?

— Uh, kuinka sinä olet epähieno, kirpelä ja hapan. Hän tarttui uudestaan Melun käsivarteen.

Melu väitteli, kääntyi kotiinpäin ja oli varuillaan.

— Se on minun ainoa aseeni tällä hetkellä. Sinä olet arvaamaton.

— Sekö sinua suututtaa, se viimeinen juttu — —?

— Älä puhu siitä! — ärjäsi Melu luonnottomalla äänellä ja veti itsensä irti.

— Ahaa, mustasukkainen. No, silloin on, niinkuin pitääkin, sinä sokea pikku puolukka. Jos huolit tai et, ollaan yhtä ja minä otan sinut! — Rolf puristi tytön hennon vartalonsa itseensä, mutta Melu veti hattuneulansa.

— Ellet päästä, isken sinua silmään.

— Villikissa! — Rolf vapisi ja luuhistui häpeästä ja harmista selkärangattomaksi, joutui yhä enemmän Melun lumouksen alaiseksi, seurasi hänen liikkeitään ja vaani hänen katsettaan.

Melu oli kuin kirkastunut, kasvot puhtaassa punassa. Katse loistavana ja ryhti varmana hän oli Rolfin vastakohta, joka nuoruudestaan huolimatta oli hermostunut, veltto, oikkujensa ja halujensa ajelema, piti

minuutensa loukkauksena kaikkea kieltäytymistä, vaati omaa hemmoiteltua nautintoansa varten puhtainta, parasta, hienointa, heitti jälleen luotaan löytämättä mistään tyydytystä.

— Minä olen väsynyt, Melu, sielultani riutunut, kaikki ellottaa
Kuulehan, miksi emme menisi kihloihin?

Melu katsoi mieheen kuin arvoitukseen edessänsä.

— Kihloihin, sinunko kanssasi, jolla on monta yhtä aikaa? — Katseeseen oli tullut tuskaa ja ylevää halveksimista, joka löi Rolfia, sitoi yhä uudestaan ja uudestaan.

— Niin, mutta nyt minä tahdon. Saadaanpa nähdä, kumpi meistä on vahvempi. Huomenna lähetän äitini luoksesi. Ellei se auta, tulee isä ja viimeiseksi tulen itse. Nyt sinun täytyy, kuuletko, täytyy!

Lopun matkaa he kulkivat äänettöminä, Melu lyötynä ja tuskaisena, Rolf uhkaavana ja katse palavana.

Rolfin vanhemmat olivat toivoneet tätä kauan, sillä poika oli mahdoton kaikkeen työhön, kulutti aikansa kaupungissa, teki velkaa ja huonoja kepposia, oli alituisena riidan aiheena vanhempien kesken. Äiti puolusti ja hemmoitteli, antoi rahaa ja peitteli vikoja. Isä yritti olla ankara, vaati työhön ja puhui moraalialia, jolle poika nauroi.

— Onko pappa itse niin tehnyt?

Isän vastaus oli nyrkin isku ja pojan ulosajaminen. Karénilla oli terävä silmä näkemään, mihin mikin kelpaisi, ja Melusta hän tiesi saavansa pojalleen kasvattajan. Uusi saha, jonka hän oli saanut täyteen kuntoon, oli sopiva nuorten hoidettavaksi.

Melu oli huumaantunut, kulki myötävirtaa silmät ummessa, henkeään pidätellen, aina peläten, että perustus jalkojen alla pettäisi, virrasta pulpahtaisi jotakin häiritsevää, Rolfin vanhaa. Vaan kaikki oli vaiti. Hän itse oli vaiti, Rolf oli vaiti ja häpäpäivä oli käsissä.

* * * * *

Melu oli muuttunut, lauhtunut leppyiseksi, hymyili salaperäisesti ja hyräili vanhoja säveliä puuhatessaan kamarissaan, jossa hänen oli määrä pukeutua morsiameksi.

— Kuulehan, Mooses! Mooses tuli ovelle.

— Miltä sinusta näyttää hääpukuni? Pidätkö siitä?

— Enhän osaa sanoa. Se on valkoinen. Miksi ei sininen? Se olisi taivaan väri.

— Voi sinua, taivaallinen mies. Uhrilammas on valkoinen, hienovillainen ja untuinen. Morsian on uhrilammas, ja siksi hän on valkoinen.

— No, mistä sinä sellaisia mietteitä —?

— En tiedä, tunnen vaan soutavani kosken niskalla, näen vaahtoisan valkean kuohun, taivaan kaaren sen harsossa. Se koski vetää ja lumoo, minun täytyy päästä alas sen syliin, se on korkein onneni, ihanin haluni. — Melu puhui raukeasti sammaltaen sanoja hämillään ja onnellisena.

— Minusta se on vuoren huipulle nousemista, korkealle ja varmalle.

Melu ei näyttänyt kuulleen Mooseksen sanoja, hypähti äkkiä ylös ja tarttui hänen käsiinsä. Mooses värähti: kädet olivat kylmät.

— Luuletko, että siellä pohjalla on pahoja, särmäisiä kiviä? Ne voisivat lyödä verille, se tekisi niin kipeää.

— Melu, sinähän ihan väriset!

— Olen hiukan hermostunut. Älä huoli! — Hän ponnisti kyyneliä vastaan, ravisti kutriteltua päätään ja nauroi: — Morsianta pitää itkettää, ja kun ei kukaan muu itketä, itketän itse.

Päivä oli kirkas ja lämmin. Ihmisiä oli kerääntynyt teitten täydeltä morsianta katsomaan, ja Melu ajoi Karénin avoimissa vaunuissa, omasta mielestään kuin uniprinsessa, köyhien kyläläistensä kadehtimana ja ihailmana. Kyyneleet putoilivat pitkin poskia, ja nyt hän tunsu varmasti rakastavansa noita raukkoja, joita sanoillaan oli kehunut halveksivansa.

Täti ja Mooses seurasivat häntä kirkkoon toisella hevosella.

ISKU.

Mooses oli suorittanut loistavan kandidaattitutkinnon, ja miehestä mieheen kuiskailtiin Hallimajassa hänen ja Veronikan onnesta. Opiston seinät kohosivat yhä ja syksyllä piti sen valmistua ja silloin toteutuisi se, mitä Veronika niin kiihkeästi toivoi. Mooses saisi kantaa prinsessan omaan linnaansa, jonka kansa oli rakentanut hänen hallittavakseen. Mutta Mooses aavisti, ettei hän saisi siellä olla. Damokleen miekka roikkui hänen päänsä päällä.

Esan isä, vanha nahkuri Helin, oli hiljan kuollut, ja Esa kertoi Moosekselle: — Olen myynyt isäukon vanhat nahkasammiot, talorähjän ja muut vehkeet ja saanut sievän summan rahaa. Sitä paitsi tiedät, että ukolla oli kirstun pohjalla. Niin että, mitä meidän välillä on raha-asioita, saa jäädä tuonemmaksi.

— Kiitos! — Mooses oli yhä synkkä ja tuijotti eteensä.

— On minulla toinenkin uutinen. Mooses katsoi häneen hajamielisenä.

— Olemme nyt Hely ja minä aivan porvarilliseen tapaan menneet kihloihin ja aiomme mennä vihillekin.

— Sinä onnen poika, — hymyili Mooses.

— Niin, minä aion hankkia itselleni kerran oikein rasvaisen tuomiokunnan ja saada suuren Hallimajan vielä kaupan päälle.

— Laki ja oikeus on sinulle kovin suosiollinen.

— Olisitpa sinäkin vain ruvennut porvariksi ja heittänyt kaikki profeetalliset hommasi, niin kyllä nyt kelpaisi. Ukko Marck antaisi tyttärensä naurussa suin ja teidän välillänne vallitsisi sula sopu.

— Ja Suomessa olisi ollut yksi onnenonkija lisää, ilman vakaumusta ja omaatuntoa. Sitäpaitsi ei Veronika ikinä olisi minusta sellaisena huolinut.

— No niin, leikki sikseen. Mitä sinä nyt aiot?

— Suo siellä, vetelä täällä. Katkeraa on katsella, mitenkä täällä Hallimajassa niinkuin muuallakin maassamme työväen ja isäntien välit kärjistyvät ja katkeroittuvat. Juopa työkansan ja parempiosaiten välillä laajenee. Mihin lopulta päättyneekään? Pimeää on kaikkialla ja pimeyden töitä haudotaan, kiihdytään salaisissa kokouksissa, heitetään syrjään järki ja oikeus. Tiedän, että voisin heitä nyt ohjata, myöhemmin se on vaikeata, ehkä mahdotonta, mutta katkerinta on se, etten saa heitä ohjata. Kaikki sellainen työ suistetaan tekijöineen pimeyteen, ja minä tiedän yritykseni päättyvän vankeuteen tai maanpakoon. Ja kuitenkin täytyy yrittää. — Mooses käveli kiihkeästi lattialla, katse maahan tähdättynä. — Olen jo Ruhalan kanssa sopinut ja pidän työväen talolla sarjan esitelmiä, ensin nykyisestä valtiollisesta asemastamme ja sitten siirrytään siihen, mikä on heistä tärkeintä.

— Kunhan saisit heidät tajuamaan, ettei leipäkysymys ole kaikkein tärkein.

Mooses pysähtyi Esan eteen, löi häntä olalle ja sanoi tynesti:

— Se juuri on heille kaikkein tärkein. Se on kuin suuri, kirvelevä palohaava. Se särkee ja pakottaa huutamaan. Sitä haavaa täytyy hoitaa. Ellei sitä tehdä, joutuu yhteiskunta rappiolle. Mitä tästä sinulle puhun? Sinä tiedät yhtä hyvin kuin minäkin, kuinka asia on.

Mooses katsoi kelloaan. — Minun pitää nyt lähteä työväen talolle.

Talo oli Hallimajan etelänpuoleisella, korkealla harjulla, josta oli ihana, laaja näköala saariselle ulapalle ja kauas laakson niskaan maaseudulle. Rakennus oli kiireessä ja pienillä varoilla kokoon koperrettu, suuri, korkea sali, jonka seinän rakosista ja akkunanpielistä tuuli puhalteli. Salin taka-alalla oli näyttämö ja oviseinällä lehteri. Eteisestä mentiin keittiöön ja sen takana oli huone talon hoitajaa varten. Kun Mooses ja Esa tulivat, oli sali täynnä väkeä: miehiä, naisia ja lapsia. Kukin liikkui ja jutteli vapaasti, joten hälinä oli yleinen. Miesten tupakka, epäsiistit vaatteet ja lattiasta nouseva pöly pilasivat ilman. Keskustelun aiheena oli osuusruokala ja siinä oltiin jouduttu karille velaksiantokysymyksessä.

— Joka tahtoo velaksi, hankkikoon oman ammattikunnan takauksen, — sanoi Ruhala.

— Entäs ne raukat, joilla ei ole varaa kuulua mihinkään yhdistyksiin? — kysyi eräs nainen.

— Hitto heidät vieköön! — sanoi Onni Hannula.

— Joka ei kuulu meihin, se on meitä vastaan, — päätti Ruhala.

— Niin kapitalistitkin sanovat! — huudahti nainen katkerasti.

Se oli kuin sähkösäys. Ja nyt syntyi kiihkeä puhetulva, jossa nyrkit puivat ja silmät paloivat.

Manu istui kasassa sivuseinällä puoleksi torkkuen, veltona kuin uinaileva koira.

— Sen minä vaan sanon, — huusi Onni Hannula, — että kyllä työväki kerran herää ja kostaa verenheimijöille! —

Manu nosti päätään, nousi hitaasti seisomaan suoristaen suuren, luisen vartalonsa. Halveksiva katse paloi syvissä silmäkuopissa ja nyrkki puristui: — Suutanne osaatte täällä soittaa, vaan ette mitään tehdä!

Manu poistui huoneesta.

Esa ja Mooses olivat istuneet lähellä Manua ja vaieten seuranneet keskustelua.

— Manun kanssa ei ole hyvä joutua tekemisiin! sanoi Esa.

— Pelkään, että hän luulee olevansa koston välikappale, — kuiskasi Mooses.

Osuusruokala oli keskustelusta häipynyt ja nyt oteltiin tulisesti palkoista.

Mooses pyysi puheenvuoroa, ja kaikkein huomio kääntyi häneen.

— Te puhutte alimmista palkoista ja luulette sillä kohottavanne hyvinvointia. Kuitenkin tiedätte, että samassa määrässä kuin rahapalkkanne korkenee, kallistuvat elintarpeet. Raha ei voi luoda järjestystä ja rauhaa piiriinne. Se on liian luistavaa, irrallista. Vaatikaa kiinteitä etuuksia, hyviä asunnoita, maata, vettä ja ilmaa. Vaatikaa lujaa, järkähtämätöntä järjestystä isäntienne puolesta ja itseltänne.

Ihmisen suuruus on siinä, että hän voi järjestää työnsä ja elämänsä. Epäjärjestys on hänen suurin vihollisensa ja meidän pyhä velvollisuutemme on se poistaa. Teidän silmänne palavat vihasta niitä kohtaan, joitten otaksutte olevan syyppäät epäjärjestykseen, ja nyrkkiinne ovat valmiit heihin iskemään.

Minä näen puheenjohtajan kädessä soman nuijan. Te tiedätte, ettei sellaista voi valmistaa muulla kuin sorvilla. Puukolla saisimme ruman, tökerön tekeleen, vinon, ryhmyisen kapineen. Ja kuitenkin se veisi aikaa eikä tekijä saisi nauttia työnsä onnistumisesta.

Ihmisen suuruus on siinä, että hän voi rakentaa järjestystä käyttämättä raakaa eläimellistä voimaa. Meidän pitää kunkin hioa itsemme teräväksi puraaksi, jotta kelpaisimme sorvissa käytettäväksi, kohtalomme aseiksi.

Työ on ainoa keino, jolla voimme omaa itseämme hioa. Kansat raatavat, rakentavat, kaupunkeja kohoo ja yhteiskunta järjestyy, maa on viljeltyä ja kaunista. Samalla on kansasta sen omalla, järjestetyllä työllä kehittynyt sivistynyt kansa.

Tai pakottakaamme meistä kuka tahansa laiskana, toimeettomana maleksimaan. Pian alkaa kiukku nostaa päätään; viha, epäluulo, himot, toivottomuus, kaikki pahuuden mahdit syöksyvät meihin käsiksi. Me huudamme kosta ja hävitystä muille ihmisille. Mutta kun pääsemme työhön käsiksi, luikkivat pimeyden lähettiläät kuuluihinsa, ja me olemme jälleen ihmisiä.

Pyytäisin, että palaisimme jälleen osuusruokalan sääntöihin, sillä se kuuluu meidän työhömme!

Miehet unohtivat kiistansa, ja osuusruokala saatiin valmiiksi pohdittua.

— Nyt seuraa maisteri Härmälän esitelmä nykyisestä valtiollisesta asemastamme, — ilmoitti puheenjohtaja.

Mooses asettui pöydän viereen, mutta ovelta kuului hälinää, ja outo mies vaati kokousta keskeyttämään.

— Tämä on yksityistä laatua, omien jäsenten kesken, — selitti Mooses.

— Olen pakotettu hajottamaan kokouksen, — oli ainoa vastaus.

Miehet ovensuusta alkoivat purkautua ulos, ja pian oli huone tyhjä. Viimeisinä poistuivat Mooses ja Esa, Ruhala ja Onni Hannula.

Mooses oli alakuloinen kuten päivälläkin.

— Voithan sinä, Mooses, selittää asioita Ruhalalle ja Onni Hannulalle ja he taas vuorostaan muille, — ehdotti Esa.

— Niin, sehän kyllä käy päinsä, — sanoi Ruhala.

— Pelkään, ettei meille jää suuria aikoja siihenkään. Luultavasti minun täytyy pian poistua.

— Se tulee olemaan suuri tappio meikäläisille, — sanoi Onni. Mooses puristi ystävällisesti hänen kättään. — Olisimme maisterin avulla ehkä päässeet selville monesta pulmasta.

* * * * *

Juuri näihin aikoihin karkoitettiin kansalaisia; käsky käskyn perään leimahti. Hallimajassa pelättiin pahinta.

Ruhala ja Onni kävivät nyt usein Mooseksen luona, mutta Mooses sai pian pelätyn karkoituskäskyn.

Koko seutu oli kuohuksissa, ja monet kymmenet kädet ojentuivat häntä auttamaan. Hän eli oman tuskansa ja ihmisten myötätunnon siivillä tunnista tuntiin, ajoi tulevaisuudenajatukset luotaan, vältti niitä kuin vihaisia koiria. Veronika auttoi häntä uskollisesti.

— Älä mieti, älä epäile, luota meidän onnemme tähteen, — sanoi hän.

— Minä olen väärää rahaa vieraalla maalla, vaikka täällä tunnustettaisiinkin oikeaksi. En koskaan voi muuttua muukalaiseksi, mennä heidän sulatusuuniinsa ja painattaa kylkeeni heidän leimaansa.

— Taivas varjelkoon, silloinhan en minäkään sinusta huolisi.

— Siis?

— Älä sano mitään enää. Tämän lähtöpäiväsi elämme vaan toisiamme varten. Mennään lähteelle Kivistömäen juurelle ja siellä sinä lupaat aina pitää pyhänä isänmaan vettä ja sitä janota. Tiedätkö, mitä minä tarkoitan pyhänä pitämisellä? — Mooses veti hänet lähelleen heidän mäenlaitaa astuessaan. — Sitä vain, että pitää toivoa, vaikka kuinka synkkää olisi. —

— Toivoa, mitä?

— Voi, minä en osaa sanoa, mutta tunnen, että meidän täytyy, kuuletko, täytyy uskoa ikuisuuteen ja totuuden voimaan, muuten emme jaksais toivoa, emme elää!

He katsoivat kauan toisiaan silmiin, tunsivat eron hetkellä oman heikkoutensa ja pienuutensa, ja siihen tuntuun yhtyi ikuisuuden siiven suhahdus.

— Maailma on suuri ja me olemme pieniä. Se ottaa kaikki, ihan tyyni meidät, jos vaan itsemme annamme. Se ei sääli ketään, ken ei itseänsä sääli. Voi sinua, Veronika, voi minuakin. Me olemme ypöyksin. Hämärästi vain tunnemme korkeamman voimaa, ei se meitä eläviksi tee. Lähemmin, lähemmin meidän se pitäisi tuntea.

— Ei. Minä en pelkää elämää. Sinun kanssasi uskallan uhmata maailmaa. Meillä on voimaa. Tahtoisin osoittaa sinua ja huutaa kaikille valon vainoojille, noille nimellisille ja nimettömille pimeyden käytyreille: Katsokaa, tuossa hän on, sankarini, johon luotan kuin totuuteen. Jos teillä olisi omananne yksikään sielu, johon voisitte niin luottaa, niin silloin vääräys ja sorto piankin hävittäisivät ihmiskunnan. Mutta teillä ei ole, te petturit ja pelkurit! Mooses, meidän ei tarvitse heitä pelätä!

He astuivat Kivistömäen laitaa alas lähteelle, kun Manu tuli heitä vastaan. Miehen silmät kiiluivat sisällisestä, kuluttavasta intohimosta, joka jäykissä juovaisissa kasvoissa oli kammottavaa. Hänen polvensa notkahtelivat kuin väsymyksestä ja laaja takki roikkui rentona luisilla hartioilla.

— Manu suree vaimoan omalla tavallaan ja sekottaa katkeruutensa maailman menoon. Minä pelkään hänen mielettöntä villiyttään. Hän voi tehdä mitä tahansa, — sanoi Veronika ja painautui lähemmäksi Moosesta.

— Pelkäätkö häntä?

— En tiedä, tulee aina niin tukala olla, kun näen hänet. — He astuivat hetken ääneti kuunnellen hiljaisuutta ympärillään metsäpolulla.

— Sinun käsivartesi tukee lujasti ja varmasti, Mooses!

— Veronika, minäpä kannan sinut lähteelle. — Mooses otti hänet kevyesti syliinsä. — Sinä olet kevyt, ja täällä metsässä on suloinen rauha.

— Minä olen sinusta ylpeä, armas, sinä olet niin hyvä ja vahva.

— Ja sinä olet — — — tahtoisin aina katsella kasvojasi ja janoan huuliasi. — Hän laski taakkansa heidän yhteiselle kivelleen lähteen rannalla.

— Suutele minua, Veronika!

Joka puussa sirkutti lintunen, joka mättäällä tuoksui kukkia ja metsässä kuiski lempi.

— Tahtoisitko nyt olla mieheni, armas?

— En vielä. Tahtoisitko sinä olla vaimoni?

— En, en vielä. Tahdon vain silittää otsaasi, näin, ja upottaa sormeni somaan tukkaasi, olla ihanteesi, olla kaunis sinulle.

— Kyyneleitä, miksi?

— Onnesta, sinä.

— Sinä olet suloinen, sinua jumaloin ja suutelen!

— Katso, Mooses, lähde nauraa meille. Tule, polvistu tähän rinnalleni. Näin, katso sen syvää, surunvoittoista hymyä. Mitä näet?

— Näen kaksi tummaa silmää, syvät kuin lähteenne, kauniin, pehmeän kaulan utuisen harson poimuissa.

— Ja minä näen kasvosi rakkaat, suusi väreilevän ja miehekkään rintasi. — Veronika pisti kätensä veteen, antoi kirkkaitten pisarain valua sormistaan ja painoi ne viileänä sulhonsa otsalle. — Nyt kastan sinut Hallimajan rakentajaksi, oman elämäni haltiaksi.

Mooses kastoi sormensa veteen ja kosketti Veronikan otsaa. — Ja minä kastan sinut Hallimajan haltiaattareksi ja oman elämäni sieluksi.

— Minusta tuntuu, kuin olisi kruunu päässäni ja sen olet antanut sinä.

— Ja minusta tuntuu, kuin olisi valtikka kädessäni ja kuninkaan kaapu hartioillani ja ne olet antanut sinä.

Kiurun ääni soi yli muitten lintujen, männyn latvat huminoivat ja sirkka siritti ruohossa. Nuoret olivat polvillaan ja odottivat lähteen pintaa selviämään.

— Hyvästi, Mooses, lähteessä! Tänne tulen sinua ajattelemaan, niin kauan kun sen silmä kirkkaana pysyy.

— Tule, täältä saa sinua ajatukseni etsiä, pyhältä lähteeltämme.

— Tule! — Veronika hypähti ylös ja tarttui Mooseksen käteen. Vielä kerran he nyökkäsivät toisilleen lähteessä ja astuivat käsi kädessä sanattomina, hiljaisen onnen kantamina metsän pyhässä rauhassa.

Mäen päällä avautui Hallimaja heidän eteensä. He sykähtivät kumpikin.

— Erotta, erotta!

— Onko se tuskaista?

— Älä kysy!

— Ei puhuta, ei!

Pitkä, tuskaisa syleily, ja Veronika riisti itsensä irti, laskeutui alas puutarhaan pienen portin kautta.

* * * * *

Pihalla, konttorihuoneitten edessä hän kuuli melua ja miesten räyhääviä ääniä. Hän oli huumauksissa eikä oikein tajunnut, mitä melua se oli, meni vain ajatuksissansa sisään ja ikäänkuin vaistosta isänsä huoneeseen, jonka akkunoista voi joukon nähdä.

Siinä kinasteltiin, räyhättiin, huidottiin olutpulloilla ja häristeltiin nyrkeillä. Työnjohtaja, ehätti hillitsemään ja käski miehiä pois ja kielsi juomasta olutta. Miehet kiihtyivät yhä hurjemmiksi ja uhkauksia sateli juopuneitten suusta. Työnjohtaja survaistiin sisään. Pitkä, jonka piti viran puolesta olla läsnä, hiipi arkana tiehensä, eivätkä Hallimajan toisetkaan poliisit uskaltaneet kiistaan sekaantua.

Joku uhkasi puukolla ja löi nyrkillä toverinsa maahan. Silloin sekaantui työnjohtaja leikkiin uhaten työstä erottaa rähisijät. Hänet ympäröittiin, ja miehet löivät häntä vasten kasvoja. Nyt Veronika kuuli isänsä jyrisevän äänen portailta: — Laskekaa irti! — Kukaan ei kuullut. Samassa hän näki isänsä tappelevain keskellä. Hän koppoi miehiä kauluksesta ja paiskeli heitä kontilleen, seisoi koko joukkoa päättänsä pitempänä pelottavan varmana, säihkyvin silmin. Humalaiset alkoivat selvitä ja kömpivät häpeissään taas pystyyn. Mutta äkkiä Veronika säpsähti. Toisten takana hän näki kissamaisen katseen, joka tähtäsi hänen isäänsä, kierteli joukosta selän taakse. Veronika ei kerinnyt ajattelemaan, syöksyi konttorihuoneitten läpi, alas portaita, seurasi miestä silmin ja hänen kättään, joka tarttui suureen puukkoon ja nosti sen ilmaan. Veronika kiljahti ja tarttui molemmin käsin konnan käsivarteen isänsä selän takana. Liike oli äkkinäinen ja voimakas, veti miehen puukon taaksepäin, joten se lyöjän käden taipuessa viilsi Veronikan vasenta olkaa.

Marck ei heti tajunnut, mitä oli tapahtunut. Vasta kun naiset huusivat etäämpää: — Ryökinän kädestä tulee verta! — otti hän Veronikan syliinsä ja kantoi sisään.

— Ei saa sanoa kellekään, kuinka se tapahtui. Pappa kulta, älä sano!

— Älä kiihdy. Me teemme kaikki, mitä pyydät, kun et vain kiihdy.

Veronika makasi ruokasalin nahkaisella sohvalla ja äiti sitoi haavan.

Ehkä ensi kertaa elämässään oli rouva Marck suunniltaan, kulki levottomana huoneesta huoneeseen, heitteli hermostuneesti esineitä, etsi kiireesti Veronikan tavaroita ja hätäisesti komensi palvelijoita. Hän soitti läheisestä kaupungista lääkäriä, mutta siellä luultiin paraaksi, että Veronika tuotaisiin sairaalaan.

Äiti polvistui lapsensa eteen sohvan viereen, koetteli suonta ja otsaa. Levottomuuden kyyneleet kostuttivat hänen silmiänsä, ja Veronika hymyili äidin hellille sanoille. Hän ei ollenkaan kapinoinut mielessään, vaikka haavaa särki: oli hyvä olla äidin hellässä hoivassa, turvallinen ja lämmin. Sydämessään hän toivoi: jospa minulla aina olisi tällainen äiti.

— Kuinka sinä olet hyvä, äiti!

— Älä puhu, ole aivan hiljaa.

— Tahtoisin tavata Moosesta.

Tuskin hän oli sen sanonut, kun äidin kasvoilta hävisi hellyys, ja suruinen, jäykkä ilme tuli sijaan. Hän oli jälleen ennallaan, huokasi ja lähetti hakemaan.

Samassa Mooses jo tulikin, heitti lakkinsa eteiseen ja astui äänen kuultuaan huoneeseen. Ja nyt hän vuorostaan oli polvillaan Veronikan edessä.

Veronika nosti vasenta kättään.

— Hiljaa! — huudahti rouva Marck ja iski ankaran ja tuskaisen katseen tyttärensä.

— Älä liiku, Jumalan tähden, älä liiku, — kuiskasi Mooses henkeään pidätellen, katseessa sellainen tuska, että Veronika hetkeksi sulki silmänsä uupumuksesta ja kuiskasi:

— Ei ole vaarallista. Minä voin hyvin, vain hiukan särkee. — Hieno puna levisi kasvoille ja uudestaan hän kuiskasi: — Nyt menemme samalla hevosella junalle täältä. Sinä et saa jättää minua. Ei kukaan muu saa kantaa junaan. — Hän uupui jälleen ja sulki silmänsä.

Mooses ei liikahtanut, nojasi toiselle polvelleen ja piteli hyväillen Veronikan vasenta kättä.

— Kuka sinulle sanoi, kun niin pian tulit?

— Joku, en muista; onnettomuuden sanoma kulkee nopeaan. Tiedätkö, kuka löi?

— Manu, — kuiskasi Veronika.

Marck tuli sisään. Mooses punastui ja tumma välähdys silmissä kohtasi Veronikan isää, kun he kohteliaasti kättelivät.

— Elämä on toisinaan kovaa, — sanoi Marck. — Olisin toivonut tapaavani teidät toisissa oloissa.

— Niin minäkin, — sanoi Mooses hätäisesti rientäen Veronikan luo, kun näki tuskallisen ilmeen hänen kasvoillaan. Veronika antoi hänelle vasemman kätensä.

— Junan aika lähenee ja hevoset odottavat, — sanoi Marck aikoen ottaa Veronikan syliinsä. Mutta Veronika katsoi Moosekseen eikä hellittänyt hänen kättään.

Mooses nosti hänet varovasti syliinsä kuin pienen lapsen makaavassa asennossa ja kantoi vaunuun. Marck otti hänen lakkinsa eteisen pöydältä ja painoi päähän, avasi ovet ja piteli itse hevosta vaunuun astuttaissa. Hiljaa, jalasta jalkaan piti ajaa, sillä äidin sitoma kääre oli tullut punaiseksi.

— Minnekä te aiotte siirtyä? — kysyi Marck. Hän istui vaunuissa vastapäätä nuoria.

— Ensi vuoden olen ajatellut kerätä aineita väitöskirjaan kansantalouden alalta. Jos näitä ahtaita, aikoja yhä jatkuu, mikä kyllä on mahdollista, täytynee kaiketi asettua kansalaisten luo Amerikkaan, sillä vieraassa kansassa en löytäisi mitään yhtymäkohtia.

— Se olisi järkevää, saisitte uusia, terveitä näkökohtia, ehkä häviäisi liikanainen haaveellisuus. Ja jos palaatte, voitte opettaa työväelle parempia aatteita kuin nyt olette opettanut.

Mooses kävi tulipunaiseksi.

— Pappa, jos kaikilla meillä olisi niin ihanteellinen maailmankatsanto kuin Mooseksella on, olisimme onnelliset.

Vaunut pysähtyivät. Veronika kietoi vasemman kätensä Mooseksen kaulaan ja Mooses kantoi hänet junaan nuorison laulaessa kansanjoukon keskellä. Hän asetti Veronikan vaunun sohvalle, suuteli hänen otsaansa ja huuliaan kuin sairaan lapsen, nosti kaulaltaan vasemman käden sivulle, siirsi jalat sohvalle mukavaan asentoon.

— Onko sinun näin hyvä olla? — kysyi hän levottomana. — Nyt tahtoisin olla sinua lähellä, helliä, hoitaa, olla miehesi!

— Ethän ole epätoivoinen?

Juna vihelsi. Vielä kerran Mooses silitti armaansa poskea hellästi ja omistavasti, painoi huulensa huulille, katsoi syvään tuskaisiin silmiin ja poistui vedet silmissään. Veronika seurasi katseillaan hänen pitkän, hoikan vartalonsa hiukan kumaraista käyntiä, näki hänet avoimesta ovesta vaunun sillalla, miten hän liikutettuna lakki kädessä, kukka napinlävessä seisoi hänen isänsä edessä.

— Lähettäkää minulle osoitteenne, missä kulloinkin olette, — sanoi Marck.

Junan liikeyssä hyppäsi Mooses alas samalla kun hänen oma junansa vastakkaiselta suunnalta puhkui asemalle.

Täti ja Melu olivat tuoneet tavarat ja odottivat häntä. Asema oli kansaa tulvillaan aina maantielle saakka ja naisilla kukkia heidän ihailemalle sankarilleen. Laulu oli tarttunut yleisöön ja kun "Maamme laulu" aloitettiin, upposi junien melu kansan sydämen mahtavaan ääneen. Juna ei seisonut kauaa asemalla, ja Mooses nousi vaununsa sillalle paremmin nähdäkseen kaikki. Silloin puhkesi ilmoille jyriävä "eläköön" huuto ja kukkia satoi hänen ympärilleen yksitellen, vihottain, ja naisten kimakat äänet yhtyivät miesten painaviin "eläköön, eläköön"! huutoihin.

Täti nyyhki ääneen ja Melu piteli häntä sylissään itsekin itkien. Esa ja Hely saivat viimeisimmäksi puristaa hänen kättään ja Hely sanoi:

— Minä menen ensi junalla hänen luokseen enkä väisty hänen vuoteeltaan, ennenkuin hän on terve.

— Pää pystyyn! — sanoi Esa.

— Eläköön isänmaa! — huusi Mooses, kun juna jo liikkui.

Kansa lauloi liikutettuna, vesissä silmin: "Mun muistuu mieleheni nyt..."

Sairashuoneen salaperäinen hiljaisuus kätki Veronikan syliinsä, viihdytti suloiseen lepoon lievässä kuumeen uupumuksessa ja loi hämää unia, joissa todellisuus verhoontui haaveellisuuden poimuihin.

Äiti istui tyynenä ja lempeänä hänen vieressään tarkasti noudattaen lääkärin määräyksiä sairaan hoidossa.

— Olemmeko vasta olleet täällä päivän? — kysyi Veronika.

— Tuntuuko aika pitkältä? — sanoi äiti huolestuneena.

Kirkas kyynel putosi Veronikan poskelle. Äiti huokasi syvään ja tyttären kyyneleet putoilivat ja kirvelivät hänen sydäntään. Ne kyyneleet saattoivat kaukana vieraassa maassa harhailevaa. Sen hän tiesi.

— Outona ja ujona hän vaeltaa suuren kaupungin katuja, hukkuu kuin pisara mereen, minun omani, ainoani koko maailmassa ja etsii halpaa asuntoa syrjäisissä seuduissa. Sydämessä hänellä on aarre kallis ja raskas. Se painaa hänen hartioitansa, uurtaa juovia puhtaaseen otsaan. Hän murtaa suuta, hän hoippuu. Se sydämen taakka on niin raskas ja hän janoo lähtemme vettä — oi armas! — Veronika nyyhki lohduttomasti. — Vasta päivä, yksi ainoa päivä, eikä hän tiedä, emme tiedä, päättyykö kohtalomme oikku koskaan, voiko hän koskaan astua lähteellemme!

Marck astui huoneeseen suuri vihko ruusuja ja kieloja kädessä.

— Mikä nyt on? Onko Veronika kovin sairas? Pakottaako haava? Lapsi kulta, älä nyt itke noin! Onko mitään uutta tapahtunut? Sano nyt jotakin, Eveliina, istut mykkänä — — —.

— Hänen on ikävä, — sanoi äiti suruisena. Puolisot katsoivat toisiinsa neuvottomina.

— Pappa kulta, niin paljon kukkia, suloisia, raittiita! — Veronika painoi niitä polttaviin kasvoihinsa, kirveleviin silmiinsä ja sanomaton halu saada puhua hänestä, jota kaipasi, valtasi hänet. — Missä Mooses nyt lienee? Arvaatko sinä, pappa? Mitä hän sanoi sinulle viimeiseksi?

— Et sinä nyt saa ajatella ikäviä asioita, pitää tulla terveeksi ja reippaaksi tytöksi. On maailmassa vielä paljon iloa ja ihanuutta, tyttöseni. — Isä silitti hellästi tummaa tukkaa ja piti vasenta kättä omassaan. Se levoton pikku käsi oli kuin haavoitettu lintu. Se poltti ja räpytteli, ei ymmärtänyt suojelevan kouran hyväntahtoisuutta, kuinka halusta se tahtoi parantaa, tehdä hyvää, olla hellä. Niin se pikkunen lintu räpyttelee siipiään ja pieni nokka tokasee tuskissaan raskaita sormia.

Veronikan kyyneleet kuivuivat, mutta sydäntä kolotti entistä kovemmin.

— Voi, minun on liiankin hyvä, — äännähti Veronika. — Kaikki hellivät ja huolehtivat, antaisivat tähdenkin taivaalta. — Äänessä oli kuitenkin katkeruutta ja vanhemmat katsoivat neuvottomina toisiinsa.

— Etkö tahtois nähdä Almaa? Hän tulisi — — —.

— En minä osaa sanoa. — Veronika katsoi suurin silmin isäänsä ja hellä hymy valaisi hetkeksi polttavat kasvot. — Onhan minun hyvä näinkin. Te huolehditte kovin. Mammakin on ihan kalpea. Vie hänet mennessäsi kävelemään, pappa, — sanoi hän niin reippaalla äänellä kuin taisi. Sairas käsi lepäsi tonkkana peiton alla ja vasen liiteli levottomana tummissa suortuvissa ja kuumalla otsalla. Silmissä paloi kirkas kiilto ja huulet punoittivat kuin veripisarat valkoisen ruusun lehdeillä. Isän silmä viihtyi ihailien lapsen sielukkailla, yliluonnollisen kauniilla kasvoilla. Hellä hymy valaisi järeät piirteet. Hän nyökkäsi leikkillisesti.

Äiti katseli heitä ja iloitsi puolisonsa ja lapsensa yhdennäköisyydestä.

— Huomenna tulen jälleen!

— Tule, pappa!

Askeleet vaikenivat eteisessä ja Veronika ummisti silmänsä. Oli lepoa olla yksin, ajatella häntä, yksinäistä vieraalla maalla. Kuinka hän kankeasti puhuu vierasta kieltä, kuinka hän — — — ei, ei. Entä Alma? Tahtoisinko tavata häntä? Puhuako entisistä? Ne ovat niin kaukana. Kaikki on nyt toisin, rikkirevitty, poikkimurskattu, pimeätä. Siellä Hallimajassa hapuillaan, tanssitaan taas Vetehisen polskaa, ei kukaan heistä välitä, ei helli, ei huolehdi. Manun — — — ah! kuinka pisti! Hiljaa, hiljaa sydän. Se koskee, se polttaa. Ei, ei Vetehisen valta saa, ei saa — — —. Hän makasi kalpeana, huohottaen, ajatukset tahdon kahleissa, tuskan leima kasvoilla, luja leuka jännitettynä. — Niin, hiljaa, hiljaa, sydän! — — — Se raukka, Manun vaimo, köyhä, kurja, sairas, "luut kuin lankaan pujotetut, nahka kuin likainen homehtunut vaate, pelkällä lautapohjalla, haisevissa rääsyissä"! Oi, Jumala, armahda

meitä ihmisiä! Kuinka pieniä olemme ijäisyyden sylissä ja kuinka itsekkäästi riistämme toisiltamme lyhyen elämän ilon, niin ahnaasti ja raivoisesti kuin ijäti siitä eläisimme. Voi, kuinka olemme pieniä! Koska tulevat maailmaan ne suuret ja vahvat, viisaat, hyvät? Koska rakennetaan elämän pyhää iloa ja koska odotetaan loistavin silmin ijäisyyttä, jossa tuntemattomat meidät syliinsä sulkevat. Heidän täytyy tulla pian! Sinä satusilmäinen maanpakolaiseni, pian kasvakoon ennustamasi nuoriso, joka kirkassilmäisenä laulaen työhön menee. Minä uskon sinua, profeettani, sillä haaveesi antoivat hengelleni siivet ja loivat minuun uuden sydämen ja kirjoittivat siihen uudet käskyt: "Työn temppele ulottuisi laajalle ja korkealle ja olisi niin valoisa kuin sininen taivas. Ja toivomukset siinä temppeleissä olisivat kuin puhdas rukous ja sielu niin suuri kuin Jumalan ajatus ja työ niin pyhää kuin luomistyö"...

"Ja sen nuorison taistelu olisi rumuuden vainoamista, mustien ihmisajatusten surmaamista omalla heleällä iloisuudellaan. Suurin saduin ja ihannesoitoin se loihtisi pois ihmisten pahuuden ja rakentaisi temppeleitä, äärettömät kuin itse maailmankaikkeus ja palvelisi Jumalaa kaikkijanoovalla sielullaan"...

Hiljaisuuden hymnit lauloivat haaveilijan sielussa ja ajatukset liitelivät tulevaisissa.

— Hallimaja, oma kotimme, sinun täytyy meidän kauttamme tulla kauniiksi kuin häihin koristettu morsian ja iloiseksi! — Valoisa hymy haaveilijan kasvoilla vaihtui ja ajatus liiti uutta latua. — Minun täytyy, täytyy se toteuttaa ja sitten ehkä ainaiseksi jättää kotimaa. Mooses parka, saisimmehan edes ajatuksissamme elää onnellisessa Hallimajassa. Niin, jos voisin — — —.

Ajatukset häipyivät ja haaveksija uinahti armaaseen uneen.

Seuraavina päivinä kuume hävisi ja paraneminen kävi nopeasti.

— On kiire, — sanoi hän tohtorille. — Kotona on tuhat hommaa.

— Aijai, liian monta, — hymyili vanha tohtori.

HÄRMÄLÄN TÄDIN NÄLKÄKIRJAT.

Kruunu-Anna oli Veronikan sairaana ollessa ollut kiivas työssä ja toimessa, jakanut akoille "puhtauspalkintoja", ja moitesaarnoja ja ollut heidän "omanatuntonaan", kuten Härmälän tati sanoi. Hänen rehellinen, järeä naamansa loisti riemusta, kun Veronika ensi kerran kotiin tultuaan meni hänen luokseen, ja Helmi punastui ihastuneena.

— Terveenä jälleen, siunatkoon teitä nyt kaikkivaltias ja varjelkoon. Voi, voi neiti, että sen Härmälän maisterinkin nyt juuri piti joutua pois täältä! Ei kukaan niitä nyt siellä talolla ohjaa. Suurisuisia keropäitä tulee tänne joka sunnuntai vaununlastittain huutamaan ja pauhaamaan, — valitteli Anna.

— Antaa heidän huutaa. Pauhaa koskikin vettensä paljoutta ja nousee patojen ja sulkujen yli, — sanoi Veronika.

Helmin silmät loistivat ja työ lujui sylistä lattialle ja jalka polki koneen hiukan syrjään.

— Kun kerran saisi oikein laulaa! — huudahti hän välittömästi kuin lapsi.

— Jokos sinäkin alat kiekua! — nauroi Kruunu-Anna.

— Minä muistan aina, niin kauan kuin elän, Härmälän maisterin puheen kerran nuorisjuhlassa. Voi, se oli niin kaunista. Kun voisi olla sellainen! — Helmin punoittavia kasvoja kaunisti haaveellinen hymy ja Veronikan hän voitti puhuessaan Mooseksesta.

— Kaunista. Kuka kauniista elää? Ei ainakaan täällä Hallimajassa. Täällä on niin rumaa, että vallan hirvittää, — sanoi Anna.

— Onko mitään erityistä tapahtunut? — kysyi Veronika levottomana.

— Tietäähän neiti sen Manun muijapuolen? Sen niin — — —.

— Ulkotyöväen naisten komitean jäsenen, kyllä.

— No, sillä oli kaksoset. Ja niitä hoiti täällä eräs syöjätär, antoi niille muka vahingossa livekiveä.

Veronika sulki silmänsä ja kääntyi akkunaan. Arpea käsivarressa kolotti ja hän voi pahoin. Kruunu-

Anna jatkoi:

— Sairaat lapset se muija toi hoitolaan ja siellä ne kuolivat.

Huoneessa oli hetken hiljaista. Oven takaa kuului jalankopsetta ja Hely ja Esa astuivat huoneeseen.

— Olemme sinua etsineet ja arvasimme, että olit täällä! — huudahti Hely. — Mutta hyvänen aika, kuinka olet kalpea. Voitko huonommin tänään?

— En. Anna vain kertoi niin ikäviä asioita, — sanoi Veronika jälleen entisellään.

— Voi, kerroitteko nyt siitä? Se on tosiaan ruma juttu. Vaikka kyllähän heidän lehdissään on niin paljon perustelematonta, ettei niille tarvitse — — —.

— Onko heidän lehdissään ollut jotakin? — kysyi Veronika.

— Eikö Anna kertonut? — kysyi Hely.

— Nyt saamme tosiaan sanoa lopun, koska kerran sanoitte alun aamenesta, — sanoi Esa. — Työväenlehdessä sanottiin sinun hoitolaasi enkelintekijäksi, koska siellä kuoli kaksi lasta.

— Nekö Manun — — —.

— Juuri ne. Se nyt on sen mokomaa, ei kannata välittää.

— Ajattelen heitä itseänsä. Taistellessaan he lyövät tuhat harhaiskua ja yhden oikean, — sanoi Veronika masentuneesti.

— Manun olisi pitänyt rikoksestaan saada oikeudenmukainen rangaistus. Nyt hänen vertaisensa tekevät hänestä sankarin ja pahoittelevat, ettei isku koskenut Marckia, — sanoi Esa.

Veronika katsoi Esaan suurin surullisin silmin, kohotti hitaasti kasvojaan, joitten joka piirre ilmaisi tuskaa. — Mutta minulla oli oikeus olla kostamatta. Minä en voi tuottaa kellekään kärsimystä.

Esa liikahti äkkiä valmiina vastaamaan kiivaasti Veronikalle, mutta kun hänen katseensa sattui tuskaisiin kasvoihin ja Veronika nousi hitaasti, ojensi hänelle kätensä ja hymyili hiukan, jäi Esa sanattomaksi, katsoi Veronikaa kuin ilmestystä.

Sairaus oli vienyt hänen olennostaan lapsellisen sulon ja pehmeiden, kehittänyt aikaiseen naiseksi, syventänyt sielunelämää ja luonut ulkomuotoon uutta aateluutta. Hänen suuret tummat silmänsä olivat nyt surunvoittoiset, täynnä älyä, ja herkimmätkin tunnevivahdukset vaihtelivat niissä kuin pilven varjot lähteen pinnassa.

* * * * *

Päivä päivältä karttui pettymyksiä, ihanteet säikkyivät ja lymysivät sielun syvimpiin soppiin. — Hallimaja, sinä olet ruma ja typerä, mutta rakkaus tekee rumankin kauniiksi ja sinun täytyy tulla kauniiksi, — vakuutti Veronika itselleen.

Syksy tuli ruma ja sateinen. Työt tehtaassa ja sahassa vähentyivät, piti erottaa väkeä. Veronika kohtasi retkillään sanattomia ja vihamielisiä katseita. Hoitolassa ei enää ollut lapsia; keittokoulusta hävisivät oppilaat ja ruokavieraat; kutomakoulussa kävi vain joku maalainen. Yhä ahtaammiksi kävivät ajat. Keskitalvella täytyi sulkea saha tykkänään. Taas istui lutoposkinen Puute hökkelien pöydän päässä, katsoi uhkaavana verisillä silmillään aterioitsevia, heitti heille niukat palat ja piiskoi heitä katkeruudella. Edellisenä talvena olivat he itse Puutteen herroja, olisivat voineet sen karkoittaa, jos sen hyväksi näkivät. Nyt oli toisin. Puute oli heidän herransa ja työnsulku kamala arvoitus. Veronika ei enää uskaltanut mennä heidän luokseen. Kruunu-Annalta hän kyseli:

— Kuinka heidän lapsensa nyt jaksavat?

— Äideillä on nyt hyvää aikaa hoitaa, kun ei tarvitse tehtaassa olla. Kyllä lasten nyt on hyvä olla.

Veronika elostui ja huudahti: — He siis rakastavat lapsiaan!

— Sus siunakkoon, tuota neitiä! Vai ei ne rakastaisi. Tottahan nyt lastaan, muutenhan ihmissuku olisi aikoja hukkunut.

— Voi, voi, Anna kulta, kuinka tekee hyvää uskoa siihen. Minä olen, nähkääs, nähnyt niin paljon nurjuutta viime aikoina.

— Heillä on vaikeat ajat, ja tehtailija Marck — — —

— He luulevat, että kaikki riippuu hänestä, ovat ehkä toivoneet minun välitystäni ja siinäkin pettyneet.

— Jotakin hölmöyttähän se nyt lie ja sitäkin talolla saarnaamista.

Veronika näki Annan välttelevistä katseista, että hänkin luuli tehtailijan tahallaan seisottavan sahaa.

— Kuinka tämä on raskasta. Olisipa Mooses täällä! Hän puhuisi heidät lämpimiksi, loisi uskoa ja valoa mieliin. Ettekö usko, Anna?

— Uskon, sydänkäpyseni, uskon. — Annankin kasvot elostuivat.

Kotiin mennessään tapasi Veronika Esan.

— Kirjoita Moosekselle, että täällä on kaikki pimeätä. Olen seurannut Ruhalan ja Hannulan Onnin puuhia. Aluksi he pysyivät Mooseksen ohjelmassa, mutta nyt se on aikoja unohtunut. Maltti ja äly on mennyt miehiltä. He seurustelevat epäilyttävien individien kanssa. Manun kaveria kulkee talolla ja heidän kotonaan. Siellä haudotaan krokotiilin munia ja särvitään liejuista pohjasakkaa. Olisipa nyt opisto ollut tämän talven käynnissä ja Mooses täällä, niin totta tosiaan ei täällä näin pimeätä olisi.

Veronika puristi kiitollisena hänen kättään.

Kotiin tultuaan hän näki tutun käsialan kirjeessä pöydällään ja avasi sen sykkivin sydämin. Viime aikoina olivat kirjeet olleet tummia väriltään lähten epätoivoa. Maanpakolaisuus alkoi murtaa koditonta miestä, jonka sydänjuuret olivat kotimaan karuun maahan syvälle kasvaneet. Veronikan sydän oli tästä itkevä, surullinen, sairas.

Nörregade 22, Köpenhamina.

Armaani.

Tulin tänne ajamaan pois koti-ikävä. Täällä on muka lähempänä kotimaata, mutta ihmisen mieli on oikullinen kapine. Täällä tanskalaisten iloisessa Baabelissa tuli kaksin verroin ikävä. Olen juossut merkkipaikasta toiseen, päästäkseni irti itsestäni, katsellut linnat ja kappelit, töllistellyt veistoksia ja maalauksia, niin että niskaani särkee ja aivoissani vilisee pelkkiä kipsihaahmoja, möhömahoja kuninkaankuvia ja ihania prinsessan päitä. Täällä on taide jokapäiväistä leipää. Pitäisi tämän jo jaksaman vaikuttaa ihmisten ulkomuotoonkin.

Eilen, syntymäpäivänäsi, ostin Amagermuorilta ruusuja, suljin oveni ja aloin jumalanpalvelukseni kuvasi edessä, mutta en jaksanut pysyä huoneessa, tuli liian vaikea olo, juoksin katuja kuin hullu, palasin nääntyneenä kotiin. Emäntänikin huomasi tilani ja toi punaviiniä ja käski vahvistamaan mieltäni sillä. "De skal ik' fortvivle", sanoi hän pää kallellaan ja katsoi minuun surkutellen. Mikään ei auta, kun tämä tuskan puuska tulee. Näen sinut aina Kivistömaen laidassa, lähteen luona vuokkoja ympärilläsi, Suomen haalea taivas ylläsi, mäntyjen kellertävät rungot takanasi ja pyhä hiljaisuus metsässä. Sinä ja rannan puut kuvastutte lähteeseen. Voi, jumalani, kuinka minä janoon sitä vettä sinun rinnallasi. Supatan nimeäsi ja puhun suomea kahden kesken itseni kanssa. Tästä voi tulla hulluksi, sen tunnen.

Väitöskirjani on tähän asti sujunut hyvin ja voit sanoa isällesi, että olen muistanut hänen ystävällistä neuvoaan ja syventynyt käytännölliseen elämään ja työhön. Vaikea liike-elämä jää minun käsityspiirini ulkopuolelle. Missä vika lienee, siinäkö, että olen liian paljon mietiskellyt, lukenut ja tunne-elämää elänyt, tavallaan veltostunut elävästä toiminnasta, vaiko siinä, että luonteeni on opettajan, haaveilijan, en osaa sanoa. Minusta tuntuu, että minun puutteellisuuteni on meille suomalaisille nuorille luontaista. Meillä on harvoja sellaisia selväjärkisiä, perinpohjaisia käytännön miehiä kuin sinun isäsi on. Hän on kuin maakotka, asuu aina huipuilla ja näkee kauas, katsoo alas meihin pieniin maanpinnalla. Me laadimme ajatuksissa itsellemme Komeat satuyhteiskunnat, puhumme niistä toisillemme, kerskumme omista haaveistamme, ja kun joku lyö rikki tuulentupamme, suutumme silmittömästi. Lyömme nyrkillä, puukolla ja paukutamme pyssyillä ja pommeilla, kuin olisi kivinen linna meiltä hävitetty tai viljavat vainiot sotajoukoin poljettu tai meidät maasta ajettu. Niin, onhan maasta ajettu sen vuoksi, että on tahdottu järkeä, lakia ja oikeutta noudattaa — — — Minä en voi puhua tästä. Se on liian lähellä. Nykyään en jaksata ajatella muuta kuin teitä siellä kotona. Monet tuliaisit olen jo ostanut ja säilytän niitä koulupojan varmalla uskolla, että kerran piinakausi loppuu. Pukuni roikkuu kuin variksenpelätteen yllä ja kahdenkymmenenneljän vanhassa päässäni on harmaita hiuksia. Huomenna lähdän Tukholmaan, onhan siellä lähempänä Suomea ja tapaa ehkä jonkun maanmiehen ja saa puhua — — — oi, kuin saisikin

puhua suomea.

Omasi.

Veronika seiso i kauan aikaa kirje kädessä ja tuijotti lattiaan. Avoimissa silmissä pusertui suru kyyneliksi, otsa kiristyi ryppyihin silmien välistä ja ylpeä pää taipui, taipui yhä alemmaksi. Hän suuteli kirjettä ja itki. Kyyneleet valuivat suurina ja kirkkaina paperille. Hän pyyhki ne varovasti pois. Silmissä välähti ja kasvot silisivät jälleen, pieni pään nykäys vaan — ja liikutus oli poissa.

Hän vei kirjeen isälleen ja pyysi lukemaan.

Isä luki.

— Pappa, neuvathan sinä minua matkustamaan!

— Teidän välinne näyttää olevan varma?

Veronika katsoi isäänsä vakavasti kyyneltyneillä silmillään. Isä kääntyi akkunaan nypistellen Mooseksen kirjettä.

— Sinä voit matkustaa kolmen viikon päästä. Tai sitte, kun päästään valmiiksi. Silloin voit jäädä.

Veronika juoksi isänsä luo. — Pappa, sinä olet suuremmoinen!

— Minulla on sinulle suuremmoinen velka, tyttöseni.

— Älä puhu siitä.

— Mene nyt, lapsi, sähköttämään Moosekselle. Minä kyllä kirjotan hänelle ja pidän huolen muusta.

Kaikki oli muuttunut kuin taikasauvan kosketuksesta. Kun Veronika meni Härmälän tädille ilmoittamaan asiasta, kääntyivät ihmiset katsomaan häntä. Hyräillen ja kevyesti astuen, vaippa irrallaan hartioilla hän riensi loistavin silmin ja voiton onnellinen ilme kasvoillaan pitkin lumista, räjäistä tietä. Kylmyys puri poskille punan ja huurre tarttui vaipan vaaleanharmaisiin naalin-turkiksiin. Huolien painamat ja puutteen ahdistamat hallimajalaiset unohtivat itsensä, jäivät häntä katsomaan perunat säkissä hartioillaan ja puita kelkassaan. Lapset töllöttivät sormet suussa ja itku pysähtyneenä.

Täti puuhaili "kädenalaisessa". "Nälkäkirjoja" oli kerääntynyt koko röykkä hänen eteensä.

— Voi, voi kun minä nyt olen tällaisissa pukeissa, — oli tädin ensimmäinen huoli, mutta pian hän unohti kaiken, kun kuuli asian. — Vai oikeen ryökinä menee Mooseksen tykö ja jää sinne. Monet ovat Herran tiet. — Täti oli vanhentunut ja hyvin liikutettu. Toisesta huoneesta kuului nyyhkytystä.

— Kuka siellä — — —? kysyi Veronika.

— Ruhalan vaimohan se. Karén tahtoo lainaamansa rahat takasin, kun eivät ole jaksaneet korkoja maksaa, kun tehdaskin seisoo. Heillä ei ole ollut ennen nälkäkirjassa mitään, mutta nyt täytyy panna merkit.

— Onko Karén lainanut Ruhalalle?

— On liikkeeseen antanut, mutta kun ne kävivät pyytämässä sulkemaan sitä olvenmyyntiä ja Ruhala sen toimitti, niin sanoi Melu, että Karéni suuttui ja kiristää nyt.

Melu tuli puodista heidän luokseen. — Tässä on saatavia tuhanteen markkaan sellaisilta, jotka kyllä maksavat. Täti lainaa ne nyt minulle, kyllä minä hankin pian rahat takaisin.

— Aiotko sinä tosiaan niillä maksaa Ruhalaisten velan?

— Mikäs tässä muukaan auttaa, ukko on häijy.

— Entäs Rolf? — kysyi Veronika, mutta katui samassa kysymystään, sillä Melu punastui ja näytti tuskaiselta.

— Rolf ei puutu tähän.

Melu meni tädin kamariin jättäen oven auki, joten Veronika kuuli, mitä siellä sanottiin.

— Siunakkoon hyvä Jumala teitä, rouva, te tulette omaan sukuunne. Ei pitäisi myydä sieluaan pahoille ihmisille rahasta niinkuin minäkin tein. Mutta minkäs sille mahtoi, Karéni tarjosi ja minä tarvitsin. Voi rouva kulta, voinko minä nyt tätä ottaa, te joudutte itse kärsimään ja ne voivat piinata teitä.

Melu tuli samassa huoneesta, sanoi hyvästi ja lähti punaisissaan kiiruusti pois.

— Melu on niin äkkinäinen ja tuittupäinen. Otti taas kai nenäänsä. Eihän se kärsi ollenkaan puhuttavan Karéneistaan. Jos moittii niitä, niin Melu puolustaa ja suuttuu; jos muuten kysyy, ei vastausta saa.

— Melu kuuluu auttavan köyhiä.

— Herra tietää, että kyllä apua tarvitaan. Nälkäkirjat paisuvat, niinkuin ryökinä näkee, — sanoi täti, osottaen mustia, pitkiä kirjoja, mutta samassa hän säpsähti ja katsoi arasti Veronikaan. — Voi, täti kulta, kyllä minä arvaan teidän ajatuksenne ja kaikkien noitten nälkäisten. Te luulette, että pappa voisi kaikki muuttaa, jos hän vaan tahtois, mutta hän ei voi. Tehtaan seisominen ei ole hänen vallassaan. — Hän näki kuitenkin tädin kasvojen ilmeestä, etteivät vakuutukset vähääkään auttaneet. Täti uskoi vahvasti hänen isänsä kaikkivaltiuteen näissä asioissa, ja Veronikan sydäntä ahdisti se ajatus, että työväki oli samassa uskossa. Tädin vanhat kädet vapisivat, kun hän selaili "nälkäkirjojaan" ja koki laskea summia yhteen. — Mooses näitä aina selvitteli, mutta kukas minua nyt auttaisi? Silmätkin tekevät kiusaa.

— Kyllä minä, täti sanoo vaan, mitä on tehtävä. Veronika alkoi laskea pikkuannoksia yhteen ja sitten piti laskea koko summa, kaikkien maksettavat. Työtä kesti pari tuntia.

— Tästähän tulee hirveä summa, yli kymmenen tuhatta!

Täti nyökkäsi. — Niin minäkin arvelin. Varasto alkaa ollakin lopussa.

— Luuleeko täti saavansa takaisin?

— Ei apua aina siinä mielessä anneta.

— Onko täti rikas?

— Olen aina ollut niin rikas, että olen voinut auttaa tarvitsevia.

— Täti on kaiketi auttanut nyt koko omaisuudellaan.

— Kai Jumala minusta sentään huolen pitää. Veronika ei voinut seista suorana ja pystypäisenä heikon vanhuksen edessä. Hän painoi päänsä alas ja jäi hetkeksi miettimään pöydän ääreen.

— Minä luulen, että jään Hallimajaan kevääseen saakka, eihän siihen enää kestä kahta kuukautta. En voi nyt olla onnellinen.

— Enhän minä nyt vaan vanha haaska lie turmellut ryökinän iloa? Ei se niin ollut tarkotettu.

— Miks'ei täti sano Veronikaksi?

— No, vanhan on aina vaikea tottua uusiin tapoihin.

— Mooseksen vuoksi! — Veronika tarttui vanhuksen käsiin.

— Minä nyt olen tällainen vanha haaska ja Veronika ylhäinen ja kaunis.

— Ei ylhäisempi kuin tätikään, olemme kumpikin ihmisiä. Ja jos siitä suuruudesta puhutaan, niin lienee täti suurin Hallimajassa.

Täti ei onneksi ymmärtänyt Veronikan koreata puhetta, muuten hän olisi läimäyttänyt sanoa jotakin leveätä ja sitten taas säikähtänyt ja muistanut Veronikan ylhäisyyden.

*****

Oli jo pimeä ilta, kun Veronika palasi tädin luota. Ilma kiristyi yhä ja lumi narisi jalkojen alla. Mökit olivat tiessä kiinni ja akkunoista voi selvään nähdä huoneisiin. Äkkiä Veronika pysähtyi puhuttelemaan kahta lasta Manun mökin portilla. Heillä oli ohuet hameet yllään, jalat paljaina, helmoihin käärittyinä ja pellavatukka roikkui silmillä suorissa suortuvissa.

— Paleluttehan te, menkää sisään! — Lapset tuijottivat Veronikaa kuin ilmestystä ja lakkasivat itkemästä, mutta kumpikaan ei liikahtanut.

— Menkää sisään, lapset! — uudisti Veronika.

— Isä lyö, — sanoi isompi tyttö. Veronika ummisti silmänsä, näki hengessään laajatakkisen miehen, kiiluvat silmät ja välkehtivän puukon kohollaan, mutta hän karkoitti ruumiillisen pelon, tarttui tyttöjen

käteen ja vei sisään. Huone oli puoleksi pimeä sammuvan lieden valossa. Pöydän luona seisoi "ulkotyöväen naisten komitean jäsen" ja penkillä äidin vieressä kaksi ahnasta tyttöä särpien kaljaa. Leveässä puusängyssä loikoi mies ja hänen väljä takkinsa retkotti tuolin selustalla hihat rentoina kuin koivet nyljetyssä raavaannahassa.

— Lapset paleltuvat ulkona, tuon heidät sisään, — sanoi Veronika.

Miehen pää kääntyi tyynyllä ja veristävät silmät murjottivat. Hän nousi istumaan tuijottaen Veronikaa kuin unihaamua.

— Lapsenne paleltuvat ulkona, — sanoi Veronika jälleen. Tytöt hiipivät kyyryisinä uunin eteen kuin kissat pakkasilmalla, kurottivat kontistuneet kätensä kohti uunin lämpöä ja kyykkysillään muuttivat jalkojaan yhä lähemmäksi uunia, pellavapäät yhdessä ja pienet ruumiit väristyksessä.

— Minä lähetän heille vaatteita, — sanoi Veronika lähestyessään ovea.

— Ei ole tarvis almuja, — sanoi Manu. Nainen pöydän luona liikahti. — Vai ei tarvis? Kyllä vaan kelpaa ottaa, kun annetaan. Niin se Manu aina kojeilee, että ei almuja. Mitä almuja ne on? Jos rikas antaa, niin antaa se omaamme, joka meille kuuluu. — Veronika hymähti. — Niin juuri. Lämpöiset vaatteet kuuluvat paleleville lapsille, olkoon ne kenen tahansa antamat.

— Sen minä vaan sanon, ettei enkelintekijöillä ole meille mitään asiaa! — sanoi Manu uskaltamatta kuitenkaan katsoa Veronikaan.

— Niin te sanotte, vaikka toisin tiedätte ja tiedätte vielä erään toisenkin asian, joka on jäänyt kohtalon rangaistavaksi. —

Liesi leimahteli viimeisiään kuin sammuva kynttilä ja valaisi Veronikan leimuavan katseen ja rohkean ryhdin.

— Kyllähän sen tiedän ja tiedän senkin, että minä olen sellainen käsi, jolla kohtalo syyllisiä rankaisee. — Manun viha iski säkeninä silmistä, terästi juovaiset kasvot ja suoristi rennot jäsenet. Hän kasvoi sisällisestä voimasta.

— Kosto on huono rakentaja!

— Mitä ei anneta hyvällä, otetaan väkipakolla. Tyrannit pois! — Mies puristi nyrkkiään.

— Minä sanon: teitä autetaan rauhalliseen kehitykseen, rauhan keinoilla, vaikka miten vastustaisitte. Hyvästi!

Veronika juoksi kiihtyneenä kotiinsa. Hän sulki silmänsä ja kuunteli sydämensä rajua lyöntiä: "Mitä ei anneta hyvällä, otetaan väkipakolla!" — kaikui yhä hänen tajunnassaan, ja Manun uhkaava nyrkki, palavat silmät ja leveä, paidanviilekkeestä paistava rinta ilmestyi elävänä hänen suljettujen silmänsä eteen. Hän haki isänsä.

— Minä en voi mennä Mooseksen luo ennen kevättä.

— Sinä olet kiihtynyt. Mikä nyt?

— Ei ole vaaraa, itsekkäistä syistä tahdon jättää kevääksi, silloin kaikki hymyilee, nyt on niin kylmä. Teillekin tulisi täällä ikävä.

Marck katsoi tytärtään pitkään ja Veronika vältti hänen katsettaan.

— Kyllähän minä mieluummin soisin, että häät lykättäisiin kevääseen.

Asia oli siis päätetty ja Veronika kirjoitti Moosekselle.

Rakas Mooses.

Kirjeesi sai minut epätoivoon ja tuskaan, tunsin voimattomuuteni ja taivuin tekemään sellaista, mitä en olisi luullut voivani tehdä, vetoamaan isäni myötätuntoon, ja hän piti sen kai viittauksena siihen, mitä hänelle syksyllä tein. Sinä et tiedä, kuinka suuremmin ja arka hän on tällaisissa asioissa. Meillä on ollut kireät välit viime aikoina minun puuhieni vuoksi lastenhoitolassa, työväenmajojen puhdistamisissa ja siitä, että antaudun liian läheisiin väleihin heidän kanssaan, josta olen sinulle jo kirjoittanut. Mutta kun hän sanansa antoi, antoi hän sen täydestä sydäimestä: siksi hän hämmästyti ja näytti epäilevän, kun äsken hänelle ilmoitin tahtovani siirtää häät kevääksi. Ajatteles, me voisimme nyt aivan pian tavata toisemme! Minä olin voitonvarma, onnellinen, elämä oli ihanaa, kun lähdin Härmälän tädille

ilmoittamaan asiamme. Ihmiset tiellä katsoivat minua ja hymyilivät. Ajatteles, he näkivät, että olin onnellinen! Tulin tädin luo, sinun vanhan, suuren tätisi luo. Hän laski vaivalla yhteen "nälkkäkirjojen" summia ja niistä sain minä karttumaan yli kymmenen tuhatta eli kaikki, mitä täti omistaa. Täällä nähdään puutetta, tehtaat seisovat, työväki katkeroituu, juo ja räyhää. Karén ei sulje kapakkaansa, vaan vainoo Ruhalaa siksi, että hän on ottanut osaa mielenosoituksiin. Työväentalolla lietsotaan vihaa, ja seurahuoneella tanssii nuoriso Vetehisen polskaa. Työväen lehdet haukkuvat minua enkelintekijäksi lastenhoitolani vuoksi. Minä en voi nyt paeta täältä sinun luoksesi, niin ihanaa kuin se olisikin. Me emme voisi olla onnelliset, tuntisimme varastavamme onnemme onnettomalta isänmaalta. Sinua täällä kaikki kaipaa, kaikki huutaa. Ei niin, että he nimeltä sinua mainitsisivat, eivät he edes ajatuksissaan sinua kiitä, eivät he edes muista, mitä olet sanonut. Täällä on vain elämä sellaista toivotonta orjanpyörän vääntämistä. Ihmiset ovat pimeässä, oman katkeruutensa kahleissa. Työtä ei ole, tehtaat seisovat ja väki luulee papan tahallaan — — —. Minä en voi sanoin kuvata, kuinka tämä on raskasta. Ja muualla Suomessa on samanlaista. Kukin köröttää omassa nurkassaan, tukkii suunsa ja sydämensä. Olisitpa sinä edes täällä, pitäisit heille läpättävää kynttilää, ohjaisit pitkin pimeitäkin polkuja, näkisit oikean tien satusilmilläsi, sinä maanpakolaiseni! Kun et ole sinä, täytyy minun olla, tehdä minkä voin. Jos niin käy, että sinun ainiaaksi pitää jäädä — — — voi, armaani, köyhää olisi silloin elämä, mutta rikastakin se voisi olla, jos vain isänmaa olisi, jos edes Hallimaja olisi onnellinen. Siksi minä jään nyt kotiin. Tiedän, että hyväksyt tekoni. Isä aavistaa oikean syyn lykkäykseeni, vaikkei hän kysy. Luulen, että voin kertoa sen hänelle. Pää pystyyn, Suomen mies. Meidän voimamme ja onnemme on toinen toisissamme. Omasi.

Seuraavana aamuna Marck sanoi Veronikalle antaessaan tukun setelejä:

— Nämä saat käyttää varustuksiisi.

— Saanko nämä ihan omakseni?

— Ihan.

— Vaikka miten käyttäisin?

— Vaikka pitsiä ostaisit.

— Hyi, pappa. Härmälän täti on antanut meidän työväelle kymmenen tuhannen edestä ruokavelkaa.

Marck siristi silmiään ja pisti kädet housuntaskuihin heittäen hiukan päätään, niinkuin hänen tapansa oli, kun jokin ihmetytti häntä.

— Ja sinä annat minulle tällaisen tukun rahaa vaikka pitseihin. Minä panen nämä kankaisiin. Olen sitä jo kauan ajatellut.

— Kankaita kai sinä nyt tarvitsetkin.

— Tästä se riemu nousee. Nämä setelit lepattavat maailmaan ja lähettävät tänne pennilöitä, kultia, hopeita tukuttain ja sitten, sitten minä pääsen Mooseksen luo. Nämä ovat lunnaat, lunnaat! En olisi luullut koskaan rakastavani rahaa näin hirveästi!

— Olisitpa sinä mies, tyttöseni! — sanoi Marck silittäen hänen päätään.

Veronika katsoi isäänsä suurin silmin käsi koholla, jossa setelit olivat. — Niin, olisinpa minä mies, silloin loisin varallisuutta, panisin rattaat pyörimään niin tuhannen tulimmaisesti, aurat kyntämään, miehet raatamaan! Mutta olen vaan nainen ja täytyy tyytyä laittamaan naiset kangaspuitten ääreen siksi aikaa, kun miehet torkkuvat. — Veronikan silmät välkkyivät veitikkamaisuutta.

— Älähän nyt vanhaa isääsi nolaa, — sanoi Marck samalla sävyllä.

Nyt saivat poni ja Talli-Ville työtä. Veronika oli kululla koko talvisen päivän, ajoi mökistä mökkiin, kirjoitti nimiä, kankaita, numeroita ja lankoja muistikirjaansa, teki laskuja ja suunnitteluja. Seuraavana päivänä hän esitti asiansa Helylle ja neuvotteluun kutsuttiin Melukin, koska hänkin oli — pistänyt kätensä räsyppykkiin, — niinkuin Melu itse sanoi.

— Älkää vaan panko minua käymään niitten mankujien luona; en minä jaksa heidän kanssaan, — pani Melu ehdoksi.

— Sinä saat hoitaa tilit ja lähettää valmiit kankaat tilaajille ja hankkia menekkiä. Se on paljo se, — sanoi Hely.

— Olkoon menneeksi.

— Hely ja minä johdamme työtä, opetamme kutomaan muijat ja tytöt, hankimme aineet ja mallit.

Pian läiskyivät kangaspuut joka hökkelissä, missä hameenhelmat heiluivat, ja Härmälän täti hykersi käsiään.

— Kolikot tulevat takaisin. Nyt minä laitan Moosekselle kapiota. —

Veronika loisti riemusta ja kirjoitteli joka ilmansuunnalle saadakseen tilauksia. Lapset mellastivat päivällä hoitolassa, eikä kukaan heistä kuollut, kukoistivat vaan entistä ehommin. Miehet murjottivat ja kävivät talolla innostumassa ja kapitalisteista pauhaamassa. Paljon meni vaimojen ansiosta miesten mukana kapakkaan, mutta jäi siitä leipäänkin. Saha saatiin kaksi kuukautta seisottuaan käyntiin jälleen ja samalla massatehdas.

Veronika kävi usein tädin luona kuulemassa, kuinka nälkäkirjat lyhenivät. — Lyheniväthän ne.

— Se on siunattu asia, tämä kutominen. Vaimot eivät mene enää tehtaaseen, — sanoi Hely.

— Sehän siinä taikana onkin. Mitä he siellä tekevätkään, tahrivat sielunsa ja ruumiinsa, — sanoi Veronika. — Minun lunnaani tulevat kohta maksettua. Härmälän tädin saatavat vähenevät joka päivä. Tämä elämä on ihanaa!

— Vaikka pitää kuudelta nousta ja koko päivän häärätä ja vaeltaa mökistä mökkiin, — sanoi Hely nyreästi.

— Mooseksella on ikävä, siksi minä riennän!

* * * * *

Taas alkoi päivänpaiste tehdä kepposia talven siivoojaneidelle. Se nosteli valkoiset vaipat, heitteli ne lammikkoihin ja ihmetteli, kun ei löytänyt vanhaa, tuttua lokaa. Hallimajan hyvä hengetär oli ajattanut hiekkaa kaiken talvea käytäville. Sille kepposelle nauroi päivänpaiste heleästi ja lämpimästi, hokutteli lehdet puihin ja ruohon maahan ja soitti kesän kelloja.

— Kohta minä tulen, — kirjoitti Veronika Moosekselle. — Lunnaani ovat melkein maksetut ja Hallimaja on kevätbukimissa. Haavat jo kellertävät keväisessä ruskossaan; kuuset niitten rinnalla vakavasti nuokkuvat tummassa vihreydessään ja koivut hymyilevät kevään suloa; tuomet kukkivat, käet kukkuvat; metsässä soi, kukertaa, visertää ja riemuitsee. Kivistömaen lähteellä käyn joka päivä ottamassa terveisiä kolmannelle liittolaisellemme. — Ilmassa liitelee vapauden säveliä, ja minä aavistan — — — en uskalla antaa sille nimeä, se on vielä niin etäistä ja kuulakkaa.

Eräänä päivänä Veronika vei Härmälän tädille kutsukortin vihkiäisiinsä, joitten piti tapahtua Tukholmassa.

— Mitäs minä vanha haaska sinne tulisin? Ja mitäs minä enää yllenikään panisin ja kehtaisinko minä seistä patruressan vieressä?

— Kruunu-Anna kyllä laittaa silkkisen hameen, — ehdotti Veronika. — Täti saisi hiukan ajatella Moosestakin siellä vieraassa maassa. On raukka ajettu pois kuin mikä pahantekijä. Ei ole ketään omaa.

— Voi, voi, niin kyllähän minä, jos Mooses kaipaisi.

Täti tilasi kaupungista kaikkein hienoimmalta neulojalta hameet ja mantiljit, hatut ja hetaleet. Veronika oikein hämmästyti sitä komeutta. Pieni kurttuinen naama hukkuu hatun pitseihin ja luiset, ruskeat kädet liian suuriin hansikkaisiin, ja outoihin, pitkiin hameisiin hän oli kompastua.

Esa ja Hely lähtivät mukaan, mutta Melu jäi pois, kun ei Karéneja oltu kutsuttu. Alma tuli Helsingistä ja joukko Marckin ystäviä. Se oli loistava seurue. Aurinko paahtoi laivan kannelle, tuuli löyhytteli Veronikan huntua ja kietoi tiiviisti vaatteen hänen voimakkaan ja sulavan vartalonsa ympärille, kun hän seisoi kaukoputkella tähyestäen, laivan lähestyessä satamaa. Hän laski kätensä ja katseli leikkiviä aaltoja, jotka mursivat vaaleanvihreät harjansa laivan kylkeen ja ajatteli uneksien Moosesta sellaisena, kuin hän oli Hallimajan asemalla erotessaan ollut: kukkia kuluneen kesätakin napinlävessä, hellä katse ja hiukan hermostuneet sormet, jotka osasivat niin omistavasti silittää. Veronika ummisti silmänsä ja heittäytyi ajatuksissaan hänen syliinsä.

Laiva liukui yhä lähemmäksi ja etäinen kaupungin humu muuttui kaikkineleväksi pauhuksi. Pian saattoi erottaa tuttavat satamassa.

— Tuolla, tullihuoneen edessä, seisoo Mooses! — Veronika osoitti häntä, ja hääseurue tarkasti

hartevata, pitkää, nuorta miestä, joka seiso i yksin, lähenevää laivaa tähy stäen, keppiinsä nojaten. Kaikki he asettivat hänet sankar ikehään ja sadun valaistukseen. Hän oli prinsessan voittaja. — Jossakin soitettiin.

— Sehän on "Porilaisten marssi" ja kuuluu Strömparterriltä.

Jo Mooses huomasi Veronikan, astui ripeästi laivan suuntaa seuraten pysäyspaikalle ja heilutti hetken hattuaan. Veronika riemuitsi ja ylpeili hänestä sydämessään: — — On kuin outo ja kuitenkin oma, kuin maailman mies korkeassa hatussa ja hansikkaissa, mutta kasvoilla rakas hellä ja hyvä ilme. Nyt jo voi erottaa katseen. Silmät ovat tummuneet ja syvenneet, saaneet jotakin uutta. — Veronikan ajatukset keskeytyivät. Laiva saapui satamaan ja tullimiehet kiipesivät kannelle. Heidän mukanaan ilmestyi Mooses äkkiä Veronikan eteen, tempasi hänet tungoksesta mukaansa salonkiin. Siellä he seisoivat kahden, omistivat toisensa katseissa. Kaikki uusi Mooseksessa oli Veronikalle mieluista, miehekästä ja rakasta.

Joku kosketti Mooseksen hihaa. Täti siinä seiso i lyhyenä, kapeana, vanhat silmät vesissä. Ensi kerran elämässään syleilivät Mooses ja täti. Esa sattui sen näkemään ja lohdutti hämilleen joutunutta tätiä: — Tämä kuuluu ihmeisiin ja on luettava maanpakolaisuuden syyksi.

KOTIIN.

Suomessa kuulu i ilonsanoma: — Maanpakolaiset saapuvat kotiin! — Lähes kaksi vuotta olivat he ajelehtineet maailmalla kodittomina ja juurettomina kuin puun lehdet irtireväistyinä omasta oksastaan, myrskyn ajeltavina, tulevaisuudestaan epävarmoina.

Hallimajalaiset odottivat omiaan, valmistivat vastaanottoa ja ikävöivät päivää ja hetkeä, jolloin maanpakolaiset saapuisivat. Kivistömaellä seiso i valmiina kansanopisto kauniina ja vakavana kuin sankarilaulu ja sen rinnalla maanpakolaisten koti somana kuin lemменruno. Niitten harjalla liehui nyt sinivalkoisia lippuja. Hallimajalaiset olivat ylpeitä opistostansa, mutta se ei ollut yksin heidän. Se oli laajan maaseudun rakentama. Kaikki he olivat siihen tuoneet hirs iä osaltaan, keränneet rahaa ja lämpöisin mielin tulleet neuvotteluihin. Esa oli heitä pimeimpinä hetkinä pitänyt lämpiminä ja viitannut tulevaisuuteen, jolloin heidän opistonsa saisi kasteensa ja silloin samalla Mooseksensa. Näin oli Mooseksen nimi liittynyt kirvesten kalskeeseen opiston kohotessa, työn touhuun, kokousten humuun ja innostuksen tuleen, tuon salaisen ja kytevän, joka ei saanut henkensä uhalla liekkiin leimahtaa.

Nyt hymyili vapauden kuulakka kevät, täytti rinnat valoisan päivän toivolla. Unohdetut olivat pimeyden painajaiset. Kuin Vetehisen talviset vangit noustiin nyt lainehtivalle selälle.

Työväki oli saanut vapaapäivän ja kaikki riensivät junalle. Maalaisia oli asemalla suuri joukko odottamassa tulevaa johtajaansa. Raskaissa tamineissaan, rusokasvoin, jäykkinä ja totisina erottuivat he heikkorakenteisesta tehta an väestöstä, joka liikkui ja aaltoili levottomana.

Soittokunta oli asettunut keskelle asemasiltaa ja sen ympärille joukko kukoistavia, nuoria tyttöjä, jotka nauravien kasvojensa tasalla kantoivat kukkavihkoja. Loistavin silmin he odottivat sitä paria, jonka rakkauden tarina kauniina satuna kulki suusta suuhun, sydäimestä sydämeen ja ihanteellisena lemмен taivaana sai jokaisen nuoren mielen hehkumaan. Veronika oli heidän prinsessansa, Mooses sankarinsa.

Nyt syntyi hälinää. Juna voihki ja vihelsi kallioitten välissä. Soittokunta viritti tervehdyksen ja tytöt kohottivat kukkia an. Rautahirviö porhalti asemalle puhkien ja rämisten. Tuolla, vaunun sillalla, he seisoivat, Veronika syli täynnä ruusuja ja Mooses paljain päin.

— Terve, terve, — kuulu i väkijoukon huuto. Se eteni ja kaikui kauempana "eläköön" huutona. Tytöt piirittivät tulijat kantaen kukkia an iloisten kasvojen tasalla. Soitossa ja laulussa puhkesi yleinen ilo ilmoille, paisui riemuksi ja vapautti mieliä. Kaikki huusivat huumaantuneina: eläköön! Kelle? Tuolle nuorelle parilleko?

Mooses katsoi heitä silmästä silmään ja hänen sydämensä vavahti. Miesten silmissä oli jotakin uutta ja outoa, kiihkoista, — ahnasta. Innostuksen koski nosti hänet hartioilleen, kantoi Veronikan rinnalla.

Se oli hetken vaikutus ja Mooses unohti sen jälleen. Riemu huomasi hänetkin ja kantoi sylissään

opiston ovelle, jossa juhlatulet, juhlarunot ja juhlaiset ateriat odottivat.

Vasta myöhään yöllä he olivat omassa kodissaan kahden.

— Mooses!

— No?

— Mitä pidät meidän kodistamme?

— He sanoivat minua tänään Tuhkimoksi, joka on voittanut prinsessan ja puolen valtakuntaa. Tämä on kuin satulinna.

— Oletko sinä onnellinen? — Veronikan ääni soi hellyyttä ja vakavuutta, kun hän laski kätensä miehensä olalle.

— Ellei tämä ole onnea, silloin en tiedä, mikä olisi. — He katsoivat toisiaan silmiin, niinkuin katsovat ne, joilla on avain toistensa sieluun.

— Olet tosiaan onnellinen. Ja se tulee siitä, että olet sadun sankari. Mutta satu on seikkailua ja ihmeitten maailmaa.

— Etkö sinä ole onnellinen?

— Tunnen liian selvästi, että tämänpäiväinen riemu on vaahtona nousemista kuultavanvihreän myrskyaallon harjalle.

— Olet runollinen.

— Etkö sinä tunne samaa? Tiedätkö, minä en koskaan tahtoisi nousta aallon harjalle, vaan pysyä aallon pohjalla, vesien vellojana, aaltoa nostamassa.

— Sinä olet merkillinen tyttö, Veronika. Sinussa herää usein uutta ja suurta. Olet kaunis kuin aamurusko etkä itse tahdo tietää siitä, aina terve ja voimakas, etkä kuitenkaan ylly voimillasi tempomaan. Sinussa ei ole vähääkään aikasi hermostusta, ei edes uhmamielisyyttä. Kultaseni, sinussa on sitä voimaa, joka aaltoja nostattaa.

— Kun sinä sen sanot, uskon. Sinä rakastat minua sielullasi ja ymmärrät minun sieluani. Minä olisin eloton, kuollut, ellei sinua olisi ollut. Tunnen sen, sieluni tarvitsee sinua joka hetki, elää sinulle ja sinun kauttasi. Minä en tahdo onnea, en tavota sitä, siirrän sen yhä tuonnemmaksi, aina tuuma tuumalta etäämmäksi. Tahdon tehdä sen suuremmaksi, ylevämmäksi, kuinka sanoisin: jumalalliseksi. Ja sitten — — — niin, en minä sitä sittenkään tahtoisi anastaa, sillä sen takana häämöittää totuus ja ijäisyys ja niitä janoon, en onnea!

— Niin, armaani, tulkoot myrskyt ja työ. Sinä teet minut vahvaksi.

* * * * *

Seuraavana aamuna sanoi Veronika: — Nyt menemme Talvelaan. Ethän ole kunnolleen tuttuakaan papan kanssa.

— Luuletko, että me tulemme hyvin toimeen keskenämme? Hän ehkä — — —.

— Voi, sinua, pistä nyt piiloon pelkosi.

— Ei se pelkoakaan ole.

— Mooses kulta, sinähän ihaillet pappaa.

— Hän ja minä olemme niin erilaiset.

Marck oli vanhentunut, käynti oli raskasta, tukka kauttaaltaan harmaa, silmätkin samentuneet. Keskellä ensi illan riemua Veronika sen huomasi. Hän tiesi, että hän itse oli piirtänyt nuo syvät juovat isänsä otsaan ja sirottanut harmautta hänen mustaan tukkaansa, ja hellä, ihaileva sääli sai vedet hänen silmiinsä. — Kohtalo on armoton ja sokea, — myönsi hän itselleen, — ja ihminen elää itsellensä, oman sisäisen sointunsa mukaan. Hän tarvitsee työnsä jatkajaa. Pappa hyvä, kuinka sinä olet pettynyt, työsi jää — — — ties kenen varaan.

Ja minä valitsin sen ainoan, jonka voin valita.

— Nyt me tulemme ja olemme koko päivän täällä, — selitti hän eteisessä. — Emme lähde, vaikka

ajaisitte. Ah, täällä hengitän kodin ilmaa, muu maailma saa hävitä.

— Moosekselle hän kuiskasi: — Tule katsomaan onko papan kirjoituspöydällä sininen nauha kynätelineessä!

Marck istui pöytänsä ääressä ja siirsi paperit syrjään. Veronika nojasi tuolin selustaan ja upotti sormensa harmaaseen tukkaan.

— Pappa, nyt vasta minulle on selvinnyt, että sinä olet hirveän tärkeä henkilö minulle. Kun olin kotona, kaipasin Moosesta. Nyt kun sain Mooseksen, kaipaen sinua.

— Kun kissanpoika kasvaa, niin se saa silmät.

Veronika ei malttanut olla paikoillaan. Hän hyräili ja kulki huoneesta huoneeseen, väänsi laatikot mullin mallin ja kyseli äidiltään taloudesta sellaisella innolla, että rouva Marck riipaistui irti arkipäiväisestä tasaisuudestaan ja yhdessä he nyt neuvottelivat kiivaasti, unohtaen miehet.

Marck ja Mooses puhelivat yleisistä asioista karttaen lähempiä välejä. Kumpikin pelkäsi kompastuvansa.

— Kyllähän kapitalistin voitto on kansan voitto, — sanoi Marck.

— Epäilemättä, mutta sen rinnalla täytyy käydä kansan henkisen voiton.

— Mitä sinä sillä tarkoitat?

— Kaiken kansan pitää voida seurata maan lainlaadintaa ja ottaa osaa siihen. Kunnallinen itsehallinto yleisen äänioikeuden perusteella olisi erinomainen kasvattaja, — sanoi Mooses.

— Kun minä syvennyn omaan alaani, en joudu ajattelemaan muuta. — Marckin kasvoilta hävisi valoisa ilme, joka nuorten tullessa oli häntä eläyttänyt.

— Se juuri onkin suurta, voida kiintyä koko olennollaan omaansa, luoda uutta ja raivata tietä muillekin. Juuri sellaisten miesten varassa, kuin te olette, on Suomen tulevaisuus! — huudahti Mooses innostuneena. Marck hämmästyti ja katsoi pitkään nuorta miestä, joka yhä kasvoi hänen silmissään. Mooseksesta oli hävinnyt kaikki poikamaisuus. Ryhti oli suora ja voimakas, katseessa varmuutta ja älyä; vain silloin tällöin välähti lämmin, viehkeä silmänisku, joka antoi kasvoille niiden lumoavan ilmeen.

Marck nousi tuoliltaan ja hymyili. Hän oli jälleen voitettu.

— Teollisuus ei vielä hallitse meillä, vaan merkitsee vähän. — Hän katsoi vielä kerran vävyynsä ja sanoi ikäänkuin ohimennen: — Kuule, etkö ole ajatellut mahdollisuutta siirtyä tähän minun tehtaaseeni? — Marck katsoi nyt jännittyneesti Moosesta, jonka kasvoilla innostus vielä väreili.

— En, ei minusta ikinä tule liikemiestä. Minä ihailen teidän työtänne ja lasken riemulla, kuinka paljon hyötyä ja lisää onnea se tuottaa kansalle ja uusia mahdollisuuksia henkiseenkin kehittymiseen. Minä olen opettaja ja kasvattaja. — Mooses ei nähnyt pettymystä Marckin kasvoilla; hän liikkui nyt vapaasti ja luonnollisesti omassa ajatuspiirissään.

— Missä Eveliina ja Veronika lienevät, pitäisi saada jotakin suunavausta!

— No, vieläkö sinä olet yhtä kiivas sosialisti kuin ennenkin? — kysyi Marck pöydässä sellaisella huolettomuudella kuin soutaja, joka on vetänyt aivot veneeseen eikä ajokaan niitä käyttä.

— Olen kyllä. Pikkupoikana luulin, että kuu oli tarttunut Kivistömaen männyn latvoihin, ja kiipesin tavottamaan. Nuorukaisena uskoin, että maailman kurjuus on rikkaitten syy. Nyt tiedän, että kansa voi luoda itselleen onnea, mutta ainoastaan sen verran, kuin se ansaitsee.

— Sinä tarkoitat, että ainoastaan siinä määrässä kuin kansa noudattaa totuutta ja rakkautta, voi se tulla onnelliseksi, — sanoi Veronika.

— Menepäs sanomaan se työväentalolla, — sanoi Marck.

— Se on siellä sanottava, — sanoi Mooses.

Opistoon oli pyrkijöitä toista sataa, ja työ piti juuri alettaman, kun samana päivänä kaikki saapuneet junat jäivät asemalle ja nopea huhu levisi yleisestä lakosta. Se sytytti ihmisten mielet kuin tulikipinä tappurat. Kansaa tulvi Hallimajaan joka puolelta, uteliaana, pelokkaana tai taistelun ja seikkailun haluisena.

Tulipunaiset liput liehuivat ensimmäiseksi "talon" harjanteella ja niitten varjossa luikersi pitkä, tumma ihmisvirta rinnettä alas, paisui ja laajeni ja sulloutui seurahuoneen suureen, aidattuun pihaan.

Mooses, Esa, Ruhala ja hänen joukkonsa kulkivat rinnan punaisten lippujen varjossa laulaen kansallislauluja ja työväen marssia. Kaikki äänet yhtyivät oikean ja hyvän ylistykseen; kaikki kukkarot aukenivat nälkäisten ruokkimiseen ja turvattomien matkustajien ylläpitoon ja majoittamiseen. Ensimmäinen päivä oli ihanaa vapauden laulua, tulevaisuuden kultaisia toiveita täynnä. Kaikki sydämet avattiin toinen toisilleen; juotiin vapauden maljasta ihanaa innostuksen ja elon nestettä.

Toisille oli vapaus huumaavaa väkiviinaa, teki miehet raivopäiksi, villitsi väkivaltaisiin tekoihin ja loihti esiin heidän rumimmat intohimonsa.

Toisena päivänä neuvoteltiin seurahuoneen suuressa salissa. Ruhala asettui nyt joukkoineen viimeisille riveille. Manu hiipi heidän taakseen laveassa takissaan, silmissä omituinen, villi hehku. Joukko uusia, outoja naamoja muodosti muurin heidän kulmallaan, josta usein kuului kovaääninen "hyvä" tai "ei" soinnuttomasti sorahtaen. Silloin tällöin häiritsi Mooseksen puhetta järeä sana, jota säestivät hyväksyvät katseet ja uhkaavat liikkeet syrjämuurissa.

Kun Mooses oli selviteltyt lakon valtiollista tarkoitusta, kehoitti hän läsnäolevia valitsemaan väliaikaisen komitean lakkoajaksi ylläpitämään järjestystä ja laatimaan oman paikkakunnan osalta ohjelmaa tulevaisuutta varten.

Syrjämuuri liikahti levottomasti ja Ruhala pyysi puheenvuoroa: — Meitä on tässä vain pieni joukko, mutta takanamme on suuri kansan paljous ja me kysymme: Mistä saisimme kylliksi työtä ja kylliksi palkkaa? Kaikki muut asiat ovat meille toisarvoisia. Tämä on otettava ensiksi tutkittavaksi. Muuten sanon minä, että koko tämä himphamppu tulee vain yläluokan hyväksi, on tyhjää kuun paistattamista meille köyhäläisille sillä aikaa, kun muut auringossa loikovat. Yläluokka on nyt näännyttänyt meitä niin, että olemme kuin kymmenes osa nälkäsankaria ja koreesti nuolemme heidän rasvaisia sormiaan, kyykimme kuin hiiret heidän nurkissaan. Mutta nyt minä sanon, että tästä täytyy tulla loppu! — Ruhala notkisti polviaan ja painoi ruumistaan antaakseen pontta viimeiselle sanalle. Syrjämuurista kaikui "hyvä" huuto, ja Ruhala innostui jatkamaan: — Yhteiskuntamme on kuin tunkioläjä. Tuleen kuiva tönkö sen päältä, että hedelmällinen voima pääsee ruohoa kasvamaan! Pois yläluokka köyhälistön niskoilta! Me tahdomme nähdä päivän!

— Juuri niin on tehtävä, — myönsi Mooses puheenjohtajana. — Minä tahtoisin vaan jatkaa Ruhalan vertausta tunkioläjästä. Hän ei ole maanviljelijä eikä tullut ajatelleeksi, että tunkio ajetaan pellolle ja sekotetaan multa. Silloin siitä on hyötyä. Kun sitä muuten huvikseen penkoo ja jättää siihen paikkaan, levittää se inhottavaa lemua. Sen mädännäisyys tekee ihmiset sairiksi!

Syrjämuuri kuunteli murahdellen ja Ruhala tarttui taas puheeseen: — Kuulen, että maisteriinkin on jo tarttunut kapitalistien oppi. Me köyhälistö olemme löyhkäävää mädännäisyyttä teidän mielestänne. Ei siitä ole kauan, kun maisteri itse huusi häviötä kapitalisteille, mutta silloin te olittekin köyhä. Me emme tyydy enää koreihin lupauksiin, me vaadimme oikeata johtoa. Me tahdomme nousta kapitalismin orjuudesta. Me emme usko loruihin; me vaadimme tosityötä. Emme huoli paikkauksista, kapitalistien hoitoloista ja parantoloista ja seinien paperoimisista ja puoskaroimisista emmekä lattiaimme maalaamisista. Me tahdomme osan johtoon ja työhön!

Ruhalan emäntä seisoi lähellä Veronikaa. Hän joutui aivan epätoivoon kuullessaan miehensä puhetta, sillä parantumisestaan saakka hän oli ihailnut Veronikaa ja ollut hänelle kiitollinen. Hän pujottautui ihmisjoukon läpi miehensä taakse. Joku joukosta sanoi: — Rouva Ruhala tahtoo puhua.

— Enhän minä, — — vaikka voinhan sen ääneenkin sanoa. Kyllä ne hoitolat ja parantolat ja työväenasuntojen sivoomisesta ovat olleet hyvä asia. Ja pyydämme, että neiti — — rouva Härmälä jatkaisi samaan suuntaan työ — — —. Sivumuurista kuului ankaraa murinaa, joka kasvoi jalkojen ja keppien kolinalla valtavaksi meluksi ja hukutti heikon äänen.

— Kopistakaa, minkä kopistatte! — huusi Kruunu-Anna. — Suunne on täynnä rohkeita sanoja, mutta työnne ovat kurjia ja matalia. Perheenne jätätte usein vaimoparkainne elätettäväksi, niinkuin Ruhala itsekin on tehnyt. Lakon aikana se raukka itsensä näännytti ja ukko kulki kokouksesta kokoukseen huutamassa — — —.

— Suu poikki akoilta! — huudettiin.

— Asiaan! — huusi puheenjohtaja, mutta melu yltyi. Kukaan ei saanut ääntään kuuluville.

— Hiljaa! — huusi Mooses täysin voimin ja löi nuijan varren poikki pöytään. Tuli hiljaisuus. — Täällä ulvotaan kuin sudet metsässä! — huusi Mooses. — Tiedätekö, mitä Venäjällä on tekeillä?

— Vapaus, vapaus! — huudettiin.

— Mikä on vapaus? Minä sanoisin: vapaus on oikeudessa! Vaikka täällä toisemme haukkumalla hävittäisimme ja veremme maahan vuodattaisimme, emme pääsisi hituistakaan lähemmäksi oikeutta eikä myöskään vapautta. Päinvastoin tulisimme heikoiksi, erottaisimme sydämet, surmaisimme yhteistunnon. Te uskotte, että ikuinen oikeus hukkuu ja te sen mukana, jos joku kansanluokka toista sortaa. Ei! Luonto, ikuinen oikeus pakottaa omansa, se on vahvat, taistelemaan työllä ja toimella, viisaudella ja kestävyydellä omien lakiansa mukaan. Ne, luonnon ja oikeuden lait auttavat voittoon, ei vääryys, ei väkivalta! Meillä on taistelu käsissä. Pitäkää puhtaina kätenne, noudattakaa omaatuntoa — — —.

— Alas sellaiset puhujat! huudettiin joukosta, mutta se huuto ei saanut voimakasta kannatusta ja kun Mooses lopetti puheensa, alettiin taas neuvotella käytännöllisistä asioista.

* * * * *

Veronika, Hely ja Melu olivat rientäneet asemalle hätäntyneitä matkustajia auttamaan. He ruokkivat ja majoittivat kolmesataa ihmistä: äitejä pienine lapsineen, epätoivoisia, joitten perhe oli turvattomaksi kotiin jäänyt, sairaita, jotka olivat matkalla parantolaan, kaikenlaista kansaa, joilla ei ollut muuta kuin matkalippu taskussaan.

Hannulan Onni ja Manu oli muitten mukana valittu järjestystä hoitamaan. Aseilla varustettuina he kulkivat marraskuun hämärässä.

— Massatehtaan piipusta nousee savua! — sanoi joku.

— Se ei seiso!

Talvelan portit olivat kiinni, samoin tehtaan. Mutta miehet rikkoivat portin ja tunkeutuivat Marckin luo hänen kotiinsa.

— Tehdas on suljettava, — vaati Manu.

— Se on suljettu! — sanoi Marck.

— Me tahdomme päästä sisään katsomaan.

— Tehdas ei ole mikään maantie, minne kaikki rosvot saisivat tunkeutua.

— Punnitkaa sananne, patruuna! Me tahdomme tehtaaseen; ja ellei muu auta, niin tässä on avain! — Manu veti browningin taskustaan.

— On se minullakin, — sanoi Marck, nousi istualtaan ja asettui ruokasalin kaappia vastaan seisomaan ase ojennettuna miehiä vastaan. — Ase taskuun! komensi hän varmalla äänellä. Manu totteli. — Nyt peräännytte ovelle kädet pystyssä! — Miehet seisoivat suu auki. — Mars! — komensi Marck, — muuten, jumal'avita, minä laukaisen! — Miehet lähtivät.

* * * * *

Kylmästä väristen ja uupuneena palasi Veronika asemalta matkustavia ja seudun köyhiä ruokkimasta. Hevosta ei saanut käyttää. Hän tuli jalan kiireesti astuen lokaista ja kuoppaista tietä. Silloin tällöin ilmestyi pimeästä joku ihmishaahmo ja katosi jälleen yön tummuteen. Miesten ääniä kuului kiihkeässä kiistassa ja pian hän oli heidän keskellään. Silmät kiiluvivat kiihkoisina pimeässä, mutta äänekäs puhelu vaikenä. Veronika tunsu Manun laajasta takistaan ja muisti samassa, että hänen ulkotyöväenkomiteanaisensa oli valittanut heidän kärsivän nälkää.

— Jos miehiä haluttaa syödä, on asemalla valmista ruokaa, — sanoi hän ystävällisesti.

— Susi teidän ruokia syököön! — sanoi Manu katkerasti ja sylki pitkään.

Veronikaa värisytti kiiluvat katseet. Hän pujautti äkkiä miesten ohitse lokaisella tiellä ja lähti juoksemaan. Hän kuuli takanaan sadatuksia ja vihaisia huutoja ja päätti poiketa Kruunu-Annalle ja pyytää Helmiä tai Annaa mukaansa, mutta eteiseen tultuaan hän kuuli kovaäänistä puhetta sisältä.

— Sinä kuljet kuin rosvo kiiluvain silmin, ase kourassa vaanimassa parempia ihmisiä ja olet olevinasi

kuin sika menevinään. Minä en ikipäivinä sinusta huoli, olet kuin mikäkin Manu! — Ääni oli Helmin.

— Ole sinä vait, herrojen orja ja pohattojen portto. Minä olen vapaa mies ja teen mitä tahdon! — Ääni oli Hannulan Onnin. Huoneessa kolahti ja sen jälkeen tuli hiljaisuus. Veronika värisi, ei voinut kauhulta jäsentä liikuttaa. Samassa ovi työnnettiin sisältä auki ja Onni hiipi ulos pimeään eteiseen ja hävisi marraskuun yöhön.

Veronika kuunteli vielä hetken ja meni sisään. Helmi virui lattialla, hän oli kaatunut tuolinensa. — Helmi, Helmi! — huuteli Veronika ja ravisti häntä. Helmi avasi hiljalleen silmänsä ja hieroi niitä nousten istumaan.

— Mitä hän teki sinulle?

— Kuuliko neiti?

— Kerro nyt. Mitä hän teki?

— Ei hän tehnyt mitään. En ainakaan tajunnut. Hän vain ojensi revolverin ja katsoi niin kauheasti. Sitte en muista. Taisin kaatua.

— Miksi hän sinua ahdistaa?

— Me olimme kihloissa ennen, mutta kun hän on yltynyt sellaiseksi Manuksi, en minä voi kärsiä häntä.

— Oikein, Helmi! Nyt minä menen. Pane ovesi lukkoon.

Veronika painoi kätensä levottomalle sydämelleen, juoksi kuin henkensä edestä. Päätä kivisti ja päivän moninaiset tapahtumat kiitivät hurjaa nelistä hänen kuumeisessa mielessään. Mooses ei ollut kotona. Hän heittihe pitkäkseen lattialle ylen uupuneena, nukkui, eikä nukkunut. Hurjat hevoset ahdistivat häntä pimeässä, taivas salamoï ja ihmiset lauloivat, kulkivat pitkässä jonossa pitkin harjua, kaarsivat yhä lähemmäksi Talvelaa. Hän itse tuijotti pimeyteen ja oli tukehtua sen painoon, huusi valoa ja rukoili: — Oi ikuinen Jumala, anna valoa! — Hänen isänsä nousi ihmisjoukosta, kohotti aseensa ja laukasi. Valo välähti ja Veronika heräsi. Palvelija toi lampun huoneeseen.

* * * * *

Aamulla he heräsivät hurraahuutoihin, jotka kuuluivat heidän asuntoonsa seurahuoneen pihalta.

— Kuuletko, Mooses, noissa huudoissa on uhkaa. Minua ne säväyttävät pahasti, — sanoi Veronika.

He riensivät joukkoon ja saapuivat paraiksi kuulemaan Ruhalan puhetta. — Toverit, — huusi hän täydellä voimalla, — me köyhälistö olemme olleet yksinkertaisia ja luottavaisia, uskoneet parempien päivien kerran koittavan ja nyt näyttääkin siltä, kuin niin kävisi, mutta älkäämme uskoko parempiosaisten kädenlyöntiin ja yrityksiin eikä heidän saarnatun jumalansa apuun. Siihen he eivät itsekään usko, tekevät temppuja hänen selkensä takana kuin vanhan raihnaisen ukon, nostavat meille varottavaa sormeä, ilkku mielessä ja sanovat: "Hiljaa lapset, ettei ukko suutu". Me köyhälistö voimme luottaa vaan toinen toisiimme ja liittyä vastustamaan yläluokan sortoa. Yläluokan liitto on rautainen ja luja kuin vuoret. He turvaavat lakiin ja oikeuksiinsa ja sen nojalla imevät meistä veren ja syöttävät puutteella ja kurjuudella. Meillä ei ole muuta keinoa kuin: pois sellaiset lait, ja köyhälistö hankkikoon itse itselleen lait ja oikeudet! — Ruhala oli tyyni ja vakava eikä eläköön-huudot olleet kovinkaan voimakkaat. Kiihottuneet, jotka kaiken melun pitivät, vaativat repäisevämpiä puheita.

Hannulan Onni nousi lavalle, ja hurjien parvi hänen edessään nosti hyvä-huudon. Hän luki omatekoisensa runon nyrkkiä puiden ja huutaen verta ja kosta rikkaille ja mahtaville. Lopuksi hän turvautui suoraan puheeseen: — Lietsokaa te voimakkaat väkivallan pauhaavaa myrskyä!

Mooses ja Veronika katsoivat toisiinsa. Onnin sanat ja sävy muistuttivat nyt Mooseksen puhetta.

— Me tahdomme olla kuin ärjyvä koski, joka vetensä purkaa uuteen uraan, allensa ruhjoo kaikki esteet. Ei oikeutta köyhä saa, ellei itse sitä hanki!

Hän kiihtyi yhä, unohti sanottavansa ja syöksi kuin vallaton varsa sokeasti edelleen.

— Jo kauan on meitä kidutettu, vertamme imetty, hiestämme lihottu. Katsokaa noita kurjia majoja, — puhuja viittasi kylään, joka ei tänne näkynyt, — niissä on meitä näännytetty ja orjiksi kasvatettu. Mutta nyt me nousemme ja kaadamme esteet, sorsamme sortajat, kahleisiin lyömme heidät. Aseisiin, nuoret, reimat miehet! Kellä rohkeutta on, se etummaisena kaartiimme tulkoon. Ei aikaa saa tuhlata, nyt on hetki meidän!

Mooses oli tunkeutunut lähemmäksi puhujalavaa aikomuksessa nousta puhumaan, mutta joku tarttui hänen käsivarteensa: — Onko maisterilla lakkokomitean lupa puhua? —

— Vieläkö täällä sensuuria pidetään? — kysyi Mooses tulistuneena.

— Kyllä meidän täytyy, — sanoi Onni punaisena puheestaan. — Muuten emme voi vastata, mitä kansa tekee. Se on nyt niin hurjistunut.

— Teidän puheenne oli kumouksellinen. Sitä juuri sanoisin kansan yllyttämiseksi.

Joukko outoja miehiä kerääntyi Mooseksen ympärille kuulemaan. — Mekö kansaa yllyttämme? Se on itse niin kiihtynyt, että on täysi työ sitä hillitä, ettei se repisi kappaleiksi teitä kapitalisteja ja porvareita, — väitti Hannula.

— Jos niin kävisi, en luulisi teidän kovinkaan surevan, — sanoi Mooses hymyillen. Miehet nauroivat.

— Maisteri menee vaan puhumaan, sanoi Ruhala. Mooses seisoi hetken ääneti joukon edessä katsellen järeitä kasvoja, joitten silmissä hehkui kiihkoisa, ahnas halu saada kuulla uutta, nähdä onnen pyörän heilahdus, koskettaa sitä kädellään ja sitten hurjaa, myrskyisää vauhtia kiidättää: minne? — Kansalaiset! — sanoi Mooses. — Olette maistaneet liiaksi kiihotusten ja hurjuuksien juovuttavaa, vaarallista viinaa, mutta meidän täytyy olla viisaita ja varovaisia, emme saa erehtyä, vaan selväjärkinä käydä ohjaamaan Suomen kansan kohtaloa. Se hetki on nyt juuri käsissämme. Teidän täytyy uskoa, ettei kukaan täällä nyt ole sortaja eikä sorrettu. Olemme kaikki ihmisiä ja kansalaisia. Tällä hetkellä ei voi luokkaedut — — —.

Alas, alas, alas! — ärjyi joukkue lavan edessä. Mooses seisoi kalpeana odottaen myrskyn asettumista. Joku tarttui hänen käsivarteensa. Se oli sama mies, joka oli estänyt häntä lavalle nousemasta. Mooses ravisti miehen itsestään irti ja harppasi alas.

— Juna on tulossa! — huudettiin miehestä mieheen, ja ken vaan jaloille kykeni, riensi asemalle kuulemaan ja näkemään ja saamaan tietoja muilta seuduilta. Vihdoin se puhkui kallioiden välistä, tuo kauan odotettu, kiihkeästi kaivattu. Se ajoi remuten asemalle täynnä riemuista kansaa, miehet kukissa, naiset naurussa, soitoin, lauluin, puhein ja huudoin vapaudesta juopuneena. Porvarillisten kasvoille levisi pettynyt raukeus. Tuo kiihkeästi odotettu oli "lakkojuna", kulki poikki Etelä-Suomen, kaarsi kohti pohjoistakin ja tavoitti itäistä laitaa, kuulutti vapauden riemusanomaa ja köyhälistön suurta voittoa. Se oli kuin auringonsäde pimeässä yössä, lämmitti ja sytytti. Se kertoi kansan asettamasta väliaikaisesta hallituksesta ja "punaisesta manifestista".

Viimeisessä vaunussa oli Mooseksen tuttava maanpakolaisajoilta, ja hän painoi jotakin salavihkaa ystävänsä taskuun kuiskaten: — Se on manifesti, vielä julkaisematon. He repivät sen palasiksi, jos näytämme. Tiellä heitettiin junasta pois muuan mies, jolla näitä oli.

— Nyt neuvotteluihin, — sanoi Esa. — Tästä tulee kova ottelu. Heillä on ihmeellisiä uutisia Helsingistä. Kaikki on punaisten hallussa: maat ja mannut, kahvit ja pannut.

Kokouksessa oli pääkaupungista tulleita eläviä viestejä, ja Onni Hannula jakoi punaista manifestia. — Nyt emme haikaile emmekä kumartele ketään. Nelivaljakko riisutaan ja me, köyhälistö, säädämme lakia.

— Ei nyt ole puhumisesta hyötyä, — sanoi Mooses Esalle.

— Ennen me saisimme kivetkin kiljumaan kuin punaiset luopumaan hullutuksistaan.

Maltillisia oli lakkokomiteassa toinen puoli ja punaiset olivat raivoissaan.

— Ellette hyväksy punaista manifestia, voitte saada tästä, — huusi Manu hurjin katsein ojentaen revolverin Moosesta kohti.

Kaikki jähmettyivät kauhusta ja henkeä pidätellen seurattiin Manun liikkeitä.

— Vaikka meidät kappaleiksi repisitte, emme rahtuistakaan poikkea oikeudesta! — huusi Mooses suuttumuksesta kalpeana.

Manu piteli asettaan hermostuneesti, heilutteli sitä ja pisti laveaan taskuunsa. Hengitettiin helpommin.

— Peto on nyt näyttänyt hampaansa, voi se vielä kynsiäänkin käyttää. Parasta olisi panna lujat vahdit Talvelaan, — sanoi Esa.

— Se voisi ärsyttää heitä, — sanoi Veronika. — Manu on aina tapaisensa, ei ne muut sentään — —.

* * * * *

Sillä aikaa kun sisähuoneissa neuvoteltiin, puhui seurahuoneen pihassa toinen toistansa kiivaampi toisten seutujen lähettiläs ja repäisevät "eläköön" ja "alas" huudot hermostuttivat Veronikaa. Hän oli Mooseksen kanssa neuvotteluissa ja lähti sieltä pihaan puheita kuulemaan. Kun hän tuli ulos, tapasi hän Melun, joka kalpeana seisoi oven vieressä portailla. Joku puhuja oli juuri lopettanut ja nyt kuului jyriävä "alas" huuto. Seuraava puhuja ehdotti, että mentäisiin Karénille mielenosotusretkelle ja samalla suljettaisiin olutpuoti. Tämän kuultuaan liukui Melu alas portailta, sulloutui tungokseen, ponnisti ja pujottelihe ominaisella notkeudellaan ja voimallaan joukon lävitse ja riensi kotiin.

Karén harppoi levottomana työhuoneessaan. Rouvan päätä särki. Hän ei ollut rahtustakaan nukkunut moneen yöhön, kirkasi pienimmänkin kolauksen kuultuaan ja oli ärtyinen kuin riehaantunut lapsi.

Rolf poltti vimmatusti vahvoja sikaareja ja laski karkeata pilaa roskajoukon räyhäämisestä. Melu kertoi, mitä seurahuoneen pihassa oli päätetty.

— Ollisipa täällä vain joku kasakka ja nagaikkoja! — huudahti Rolf uhkaavana.

— Hurskaita toivomuksia. Tosiaankin, voisihan niitä riivatuita hiukan pelottaa, — sanoi Karén kevyesti naurahtaen.

— Ootappas pappa, kyllä minä ne — — —!

— Jumalan tähden Rolf, jätä se tekemättä! — huudahti Melu. — Te ette ole olleet siellä joukossa, ette tiedä, mitä nyt on tekeillä. Siellä ei leikitä, kaikki on täyttä totta, pelottavaa ja hirvittävää kaikessa pimeydessään. Mistään ei saada luotettavia tietoja, pelkkiä ristiriitaisia huhuja.

— Melu, sinä liioittelet naisten tapaan. Manifestikin on tullut, — sanoi Karén.

— Vahvistamaton toistaiseksi, — vakuutti Melu.

— No, mitä sinä niistä asioista tiedät?

— Enemmän tällä kertaa kuin te täällä kotona. Minä varotan ja pyydän, älkää tehkö mitään hullutuksia, älkää ärsyttäkö kansaa. Verityöt eivät voi olla kaukana, kun päiväkaudet lietsotaan mielettömällä koston ja väkivallan huudoilla.

— Sinä alat olla yhtä hermostunut kuin mamma. Minä lähden ulos, ei tätä ainaista jankutusta jaksa kuulla! — sanoi Rolf.

— Kuule, Rolf kulta, ole järkevä. Minusta tuntuu kun olisimme tehneet heille väärin. Niin, emmehän me ole olutta valmistaneet, mutta sentäänkin — — kun pappa — — —, — sanoi Melu pihassa.

— Älä puhu sillä tavalla papasta! — Rolfin huudossa oli uhkaa. Melu tarttui miehensä käsivarteen.

— Hyödymmehän mekin siitä.

— Sinä puhut kuin roskajoukko.

— Voi älä sano roskajoukoksi. He ovat nyt oikeassa ja me väärässä. Minä tunnen sen!

— Kuulehan, Melu, menekin sinä heidän joukkoonsa huutamaan alas pappaa ja minua, vaan älä tule sitte enää minun pöytäni! — Rolf irroitti kätensä tylästi Melusta.

— Rolf, sinä et ajattele, mitä sanot!

— Liiankin paljon. Ja minä heille vielä näytän! — Rolf jätti Melun pihaan ja riensi Hallimajaan päin taaksensa katsomatta.

* * * * *

Seuraavan päivän iltapuolella oli taas suuri kokous seurahuoneen pihassa. Melu oli saapunut ajoissa ja seisoi levottomana tungoksessa. Puheet lietsoivat tulta ja vihaa yläluokkaa vastaan. Melusta tuntui kuin olisi ilma ollut täynnä veristä sumua, hätähuutoja ja tuskaa. Tulipunaiset liput roikkuivat tangoissa suorina ja veltoina peittäen valkoiset vaalilauseet, kuin olisivat tällä kertaa tahtoneet ne unhottaa ja ampua pilvistä kultaisen kotkan. Tahtomattaan seurasi Melu tungosta ja joutui yhä lähemmäksi lavaa, jonka kulmissa liput olivat. Joukossa oli levottomuutta, kuiskailtiin, tungettiin sinne tänne. Ahdinko oli kamala. Äkkiä kirkasi naisen ääni portilta: — Kasakat tulevat! — Melua pyörrytti, silmissä musteni ja

ihmiset hävisivät, mutta samalla hän pääsi jälleen tajuihinsa, survasi itsensä lavan portaalle, juoksi ylös ja sieppasi lavan kulmasta lipun käsiinsä, heilutti sitä ja huusi luonnottoman kovalla äänellä:

— Kasakoita ei tule, se on pelotusta, valetta! Kasakoita ei tule! — Huutoaan hän jatkoi siksi, kunnes ihmiset rauhoittuivat, alkoivat uskoa ja kysellä.

Silloin Melu häpeissään lujui alas lavalta. Lippu liukui hänen käsistään ja jäi portaille lojumaan. Hän itse hukkui väkijoukkoon, kulki vapisevin polvin, sydän pakahtumaisillaan lyöntien nopeudesta vanhaa, tuttua tietä Härmälän tädin luo. Siellä hän sanatonna ja voimatonna lankesi tädin kaulaan ja itki hillitöntä tuskaa.

Täti silitteli päätä ja vei sohvalle lepäämään, jätti hänet yksin rauhottumaan kyselemättä, utelematta. Itse hän lähti kylälle kuulemaan, mitä oli tapahtunut.

Kun ihmiset olivat selvinneet oman pelkonsa huumauksesta ja päässeet käsittämään, että Melu oli puhunut totta, alettiin kiihkeästi kysellä: mistä sellainen huhu oli lähtenyt?

Onni Hannula nousi lavalle ja selitti sekavassa puheessa, kuinka kapitalistit ennenkin olivat poliisien apuun turvautuneet ja niillä työväkeään kurissa pitäneet. Hän kiihottui yhä selvemmin puhumaan Marckista ja jyrisevä "alas" huuto vahvisti hänen puheensa.

Talvellinen vihamielisyys lakkoajoilta puhkesi nyt ilmi tekoihin. Ruhala, Hannula ja Manu olivat ensimmäisiä rivissä, kun liehuvien lippujen suojassa marssittiin Talvelaan.

Kun Mooses näki kiihtyneen mielialan, ei hän yrittänytkään puhua järkeä. Pieni joukkue lavan edessä oli varmasti päättänyt kostaa. Sen hän tiesi. Hän riennätti Esaa mukaansa Talvelaan.

Mooses ilmoitti ensin asiasta Veronikalle, joka oli viimeisinä päivinä asunut Talvelassa, sillä Marck oli ollut heikko revolverikohtauksen jälkeen "järjestyskomitean" kanssa.

— Mitä pappa sanoisi, jos nyt koko lakkojoukko tulisi tänne Talvelaan? — kysyi Veronika hymyillen.

— Voihan täällä peeveleitten pesässä tapahtua mitä tahansa. Mooses on nolona ja Esa punainen kuin koulupoika, jolla on huono omatunto. No, pojat, tulevatko he?

— Tulevat, — sanoi Mooses silmäillen tielle.

Marck katsoi työhuoneensa akkunasta kansanjoukkoa, joka hajallisena laumana seurasi pientä miesten ryhmää keskellään.

Ilta alkoi jo pimetä ja harmaina haamuina liikuttiin pihassa. Konttorihuoneuston ulko-ovelle kolkutettiin, mutta Marck sanoi: — Ei ketään saa päästää sisälle. Heillä ei ole tällä hetkellä mitään asiaa minulle. — Hän otti laatikostaan revolverin ja antoi Moosekselle toisen ja Esalle kolmannen. — No, pojat, pitäkää puolenne, jos tarvitaan!

Ulkoa kuului epäselvää puhetta, melua ja naurua. Nyt puhui joku Marckistä.

Mooses lähti keittiön kautta ulos väkijoukkoon.

— Se on Hannulan ääni, — sanoi Esa. — Sanoja en erota.

Samassa huudettiin "alas Marck, piiskuri ja verenimijä!"

— Se oli Manun ääni, — sanoi Esa.

"Alas, alas!" kuului nyt sekavin äänin ja akkunaan jysähti kivi.

Marck seisoj kalpeana keskellä lattiaa asetta puristaen kädessään. Hän sävähti kiven jysäyksestä kuin joku olisi lyönyt häntä vasten kasvoja.

— Voi, pappa, tule pois toiseen, huoneeseen! — rukoili Veronika.

Marck ei kuullut. Kun toinen kivi jysähti akkunaan ja tärytti ruudun rikki, astui hän aukon luo ja ampui aseellaan ilmaan. Laukausta seurasi hurja rähinä ulkona, ja Marck horjui käydessään valkoiseen saliin.

Veronika seurasi häntä levottomana, mutta ei ennättänyt luo, kun Marck äkkiä kaatui lattialle.

Rouva Marck, Esa ja Veronika kantoivat hänet vuoteelleen ja telefoivat kaupungista lääkäriä.

— Henrik, Henrik! — huuteli hänen vaimonsa epätoivoisena. — Henrik, Henrik, anna joku merkki, voitko kuulla? — He odottivat kaikki henkeä pidätellen. Merkkiä ei tullut.

Esa koetteli suonta. Hän tiesi, että Marck oli kuollut.

— Pappa kulta! — puheli Veronika polvillaan hänen vuoteensa vieressä ja nyyhki.

— Sinä olet niin hiljaa. Mamma, luuletko — — — luuletko sinä — —?

Äidin kasvoilla oli sanomaton tuska, ja Veronika hiipi hänen luokseen, piilotti päänsä hänen povelleen ja kuiskasi: — Mamma, onko pappa kuollut? — Äiti tuijotti yhä eteensä ja silitteli tyttärensä päätä.

— On, hän on kuollut, — sanoi hän soinnuttomalla äänellä.

Esa jätti äidin ja tyttären mennäkseen taivuttamaan räyhäävää joukkoa jättämään vainaan rauhaan. Kun hän tuli pihalle, oli se tyhjä ja melu kuului maantieltä.

— Mooses! — huuteli Esa. Häntä ei kuulunut. Esa meni naisten luo, jotka sanattomina istuivat lähetysten kadotetun puolison ja isän luona odottaen Moosesta ja lääkäriä.

Oli jo myöhä yö, kun lääkäri saapui hevosella läheisestä kaupungista ja vahvasti, minkä kaikki jo tiesivät, että Marck oli kuollut sydänhalvaukseen.

Mooses oli yhä poissa.

— Minä menen hakemaan Moosesta, — sanoi Esa Veronikalle.

Veronika tavoitti otsaansa. — Missä hän on?

— En tiedä, olen levoton, — sanoi Esa.

— Voi, lähdetään. Minä tulen mukaan!

— Eihän toki. Kyllä minä hänet löydän.

— Minä tahdon tulla mukaan. Voi, pappa parka! Hän ei enää minua tarvitse. Mamma, minä menen Moosesta hakemaan. Tohtori on täällä niin kauan.

Oli jo keskiyö, kun he kulkivat sokkeloisia käytäviä lyhtynsä heikossa valossa.

— Manun täytyy tietää, missä hän on, — sanoi Veronika. — Tule!

— Sinä olet rohkea. Se minun täytyy tunnustaa.

Veronika astui puolijuoksua ja kehoitti Esaa seuraamaan. Manun mökki oli tienvieressä ja Veronika astui nopeasti ovelle, heitti sen auki ja seisoి hämärästi valaistun huoneen kynnyksellä. Esa katsoi hänen olkansa takaa sänkyä kohti kumartuvaa miestä. Se oli Manu. Veronika astui lähemmäksi ja näki tyynyllä kaksi lapsen päätä. Toinen nukkui makeaa unta posket vaaleassa punassa. Toinen oli vahankeltainen, silmät sammuneet ja syvälle kuoppiinsa painuneet ja huulet elottomina hampaisiin kiristyneet. Mies sängyn vieressä lysähti polvilleen, kätki kasvot käsiinsä ja itki, nyyhki kuin herraansa sureva koira pitkään inuen.

Veronika peräytyi Esan luo ja kuiskasi: — Täälläkin on käynyt kuolema.

Tiellä he tapasivat Homperin. — Kyllä minä tielän, ketä herrasväki hakee. Maisteri on teljetty putkaa ja minä olen juuri hakenu Pitkältä avaimet ja nyt männää päästämää. Vai on patruuna kuollu, kuulin juur Pitkältä. Voi, voi tät mänöö, tät mänöö!

— Onko siellä vahdit? — kysyi Esa.

— Minuahaa ne vannotti vahtimaa ja palokelloa soittamaa, jos jokuu tulis. Ja minä lupasi. Mitäs niille hunsvoteille!

— Tietääkö Homperi, onko maisteria lyöty? — kysyi Veronika.

— Lyötykö? Eikös mitä! Nyt on ovi auki. Mooses kuuli äänet ulkoa ja rynnisti raskaan oven selki seljalleen. Hänen kätensä olivat sidotut selän taakse.

— Esa, päästähän tuo naru auki. Ne riivatut sitoivat niin kovaan, että sormeni puutuvat, — sanoi Mooses. — Veronika, oletko sinäkin tullut? — sanoi hän rientäen vaimonsa luo. — Sinä olet niin kummallisen synkkä. Onko mitään tapahtunut?

— Marck on kuollut, — sanoi Esa soinnuttomasti. Mooses painoi Veronikan povelleen. He seisoivat hetken ääneti ja astuivat sitte vaieten Talvelaan.

* * * * *

Marraskuun seitsemäs päivä valkeni hämäränä ja kaameana. Hallimajassa oli suurlakon myrsky asettunut.

Mahtavan vainajan haamu väikkyi vielä kunkin sisäisen silmän edessä, ja tulevaisuus ja sen kultaiset toiveet häipyivät sameaan hämärään. He tunnustivat itsellensä, että Marck oli ollut suuri raivaaja, heidän kaikkien tuki ja pohjan perustaja. Hän oli torjunut kuin kallio ulkonaiset vaarat, seisonut ja jäänyt pystyyn siinä, missä muut ympärillä horjuivat ja kaatuivat. Hän oli osannut tehdä ja teettää työtä ja pitää koossa uppiniskaisia joukkoja.

Kansa ajatteli levottomana Hallimajan tulevaa kohtaloa, sillä se oli heidän kohtalonsa. Vielä kerran vaelsivat he seurahuoneen pihaan kuulemaan manifestia, jonka vahvistus nyt oli saapunut.

Kun Mooses astui lavalle, jännittyi hiljaisen kansan tarkkaavaisuus. Hyvä- ja alas-huudot unohtuivat. Rautainen todellisuus karkoitti kaikki punaiset toiveet kultaisen kotkan iskemisestä taivaalta. Pingottuneet kasvot laukesivat punaisten riveissä alakuloisiksi ja rajut haaveet saivat kuolettavan iskun. Vallaton leikki — — — oliko se nyt päätettävä? Laimealla hyvä-huudolla otettiin vastaan Suomen suuren ja ihanan voiton sanoma.

Pihan toiselta laidalta kajahti "Maamme", mutta toisella puolella järjestyi vankka rivi tulipunaisten lippujen suojaan. Se kulki työväen marssin tahdissa halki Hallimajan, nousi harjanteelle, jossa sen lipputangot uhmaten kohosivat kohti taivasta ja laulun mahti paisutti rintoja. He olivat kerran kuulleet kultaisen kotkan siipien suhahduksen. Se oli sytyttänyt kuumen taistelukiikkon. Sen silmä oli hehkunut ja ampunut tulisen nuolen. Se nuoli rinnassaan he kulkivat riveissä harjua pitkin.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HALLIMAJAN NUORET: KUVAUS NYKYAJALTA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without

complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to

prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats

readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.